

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

54. aastakäik

17. veebruar 2011

<u>Teatis nr</u>	<u>Sisukord</u>	<u>Lehekül</u>
I	<i>Resolutsioonid, soovitused ja arvamused</i>	
	ARVAMUSED	
	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee	
	Täiskogu 466. istungjärk 19., 20. ja 21. oktoobril 2010	
2011/C 51/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa töötajate finantsosalus” (omalgatuslik arvamus)	1
2011/C 51/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Metallitööstuse muutused ja väljavaated” (omalgatuslik arvamus)	8
2011/C 51/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Valitsemissektori võlakriisi mõjud ELi valitsemisele” (omalgatuslik arvamus)	15
2011/C 51/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Atlandi-üleused suhted ja Euroopa sotsiaalmudeli rahvusvaheline edendamine” (omalgatuslik arvamus)	20
2011/C 51/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ühenduse meetodi uuendamine (suunised)” (omalgatuslik arvamus)	29

III Ettevalmistavad aktid

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Täiskogu 466. istungjärk 19., 20. ja 21. oktoobril 2010

2011/C 51/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 54 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmise, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks” KOM(2010) 388 lõplik – 2008/0173 (COD)	35
2011/C 51/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist” KOM(2010) 391 lõplik – 2008/0009 (COD)	36
2011/C 51/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele „Keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid käsitlev Euroopa strateegia” ” KOM(2010) 186 lõplik	37
2011/C 51/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Roheline raamat kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali rakendamise kohta” KOM(2010) 183 lõplik	43
2011/C 51/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning ohvrite kaitset ja millega tunnistatakse kehtetuks raamotsus 2002/629/JSK” KOM(2010) 95 lõplik – 2010/0065 (COD)	50
2011/C 51/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus „Euroopa aktiivsena vananemise aasta (2012)” ” KOM(2010) 462 lõplik	55
2011/C 51/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Era- ja avaliku sektori investeeringute kasutamine majanduse elavdamiseks ja pikaajalise struktuurimuutuse saavutamiseks: avaliku ja erasektori partnerluse arendamine” ” KOM(2009) 615 lõplik	59
2011/C 51/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ (mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi) seoses hariliku maksumäära miinimumtaseme järgimise kohustuse kestusega” KOM(2010) 331 lõplik – 2010/0179 (CNS)	67

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

TÄISKOGU 466. ISTUNGJÄRK 19., 20. JA 21. OKTOOBRIIL 2010

**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa töötajate finantsosalus”
(omalgatuslik arvamus)**

(2011/C 51/01)

Raportöör: **Alexander Graf von SCHWERIN**

Kaasraportöör: **Madi SHARMA**

17. veebruaril 2010 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omalgatusliku arvamuse teemal

„Euroopa töötajate finantsosalus”.

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 2. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee koosseisu uuendamist, otsustas täiskogu käesolevat arvamust arutada oktoobris toimival täiskogu istungjärgul ning nimetas vastavalt kodukorra artiklile 20 pearaportööriks **Alexander Graf von SCHWERINI**.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 170, vastu hääletas 9, erapooletuks jäi 22 komitee liiget.

1. Kokkuvõte ja soovitused

1.1 Töötajate finantsosalus pakub nii ettevõtjatele ja töötajatele kui ka ühiskonnale tervikuna võimaluse osaleda rohkem ja tõhusamalt majandustegevuse järjest üleeuroopalikumaks muutumise edus. Seetõttu soovib Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee käesoleva omalgatusliku arvamusega juhtida avalikkuse tähelepanu rohkem kõnealusele teemale. **Eesmärk on innustada Euroopat välja töötama raamkontseptsiooni**, millega edendada Euroopa sotsiaalset ja majanduslikku ühtekuuluvust, lihtsustades töötajate finantsosaluse kasutamist eri tasanditel (nt kasumijaotuses osalemine, töötajate osalus, nn *save-as-you-earn* tüüpi hoiuskeem).

1.2 Koos Euroopa Liidu laienemisega laiendasid ka ettevõtted, sh väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted oma tegevust üle riigipiiride. **ELi 2020. aasta strateegia** üks **prioriteete** on keskenduda väikeettevõtlusalgatuse *Small Business Act* elluvi-

misele, eelkõige eesmärgiga parandada VKE-de finantsolukorda. Seejuures võib töötajate finantsosalus olla üks mehhanismidest, mis toetab selle eesmärgi saavutamist ja tugevdab seeläbi **Euroopa VKE-de konkurentsivõimet**. Ettevõtte suurusest sõltumata tuleb töötajate finantsosaluse mudelite puhul arvestada ettevõtte põhiste lahendustega ning kaitsta töötajate õigusi, et võtta arvesse ettevõtete ja riikide erinevusi.

1.3 Käesoleva omalgatusliku arvamuse eesmärk on seega

— taaskäivitada ELi tasandil arutelu töötajate finantsosaluse üle ja **anda uut hoogu ELi tasandi arutelule;**

— **asetada kõnealune küsimus avalikkuse tähelepanu keskmesse** ning julgustada ELi ja liikmesriikide tasandi sotsiaalpartnereid teemasse süvenema;

- välja selgitada piiriülest töötajate finantsosalust takistavad probleemid ja **pakkuda võimalikke lahendusi**;
- **kutsuda** kohasel juhul asjaomaseid **ELi institutsioone üles** töötama välja lahendusi;
- **arutada** edasist käsitlemist vajavaid **lahtiseid küsimusi**.

1.4 **Töötajate finantsosaluse** kasutuselevõtt **peab olema vabatahtlik**. Sellega ei tohi asendada olemasolevat töö tasustamist ega pidurda tegelikke palgaläbirääkimisi, vaid see peab **täiendama töö tasustamise süsteemi**. Finantsosalus peab olema töötajatele arusaadav ja selles mõttes täiendama teisi töötajate osaluse vorme. Töötajate finantsosalus ei tohiks olla seotud pensionisüsteemidega, ent see võib siiski moodustada täiendava osa isiklikust pensionist.

1.5 Töötajate finantsosaluse soovitud kasu seisneb selles, et see

- **suurendab kohalikku ostujõudu** ja pakub seega ka ettevõtetele uusi võimalusi konkreetses piirkonnas;
- aitab – **ettevõtte hea juhtimise** kõrge kvaliteediga **tegurina** – suurendada sissetulekuid ettevõtte edust osa saamise kaudu;
- avaldab – **vara loomise osana** – **motiveeritust suurendavat** mõju ning aitab töötajatel ettevõttega tihedamaid sidemeid luua ja sellega samastuda.

1.6 Seetõttu **nõuab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, et nõukogu võtaks vastu uue soovituse** (sarnaselt 27. juuli 1992. aasta soovitusega 92/443/EMÜ) palgatöötajate ettevõtte kasumijaotamises ja tulemustes osalemise edendamise kohta ning esitaks ettepanekud, kuidas lahendada piiriüleseid projekte takistavad probleemid.

1.6.1 Sellega seoses tuleks ELi tasandil võtta järgmised otstarbekad meetmed:

- 1) töötajate finantsosaluse kasutamist tuleks lihtsustada kogu Euroopa Liidus **ühiste põhimõtete alusel**;
- 2) töötajate finantsosaluse praeguseks kasvanud osatähtsust ja selle vormide mitmekesisust tuleb analüüsida ja need tuleb esitada praktikutelearusaadaval viisil, et **lihtsustada nende kasutamist, eriti VKE-des**;
- 3) **piiriüleselt tegutsevaid ettevõtteid** tuleks eelkõige toetada ELi ja EMP liikmesriikide kehtestatud eri maksun-

dusalaste takistuste ületamisel, et parandada töötajate finantsosaluse abil nende tõhusama sidet ja samastumist ettevõttega;

- 4) tuleb välja töötada **töötajate finantsosaluse vormid**, millega **parandatakse** eelkõige ettevõtete **pakkumist**, töötajate osalemist, vara loomise individuaalset toetamist, töötajate suuremat osalemist ettevõtte kasumijaotamises ja õiguste piiriülest ülekannet;
- 5) kaasatud töötajate omandiõiguste kasutamisest ja sellega seotud vastutusest tulenev positiivne mõju võiks aidata **tugevdada äriühingute haldamist**;
- 6) **näiteid** töötajate finantsosaluse **parimatest tavadest** tuleks edaspidigi tutvustada, aidates kaasa nende levitamisele. Selleks tuleks **ELi eelarves** luua **eraldi eelarverida**;
- 7) **töötajate finantsosalus kui ettevõtete uuele omanikule ülemineku mudel** (*employee-buy-outs*) sobib Euroopa ettevõtete tegevuse järjepidevuse ja seega nende konkurentsivõime suurendamiseks ning paralleelselt nende sidumiseks asjaomase piirkonnaga;
- 8) töötajate palgad ja ostujõud on tootlikkuse kasvust ja aktsiaomanike sissetulekust maha jäänud ⁽¹⁾. Finantsturgude kriisi mõju toob ka palgatöötajatele kaasa negatiivseid tagajärgi. Töötajate finantsosalus võiks aga sõltuvalt oma vormist – **osaliselt** – **korvata ostujõu vähenemist ja olla parandusmeede korduvatele kõikumistele**, ent ei tohiks asendada palkade kasvamist;
- 9) **ettevõtete ja töötajate jaoks tuleb koostada töötajate finantsosaluse mõju käsitlevad teabeallikad** ning sõltumatud organisatsioonid, st VVO-d peaksid pakkuma sel teemal kooolitus- ja nõustamisteenused;
- 10) kui kollektiivläbirääkimised on üldine tava, tuleks finantsosaluse tingimusi reguleerida ka kollektiivlepingute raames.

2. Taustainfo

2.1 Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjon

Nõukogu (hiljem Euroopa Liidu Nõukogu) soovitusel töötajate ettevõtte kasumijaotamises osalemise edendamise kohta ⁽²⁾ sõnastati juba 1992. aastal **üldpõhimõtted, mida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab**:

— korrapärane kasutamine;

⁽¹⁾ Lisateabe saamiseks vt D. Vaughan-Whitehead, *The Minimum Wage Revisited in the Enlarged EU*, 2010, Edward Elgar – ILO.

⁽²⁾ 92/443/EMÜ.

- arvutused eelnevalt määratletud valemi alusel;
- traditsioonilisi töö tasustamise süsteeme täiendav kasutamine;
- osaluse varieerumine vastavalt ettevõtte edukusele;
- soodustused kogu töötajaskonnale;
- kasutamine nii era- kui riigisektori ettevõtetes;
- kasutamine mis tahes suurusega ettevõtetes;
- mudelite lihtsus;
- töötajate teavitamine ja koolitamine mudelite teemal;
- osalusmudelite kehtestamine ja nendes osalemise vabatahtlikkus.

Nimetatud põhimõtted kinnitati 2002. aastal Euroopa Komisjoni teatises „Töötajate finantsosaluse edendamise raamistik”⁽³⁾.

2.2 Euroopa Komisjoni tellimisel koostatud PEPPERi aruanded

2.2.1 Tulemused: töötajate finantsosaluse positiivne dünaamika

PEPPERi aruannetes väljendub kõnealuse teema püsiv osatähtsus Euroopa poliitika jaoks: IV PEPPERi aruandes⁽⁴⁾ sedastati, et **töötajate finantsosaluse levitamine on 27-liikmelises ELis viimase kümnendi jooksul pidevalt suurenenud**. Ajavahemikul 1995–2005 suurenes kõigile töötajatele avatud kapitali-osalusmudeleid pakkuvate ettevõtete osakaal keskmiselt 5 % võrra: 13 %-lt 18 %-le, kasumijaotamises osalemise mudelite osas keskmiselt 6 % võrra: 29 %-lt 35 %-le (CARANETi andmeil, kõigi riikide kaalutud keskmine). Samuti kasvas mudelites osalavate töötajate osakaal, kuigi vähemal määral (üleeuroopalise töötingimusi käsitleva uuringu (EWCS) andmeil).

2.2.2 Soovitused

IV PEPPERi aruandes tehakse ettepanek, et **Euroopa Liidu Nõukogu võtaks vastu soovitusel töötajate finantsosaluse Euroopa foorumi** kohta. Vabatahtlikkuse põhimõtet järgides, hõlmab piiriülene „moodulimudel” kõiki kasutusel olevaid finantsosaluse vorme:

- 1) kasumijaotuses osalemine (sularahas, osamaksete või aktsiate alusel toimuv kasumijaotus);
- 2) üksikisiku osalemine kapitalis (töötajate aktsiad või aktsiaoptsioonid);
- 3) Euroopa töötajate osaluse kava (ESOP – kollektiivse kapitalis osalemise mudel, mida rahastatakse lisaks palgale pakutava kasumijaotuses osalemise kaudu).

Samas jätab mudel ruumi töötajate finantsosaluse uutele vormidele. Konkreetseks juhuks sobivate lahenduste leidmiseks võiks kõiki **mudeleid omavahel kombineerida**.

2.2.3 Valikuliste maksustiimulite edendamine

Kuigi maksustiimulid ei kujuta endast töötajate finantsosaluseks hädavajalikku eeltingimust, on neil riikides, kus neid pakutakse, olnud selgelt positiivne mõju. Vaatamata liikmesriikide ainuspädevusele maksunduse küsimustes, võivad **koordineerimine, kooskõlastamine ja vastastikune tunnustamine** aidata lihtsustada töötajate finantsosalust mitmes riigis tegutsevates ettevõtetes. „**Tegelike maksustamismäärade**” arvutamine standarditud stsenaariumite jaoks võimaldaks otsust ELi 27 liikmesriigi võrdlemist omavahel ja tagaks seega ka suurema ühtlustamise. Nii kaua, kui maksustiimulid jäävad valikuliseks, välditakse konfliktide tekkimist liikmesriikide endi seadustega.

2.2.4 Ülevaade praegusest olukorrast

Sotsiaalpartnerid ja poliitilised juhid vajavad selget, üksikasjalikku ülevaadet eri riikides kasutusel olevatest mudelitest ning nende pakkumisest ja kasutamisest. Seni ei ole olemas töötajate finantsosaluse alastest uuringutest pärinevaid piiriüleseid andmeid. See lünk tuleks täita, näiteks andmete korrapärase kogumise abil.

2.3 Komisjoni toetavate projektide ettevalmistus: ELi moodulimudel

2.3.1 Selleks, et seostada omavahel ELi liikmesriikides kasutatavad väga mitmed ja erinevad töötajate finantsosaluse mudelid, toetas Euroopa Komisjon ettevalmistustööd nn **moodulimudeliks (Building Block Approach – komponendipõhine lähenemisviis)**⁽⁵⁾. Mudelis tehakse vahet töötajate finantsosaluse kolme Euroopas kasutatava põhilise vormi vahel (kasumijaotamises osalemine, üksikisiku osalemine kapitalis ja Euroopa töötajate osaluse kava (ESOP); vt ka lisa).

2.3.2 Moodulimudel **vastab Euroopa Komisjoni esitatud nõudmistele** (läbipaistvus, diskrimineerimise puudumine jne). Maksusoodustuste võimaldamist ei eeldata ega välistata. Kõik komponendid on vabatahtlikud nii ettevõtjate kui ka töötajate jaoks ning neid võib vastavalt ettevõtte konkreetsetele vajadustele omavahel kombineerida.

⁽³⁾ KOM(2002) 364 lõplik.

⁽⁴⁾ The PEPPER IV Report – Assessing and Benchmarking Financial Participation of Employees in the EU-27, Berliin, 2009; <http://www.eurofound.europa.eu/areas/participationnetwork/pepperreports.htm>; kokkuvõtte kättesaadav saksa, prantsuse ja inglise keeles aadressil <http://www.intercentar.de/en/research/focus-financial-participation-of-employees/>.

⁽⁵⁾ Tulemused esitatud teoses J. Lowitzsch et al., *Mitarbeiterbeteiligung für ein Neues Soziales Europa*, Berliin/Pariis/Brüssel 2008; Roma 2009, Kraków 2010; kättesaadav saksa, prantsuse ja inglise keeles aadressil <http://www.intercentar.de/en/research/focus-financial-participation-of-employees/>.

2.3.3 IV PEPPERi aruandes oletatakse, et piiriülelset kasutatav ja kõigis ELi liikmesriikides ühtselt toetatav töötajate finantsosaluse mudel suurendaks töötajate finantsosaluse atraktiivsust kõigi osapoolte jaoks. Eelkõige saaksid mitmes riigis tegutsevad ettevõtted kasu ühtse mudeli puhul vähenevast halduskulust ning samas pareneks ühtse mudeli abil ülekantavus ühest riigist teise. VKE-d saaksid kasu töötajate finantsosaluse mudelite lihtsamini mõistetavast ühtsusest ja võrreldavusest.

2.3.4 Kuniks selline kogu ELi hõlmav mudel välja töötatakse, tuleb **vahepeal** püüelda finantsosaluse ja selle maksustamise üksikutes riikides kasutatavate erinevate vormide **vastastikuse tunnustamise poole**.

3. Töötajate finantsosaluse suuremat levitamist toetavad eelised

3.1 Finantsosaluse eelised ettevõtjatele

- I. Seoses ELi 2020. aasta strateegiaga võib finantsosaluse kasutuselevõtt **aidata** ettevõtetel, sh **VKE-del parandada oma konkurentsivõimet**, kasvatades kvalifitseeritud töötajate samastumist ja sidumist ettevõttega nii headel kui halbadel aegadel. Seega aitab töötajate finantsosalus kaasa jätkusuutliku tuleviku tagamisele.
- II. Osa ettevõtte kasumist jaotatakse töötajatele kohapeal, mis omakorda aitab tõsta **piirkondlikku ostujõudu**.
- III. Töötajate finantsosalus võib aidata **lahendada demograafilistest muutustest tulenevaid probleeme**, kuna igal pool nõutud kõrgelt kvalifitseeritud töötajatele pakutakse atraktiivne koht töötamiseks ja elamiseks. See **soodustab spetsialistide töölevõtmist**.
- IV. Motiveerituse tõstmine töötajate finantsosaluse kaudu aitab suurendada **ettevõtte tootlikkust** ja **parandada ettevõtte juhtimise kvaliteeti**.
- V. Töötajate finantsosalus võib vastavalt sellele, kas tegemist on võõr- või omakapitaliga, suurendada ettevõtte omakapitali tasuvust või omakapitali määra. Selle tulemusel **võidakse luua soodsamad tingimused võõrkapitali kaasamiseks ja parandada ettevõtte reitingut**.
- VI. **Töötajate finantsosalus ettevõtte** täieliku või osalise müügi kujul selle töötajatele võib VKE-de ja pereettevõtete puhul olla sobiv vahend ettevõtte säilimise tagamiseks ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Kõnealust aspekti rõhutas komisjon juba oma soovitusel 94/1069/EÜ väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ülemineku kohta; seda kinnitati komisjoni teatises väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ülemineku kohta (EÜT C 93/2, 28.3.1998).

3.2 Finantsosaluse eelised töötajatele

- I. Finantsosaluse kaudu **võivad töötajad** vabatahtlikult lisaks töölepingus ja/või kollektiivlepingus kokkulepitud palgale täiendavat **kasu saada**.
- II. Seega pakutakse töötajatele võimalus **lihtsamaks ja pikaajaliseks vara loomiseks**, mis omakorda võib pakkuda lisavahendeid nende töötamise järgseteks aastateks.
- III. Töötajad, kellel on ettevõttes osalemise võimalus, kogevad, et nende panusest ettevõtte edukusse võetakse tõsisemalt. **Nad tunnevad, et saavad suurema väärtustamise osaliseks**.
- IV. Töötajate finantsosalus pakub töötajatele võimaluse suurendada sõltumatust töökohal ja **osaleda ettevõtte tulevikustrateegias**. Sel viisil võivad nad ise aidata tagada oma töökohta pikas perspektiivis.
- V. Täiendava komponendina – lisaks kindlale palgale – **parandab töötajate finantsosalus nende majanduslikku olukorda** ja aitab läbida kriisiperioode või tööelu ebastabiilseid ajavahemikke.
- VI. Üha euroopalikumaks muutuva tööturu tingimustes tuleks töökoha vahetamisel **ühest riigist** teise tunnustada ühes riigis kasutatavaid **töötajate finantsosaluse** vorme ka teises riigis ja need sinna üle kanda.
- VII. Töötajad, kes säilitavad oma töökohta ja palga, võivad kollektiivlepingu osapoolte määratletavates ja juhitud **restruktureerimise ja kriisiolukordades** oma töökohta säilitamise huvides oma ettevõtet ajutiselt toetada.

3.3 Ettevõtte üleminek ja töötajate osalemine kapitalis

3.3.1 Euroopa Komisjon ⁽⁷⁾ rõhutab, et seoses Euroopa elanikkonna vananemisega lahkub järgmise kümne aasta jooksul äritegevusest üks kolmandik ELi ettevõtjatest – valdavas enamuses pereettevõtete juhid. See tähendab **ettevõtete üleminekute arvu tohutut suurenemist**, hõlmates aastas kuni 690 000 noteerimata ettevõtet ja 2,8 miljonit töökohta. Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted kui suurim tööandja on tööhõivepoliitika jaoks määrava tähtsusega. Sellega on seotud ka küsimus, kas õnnestub säilitada põlvkondadevahetusega hõlmatud ettevõtted ja nendega seotud töökohad. Arvestades suurenevat vajadust ettevõtete üleminekuga seotud lahenduste järele, võib **töötajate finantsosaluse** vastavalt kohandatud **mudel** osutada edukaks **ettevõtete ülemineku lahenduseks**.

⁽⁷⁾ Oma teatises „Ühenduse Lissaboni majanduskasvu ja töökohtade kava rakendamine” (KOM(2006) 117 lõplik).

3.3.2 Ettevõtete ülemineku osas töötajatele võivad eriti kasulikult osutada **Euroopa töötajate osaluse kaval (ESOP) põhi-nevad mudelid** (vt lisa). ESOPi mudeli üks peaaspekt on seisneb asjaolus, et see on spetsiaalselt kavandatud noteerimata ettevõtete jaoks. Mudeliga julgustatakse omanikke andma oma ettevõtteid üle töötajatele ja mitte müüma neid kolmandatele isikutele ning selles nähakse ette töötajate omandi osakaalu järkjärguline suurendamine kuni 100 %-ni. See võimaldab oma osaluse müümiseks valmis omanikel seda ka teha, ilma et ülejäänud omanikke sunnitaks müüma oma enda osalust. Töötajatel ei ole vaja kaasata oma enda kapitali, kuna ettevõtte omandamist selle töötajate poolt rahastatakse lisaks töö eest makstava palga kõrval tagatud kasumijaotuses osalemise kaudu. Seetõttu ei kaasne kõnealuse kontseptsiooniga üldjuhul **töötajate jaoks täiendavat riski**. Kui kavas on omandada lühikese aja jooksul suurem arv osakuid, kasutatakse keskmiselt 7-aastase tagasimaksetähtajaga laenufinantseerimist, laenude tagasimaksmiseks kasutatakse ettevõtte kasumit.

3.3.3 Ettevõtte ülemineku puhul tuleb selgesõnaliselt ära mainida ka ennast õigustatud **ühistumudel**, pidades silmas tulevast Euroopa raamistikku. On olemas näiteid parimatest tavast (vt lisa), kus töötajad võtsid ettevõtte üle ühistuna, hoides ära ettevõtet ülevõtja puudumise tõttu ähvardanud sulgemise. Komitee arvates tuleks kõnealust väga spetsiifilist finantsosaluse ja ettevõtete ülemineku vahelise seose küsimust käsitleda eraldi, omaette dokumendis.

3.4 Kriisi sattunud ettevõtte ja töötajate osalemine kapitalis

3.4.1 Ettevõtetes võidakse kogeda ka majanduslikult raskeid aegu. Sellises olukorras on **esikohal ettevõtte ellujäämise tagamine**. Juhul, kui kollektiivlepingu osapooled osalevad restruktureerimise- või kriisilukorras, tuleks kõnealustes erandolukordades võimaldada rahaline osalemine, ent kaaluda tuleb taolise osalemise puudusi. Leida tuleks jätkusuutlik lahendus, mis võimaldab töötajatel, kes on säilitanud oma töökohta ja palga (arvestades turvalist paindlikkust ning töötuse ja/või ümberõppe aega), osaleda pikas perspektiivis ettevõtte ja majanduse elavdamises. Töötajate õigustatud omahuvi majandustegevuse tasuvuses ja seega pikaajalises edukuses avaldab järelikult ka positiivset mõju ettevõttele.

3.4.2 Finantsosalust tööd pakkuvast ettevõttes peetakse sageli **kahekordseks riskiks**. Töötajate finantsosalust kritiseerivad isikud juhivad alati tähelepanu sellele, et maksejõuetuse puhul satub lisaks töökohale ohtu ka töötajate investeeritud kapital. Tuleb selgelt vahet teha sellisel kapitalis osalemisel, mille puhul töötasu ei puututa (**täiendav süsteem**), ja sellisel kapitalis osalemisel, kus töötajate säästud investeeritakse tööd pakkuvasse ettevõttesse. Viimase puhul tuleks töötajate nõudeid rahuldada eelisjärjekorras, st likvideerimise ja/või pankroti korral enne ülejäänud võlausaldajate nõudeid. Lisaks vääriskid piiriüleste juhtude jaoks edasiarendamist sellised lahendused nagu **riskide jagamine või edasikindlustamine**.

3.5 Äriühingute haldamine ja töötajate osalemine kapitalis

3.5.1 Kaasotsustamise ja ettevõtte otsuste tegemises osalemise teistest vormidest hoolimata võib kapitalis osalemisega –

olenevalt konkreetsest struktuurist – kaasneda **otsuste tegemise protsessis osalemine, nt aktsionäride hääleõiguste kaudu**. Kui osalus toimub aktsiate kaudu, võib aktsionäride hääleõigusi kasutada kas isiklikult või kollektiivselt, nt investeerimisühingu kaudu.

3.5.2 Suurel hulgal **töötajate aktsiaid** väljastavatel ettevõtetel on nõudlik, kuid **kannatlik ja ustav aktsionäride rühm**, mille moodustavad ettevõtte enda töötajad. See annab ettevõttele võimaluse seista kindlamalt vastu finantsturgude tänapäevasele lühiajalisele suunatusele. Sellist tüüpi töötajate finantsosaluse soovitud kõrvaltulemus on **ettevõtte tegevust puudutavate jätkusuutlikud otsused** ja **pikaajalise sotsiaalse vastutusega** arvestamine, mitte juhtide ülemäärane valmidus võtta riske.

3.5.3 Töötajate kaasamine aktsionäridena toob kaasa nende huvi ettevõtte pikaajalise käekäigu vastu. Selle tõenäoline tulemus on **äriühingu hea haldamine**, mis aitab tagada ettevõtte püsimist.

3.5.4 Igaüks, kellel on osalus oma enda töökohta tagavas ettevõttes, soovib mõistagi ka täielikku läbipaistvust majandustulemuste osas ja kaasamist ettevõtte otsuste tegemisse. Selles mõttes vastab kaasomandiõigustest tulenev osalus teabe-, konsulteerimis- ja kaasaraakimisõigustel põhinevale osalusele.

3.6 Töötajate osalus kapitalis ja nende kaasamine otsuste tegemise protsessidesse

3.6.1 Vastupidiselt tavalistele, eriti seni ilma finantsosaluseta tegutsenud ettevõtetes esinevatele kartustele **ei piira töötajate finantsosalus ettevõtjat tema sõltumatuses**, vaid pigem toetab teda otsuste tegemisel.

3.6.2 Ettevõtte aktsionäridel on kasulik teada, et lisaks teistele osakute omanikele on nende kõrval ka ettevõtte töötajad, kes samu eesmärgi taotleavad. Positiivne **osalemine omandiõiguste kasutamise kaudu** ja sellega seotud iga kaasatud töötaja vastutus võivad aidata tugevda äriühingu haldamist⁽⁸⁾ ning ettevõtte strateegiat puudutavate ettepanekute vahetamise võimalus rikastaks ettevõttes tehtavate otsuste valikut eelnimetatud ulatuses. Töötajatest aktsionäridel peavad olema teiste aktsionäridega võrdsed õigused.

3.6.3 Lõpuks olgu selgituseks öeldud, et asjaomastes liikmesriikides kehtivaid osavõtuõigusi ega lepingulist töösuhet ei soovita ega saa muuta töötajate finantsosalusest tulenevate omandiõiguste abil. Neid õigusi töötajate finantsosalus ei mõjuta.

⁽⁸⁾ Näiteks on Austrias juba võimalik teostada töötajate finantsosalust ühise investeerimisühinguna.

4. Euroopa lähenemisviisi: moodulid praktiliste probleemide ja lahendamiste tarbeks

Euroopa töötajate finantsosaluse lihtsalt arusaadavate ja teostatavate mudelite arendamisel ja toetamisel oleks suur poliitiline tähtsus Euroopa majandus- ja sotsiaalruumi kujundamisel. Tööandjate ja töötajate osalemine taolistes mudelites peab põhimõtteliselt jääma vabatahtlikuks. Nende rahastamine toimub täiendavalt töö- ja/või kollektiivlepingus kokkulepitud palgale või jagatud kasumiosalustest.

4.1 Kapitalis ja kasumijaotuses osalemise kombineerimine kui töötajate finantsosaluse tulevikusuundumus

4.1.1 Hoiutähtajaga aktsiatel põhineva kasumijaotuses osalemise puhul tuleks hilisemat maksustamist arvestades eristada kolm etappi:

- ettevõtte kasumijaotusse töötajate kaasamise algfaas;
- vahefaas, milles akumulieeritud vahendid paigutatakse ettevõtte osalusse;
- lõppfaas, milles omandatud osakud antakse töötajate vabasse kasutusse.

4.1.2 On juba olemas kapitalis osalemise vormid, mille puhul osakute omandamist rahastatakse **sihtfondi abil** lisaks töötasule tagatud kasumijaotuses osalemise kaudu. Üldjuhul luuakse investeerimisühing, ⁽⁹⁾ mis haldab töötajate osakuid sihtfondina ja mida juhitakse demokraatlikult, iga töötajast aktsionäri soovi kajastades ning ilma juhtkonna sekkumiseta. Parimate tavade näited investeerimisühingutest on AUCHAN (Prantsusmaa), ⁽¹⁰⁾ HOMAG AG (Saksamaa), ⁽¹¹⁾ Pfalz Flugzeugwerke (PFW Aerospace AG) (Saksamaa), ⁽¹²⁾ Voestalpine AG (Austria), ⁽¹³⁾ Oktagon Foundation (Rootsi), ⁽¹⁴⁾ Herend-ESOP (Ungari), ⁽¹⁵⁾ Tullis Russell-ESOP (Ühendkuningriik), ⁽¹⁶⁾ Eircom-ESOP ⁽¹⁷⁾ ja Aerlingus-ESOP (Iirimaa) ⁽¹⁸⁾.

⁽⁹⁾ Mandri-Euroopas tavaliselt osühing, sihtasustus või ühendus, Angloameerika riikides sihtfond.

⁽¹⁰⁾ Eesmärk: lojaalsuse ja töötajate motiveerituse soodustamine; vrdl <http://www.groupe-auchan.com/emploi.html>.

⁽¹¹⁾ Eesmärk: majandustegevuse kasvu rahastamine; <http://www.homag.com/de-de/career/Seiten/mitarbeiterkapitalbeteiligung.aspx>.

⁽¹²⁾ Eesmärk: EADSi kontsernist eraldamine; <http://www.netz-bund.de/pages/mitarbgges.pdf>, alates lk 32 jj.

⁽¹³⁾ Eesmärk: erastamine ja strateegiline osalemine; http://www.voestalpine.com/annualreport0809/en/management_report/employees.html.

⁽¹⁴⁾ Eesmärk: lojaalsuse ja töötajate motiveerituse soodustamine; vrdl Handelsbanken, Annual Report 2009, [http://www.handelsbanken.se/shb/inet/icenssv.nsf/vlookuppics/investor_relations_en_hb_09_eng_ar_rev/\\$file/hb09eng_medfoto.pdf](http://www.handelsbanken.se/shb/inet/icenssv.nsf/vlookuppics/investor_relations_en_hb_09_eng_ar_rev/$file/hb09eng_medfoto.pdf), lk 53 ja 56.

⁽¹⁵⁾ Eesmärk: erastamine ning lojaalsuse ja töötajate motiveerituse soodustamine; <http://www.herend.com/en/manufactory/story/>, puudub üksikasjalik teave ESOPi kohta, vt aasta 1992.

⁽¹⁶⁾ Eesmärk: ettevõtte õigusjärglus; <http://www.tullis-russell.co.uk/group/about/>.

⁽¹⁷⁾ Eesmärk: erastamine ja strateegiline osalemine; <http://www.esop.eircom.ie/>.

⁽¹⁸⁾ Eesmärk: erastamine ja strateegiline osalemine; <http://www.aerlingus.com/aboutus/investorrelations/shareregister/>.

4.1.3 Investeerimisühingute edasiseks levitamiseks tuleks analüüsida näiteid parimatest tavadest (vt ka lisa).

4.2 Maksusoodustused ja töötajate finantsosaluse mudelite vastastikune tunnustamine

4.2.1 Maksusoodustused ei ole, nagu tõestatud, ⁽¹⁹⁾ töötajate finantsosaluse vältimatu eeldus, ent riikides, kus need kasutusel on, kujutavad nad endast **tõhusat vahendit töötajate finantsosaluse levitamise edendamiseks**. Kuigi maksusoodustused on kõige levitumad toetusvahendid, ületaks siduvaid maksusoodustusi hõlmav Euroopa mudel siiski ELi pädevuste piire ja satuks vastuollu liikmesriikide seadusandlike pädevustega. Ent kuna tegelikkuses suureneb piiriülese ettevõtluse maht ja mitmes riigis töötanud töötajate arv, takistavad vaid riikliku tasandiga piirduvad vormid töötajate finantsosaluse levitamist soovitud määral üle Euroopa. Ainus võimalus töötajate finantsosaluse teostamiseks välisriigis asuvates filiaalides seisneb enamasti vaid kalliste eksperteadmiste sisseostmises, mistõttu läheb finantsosaluse kasutuselevõtt niivõrd kalliks, et sageli sellest loobutakse. **Vabatahtlik, ühtne ja lihte soodustuste mudel kogu ELis kehtivate võrdsete maksustamis- ja soodusmääradega** võiks suurendada märkimisväärselt valmidust võtta kasutusele töötajate finantsosalus, kuna sel viisil oleks lihtne luua ka kogu kontserni tasandil ⁽²⁰⁾ teostatavaid lahendusi.

4.2.2 **Maksustamise edasilükkamine** võiks olla mudeli ettepaneku aluse minimaalne ühishnimetaja.

4.2.3 Enne ühtseid maksusoodustusi kasutava Euroopa mudeli loomist tuleks taotleda üksikute ELi liikmesriikide **mudelite vastastikust tunnustamist**. See suurendaks töötajate finantsosaluse atraktiivsust ja teostatavust juba ilma ühtse Euroopa lahenduseta.

4.2.4 Lisaks maksustiimulitele võivad ettevõtted pakkuda stiimuleid ka soodustuste näol.

4.3 Töötajate finantsosalus ühistutes

4.3.1 **Tootmisühistud on hea näide** töötajate finantsosalusest, eriti siis, kui enamuse töötajatest on nii kaasomanikud kui ka töötajad. Kooskõlas ühistute ülemaailmselt tunnustatud väärtuste ja põhimõtetega on kõigil töötajatel/liikmetel piiramatult õigus osaleda otsuste tegemisel ⁽²¹⁾. Kui töötajad omavad, kontrollivad ja juhivad oma ettevõtet, kaasnevad kõnealuste õigustega – nagu kogemused näitavad – paremad majandustulemused ja suurem ellujäämisvõime kriiside ajal ning seega soodustavad need õigused pikemas perspektiivis töökohtade säilitamist töötajate kodupiirkonnas. Seadusega tagatud huvide esindamine soodustab raamistiku loomist finantsosaluse suurendamiseks.

⁽¹⁹⁾ Vt IV PEPPERi aruanne, I osa, IV peatükk, lk 56–58.

⁽²⁰⁾ Vt Thyssen Krupp: <http://www.thyssenkrupp.com/de/investor/belegschaftsaktie.html>.

⁽²¹⁾ Vt näiteks ILO soovitus 193 ühistute edendamise kohta.

4.4 Töötajate finantsosalus riigisektoris

4.4.1 Töötajate finantsosalust pakutakse eelkõige aktsiaseltsides või osäühingutes, kuna nendes õigusvormides on suhteliselt lihtne teostada finantsosalust. Ettevõtete teatavatel õigusvormidel, eriti mittetulundussektoris, – ja seega ka kõnealuste ettevõtete töötajatel – puudub automaatselt finantsosaluse võimalus (avalik haldus, mittetulundusühingud) või nendes on seda väga keeruline teostada (ühendused, sihtasutused jne). Ent kõnealustes

valdkondades on väga palju ettevõtteid ja järelkult ka töötajaid, kellel peaks samuti olema võimalus finantsosaluseks.

4.4.2 Seepärast tuleks – ilma et see piiraks subsidiaarsuse põhimõtte kohaldamist – seada eesmärgiks välja töötada mudel, mis pakuks **kõigile erialarühmadele ja kõigile ettevõtete õigusvormidele** võimaluse kaasata oma töötajad finantsosalusse. Sellega seoses tuleb arvestada avaliku sektori erilise olukorraga.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Metallitööstuse muutused ja väljavaated” (omaalgatuslik arvamus)

(2011/C 51/02)

Raportöör: **José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

Kaasraportöör: **Enrico GIBELLIERI**

16. veebruaril 2010 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal

„Metallitööstuse muutused ja väljavaated”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööstuse muutuste nõuandekomisjoni võttis arvamuse vastu 8. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja uuendamist, otsustas täiskogu panna kõnealuse arvamuse hääletusele oktoobris toimival täiskogu istungjärgul ja nimetas vastavalt kodukorra artiklile 20 José Isaías Rodríguez García-Caro pearaportööriks.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 72 ja erapooletuks jäi kaheksa liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Strateegiline tähtsus

Metallitööstus on väga oluline sektor üleminekul ressursitõhusale ja vähese CO₂-heitega majandusele kooskõlas ELi 2020. aasta strateegia eesmärkidega. Ressursikasutuse tõhususe suurendamise siht on kõnealusele tööstusele väljakutse ning samal ajal ka äri võimalus: ressursitõhus majandus ei saa eksisteerida ilma metallitööstuseta. Tegemist on tugeva sektoriga, paljude töökohade looja ning olulise lisaväärtust loova tööstusega, mis tugevdab Euroopa väärtusahelat ja on üks lüli ressursitõhusale majandusele suunatud väärtusahelas.

1.2 Metallitööstus on samuti äärmiselt oluline uuendusmeelne ja tarniv sektor, eelkõige seoses algatusega „Ressursitõhus Euroopa”, mille eesmärk on aidata kaotada majanduskasvu ja ressurside kasutamise vaheline seos, toetada üleminekut vähem CO₂-heidet tekitavale majandusele, suurendada taastuvate energiaallikate kasutamist, ajakohastada transpordisektorit ja edendada energiatõhusust.

1.3 Nähtavus

Metallitööstuse üks probleem on selle vähene nähtavus.

1.4 Oluline on märkida, et metallitööstust ei tohi segamini ajada metallurgiaga ehk metalli tootmisega. Eurostati statistika-väljaandes „European Facts and Figures” (Euroopa faktid ja arvud) analüüsitakse raua, terase ja raudsulamite tootmist (NACE 27) koos metallitoodete tootmisega, st metallitööstusega

(NACE 28). Seetõttu on väga raske õigesti analüüsida metallitööstuse tööhõivet ja suundumusi. Vähene nähtavus ilmneb mõjuhinnangutes, kus hädavaevu arvestatakse kõnealuses valdkonnas vastuvõetavate õigusaktide väga olulist mikromajanduslikku mõju. Oluline on toetada sektori potentsiaali väljaarendamist, eelkõige ekspordikasvu osas, ning võtta õppust sektori ettevõtlus- ja innovatsioonikultuurist.

1.4.1 Seepärast palub komitee Euroopa Komisjonil arvestada kõnealuse järgtööstuse haruga sobivalt oma inimressursside korraldamisel ja jaotamisel ning suurendada metallitööstuse esindatust ning osalemist tööstuse ja ettevõtluse peadirektoraadis ja kaubanduse peadirektoraadis kooskõlas metallitööstuse konkreetse kaalu ja tööhõivet loova olemusega (4,3 miljonit töökohta ELis). Seepärast soovib komitee Euroopa Komisjonil võimaldada metallitööstusele suurema ametliku esindatuse komisjoni talitustes ja tegevuses (nt ELi ja Hiina dialoogis).

1.5 Selle saavutamiseks oleks õige kohaldada põhimõtet „kõigepealt mõtle väikestele”.

Halduskoormus, mis kaasneb kohalikes ja ELi õigusnormides nõutud teabe edastamisega ametiasutustele, on väga suur. See ei tee väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEd) elu sugugi lihtsaks. Paljudes riikides valitsevat üldist investeerimiskliimat arvestades on ettevõtete jaoks üha lihtsam, mugavam ja tulusam hankida osa oma toodetest väljastpoolt ELi, selle asemel et tootmismahutu tösta, tehnoloogiat arendada ja uuendustesse investeerida. Selline toimimisviis kahjustab pikaajalist konkurentsivõimet ja peletab eemale noori spetsialiste.

Komitee soovib, et ELi 2020. aasta strateegia rakendamisel tööstuspoliitika valdkonnas arvestataks tulemuslikult põhimõttega „kõigepealt mõtle väikestele”, nagu otsustas 2010. aasta juunis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu ning nagu sätestatakse tulevases teatises Euroopa tööstuspoliitika tegevuskava kohta, mis toetub suurprojektile „Üleilmastumise ajastu uus tööstuspoliitika”.

1.5.1 Komitee kutsub liikmesriikide ametiasutusi üles toetama ettevõtjaid kõigil tasanditel, lihtsustades ettevõtete loomise mehhanisme ja soodustades ettevõtlust.

Ettevõtete tegevust raamivate üldtingimuste veel üks oluline aspekt on sotsiaal- ja tööhõivepoliitika. Komitee palub liikmesriikidel teha ühiseid jõupingutusi, et aidata eelkõige sotsiaalpoliitika valdkonnas kujundada keskkonda, milles saaksid areneda konkurentsivõimelised ja tulusad ettevõtted, kes suudavad luua Euroopa metallitööstuses jätkusuutlikke töökohti. Oluline on tagada see, et metallitööstus suudaks sotsiaaldialoogi ning täpse ja tõhusa teabevahetuse ja konsultatsiooni abil ennetada võimalikke ettevõtluse ja strateegiaga seotud muutusi tööstuse klientideks olevates ettevõtetes ja materjalide tootmises. Selles valdkonnas võiks kaaluda võimalust edendada liikmesriikide ja ELi sotsiaalpartnerite seas kogemustevahetusi, et nad õpiksid üksteiselt ja leiaksid tõhusaid vahendeid. Samuti tuleks edendada turvalist paindlikkust.

1.6 *Kvalifitseeritud personal, koolitusvajaduste asjakohane prognoosimine ja metallitööstuse lähendamise noortele*

Ettevõtete keskmist suurust arvestades on veelgi olulisem piisava hulga kvalifitseeritud personali olemasolu. Selle saavutamisel on üheks võtmeküsimuseks meetmed, millega võidelda kvalifitseeritud töötajate puudusega, olgu siis tegemist tasemel praktikantide, kvalifitseeritud töötajate, tehnikute, inseneride või teadlastega, ning pakkuda neile asjakohast haridust ja koolitust (nii formaalset kui ka kutseõpet).

1.6.1 Komitee juhib tähelepanu sellele, kuivõrd oluline on edendada kõigil tasanditel maine parandamise ja noorte metallitööstusesse ligimeelitamise algatusi. On väga oluline, et kõnealune suhteliselt tõjõumahukas sektor suudaks säilitada ja võimaluse korral täiendada oma töötajaskonda nii töötajate arvu kui ka kvaliteedi osas. Komitee palub komisjonil kaaluda võimalust korraldada Euroopa tasandi uuring metallitööstuses vajamineva hariduse ja tehniliste oskuste kohta, et prognoosida koolitusvajadusi. See uuring võiks olla oluline viitedokument, mille abil tihendada koostööd metallitööstuse ning tehnikaülikoolide ja kutseõppeasutuste vahel. Komitee soovib äsja

loodud Euroopa metallitööstuse sotsiaaldialoogil seda uuringut juhtida ja toetada ning kaaluda kõiki teabevahetuse võimalusi, mida peetakse sobilikuks VKEde ja nende töötajate olukorra parandamiseks.

1.7 *Innovatsioon*

Edukaks teadus- ja arendustöök on eriti oluline metallitootjate ja metallitöötajate koostöö. Üldiselt tuleks suunata rohkem Euroopa teadusraha metallitootmise ja metallitöötlemise tööstusharudesse, eelkõige materjalitehnoloogiasse ja nanotehnoloogiasse, et parandada ettevõtete teadusuuringute abil metallmaterjalide mehaanilisi omadusi ning suurendada ja edendada seeläbi kõnealuse sektori konkurentsivõimet ja innovatsioonisutlikkust. Komitee soovib samuti, et kaheksanda raamprogrammi struktuuri kindlaksmääramisel teeksid Euroopa ametiasutused ja eelkõige Euroopa Komisjon kõik võimaliku, et lihtsustada üldist juurdepääsu projektidele. Eeskätt tuleb toetada koostööd VKEdega, sest neil on vaid piiratud inimressursid, millega kindlaks määrata, esitada ja arendada võimalikke innovatsiooni- projekte.

1.7.1 Kuna tööstusuuendused ei toetu üldiselt ainult uutele teaduslikele teadmistele, vaid paljudele innovatsiooni eri vormidele (nt uued mõisted logistikas või turunduses, organisatsioonilised uuendused, ärimudeli uuendused, tootekujundus), kutsub komitee üles ELi innovatsioonipoliitikas selle asjaoluga paremini arvestama.

1.7.2 Arvestades sellega, et tootekujundus ja -arendus kantakse üle tootmisahela esimestesse või viimastesse etappidesse, on intellektuaalomandi õiguste kaitse ja võltsimise küsimus üha suurem probleem. On väga vähe selliseid metallitööstuse ettevõtteid, kes saavad suunata oma intellektuaalomandi kaitsele sama palju ressursse kui suuremad ettevõtted.

1.8 *Maine puudumine*

Metallitööstus kannatab nn maine puudumise all. Kõnealune sektor peab võtma endale ülesande kujundada endast ja oma võimalustest asjakohane maine ning selle ülesande täitmisel oleks kasu ka ametiasutuste toetusest. Sellega seoses soovib komitee riikide ja ELi ametiasutustel analüüsida kõnealuse sektori olukorda sellest vaatepunktist, milline on tema roll tööstusbaromeetrina ning tööstusliku toomise ahela nn tervisliku seisundi usaldusväärse näitajana ja selle näitajana, milline on VKEde panus eelnimetatud seisundisse.

Aastakümnete jooksul kujunenud negatiivse maine tulemuseks on üldise tunnustuse puudus kõnealusele tööstusele ja tööstusprojektidele. Tuleb saavutada uus koostöö poliitika, tööstuse ja haldusorganite vahel, et ettevõtted kujundaksid endale parema maine ja näitaksid, et täidavad kõiki õigusnorme.

1.9 Kaubanduspoliitika

Nii kaubanduse peadirektoraat kui ka tööstuse ja ettevõtluse peadirektoraat peaksid omama piisavaid teadmisi metallitööstusest ning kasutama kõnealuse sektori ettevõtteid mõjutavate meetmete võtmisel tasakaalustatud lähenemisviisi. Seepärast soovib komitee Euroopa Komisjonil võtta sobivaid meetmeid ning arvestada konkreetse sektori kohta otsuste langetamisel ELi huvidega ja otsuste mõjuga kogu väärtusahelas ja kogu tööstusstruktuuris. Euroopa Komisjon peaks suhetes kolmandate riikidega järgima vastastikkuse põhimõtet, eelkõige kaubanduspoliitikas.

1.10 Klastrid

On olemas märgatav huvi töötada metallitööstuse jaoks välja lähenemisviisi, mis tugineb mitmesugustele Euroopa Liidus olemasolevatele klastritele. Täpsemalt on viidatud järgmistele klastritele: Lõuna-Baskimaa (Hispaania), Brescia (Itaalia), Flandria (Belgia), Leedu, Pays de la Loire (Prantsusmaa), Sileesia (Poola), Westfaleni lõunaosa (Saksamaa), Vorarlberg (Austria) ja Valencia (Hispaania). Sellegipoolest oleks hea teha rohkem uuringuid, et hinnata eri alade mõju, peamisi suundumusi, tööstusstruktuuri muutusi ja võimalikke võrdlusuuringuid.

1.11 Rahastamine

Komitee pooldaks suurema tähelepanu pööramist vajadusele pakkuda tootmistööstusele, eelkõige kõnealuse sektori VKEdele, likviidsuse võimalusi. See võiks edendada häid tavasid kogu Euroopas.

2. Sissejuhatus

2.1 Lissaboni lepinguga kehtestati uus raamistik Euroopa Liidu toimimiseks. Tööd alustas komisjoni uus koosseis ning 2009. aastal algas Euroopa Parlamendi uus ametiaeg. Samal ajal seisavad üldiselt Euroopa Liit ja täpsemalt Euroopa tööstusbaas vastamisi maailmas toimuvate sündmustega ja väljakutsetega, mida pärast ELi loomist veel nähtud ei ole.

2.2 Neile raskustele on vaja otsustavalt vastu astuda, et peatada tööpuuduse kasv, ettevõtlus- ja tööstusstruktuuri üha suurem hävimine ning kodanike usalduse vähenemine.

2.3 Käesoleva omaalgatusliku arvamusega Euroopa metallitööstuse kohta soovib komitee pakkuda välja mõne võimaliku vastuse küsimustele, mis pikas perspektiivis määravad ära selle, kas säilib Euroopa metallitööstuse uuendusjõud, majanduslik vastupidavus ja konkurentsipositsioon maailmas. Tööstuse muutuste nõuandekomisjon uurib metallitööstuse probleeme ja võimalusi, mis tulenevad üleminekust jätkusuutlikule majandusele ja ressursside tõhusamale haldamisele, nagu on sätestatud ELi 2020. aasta strateegias.

2.4 Nimetatud küsimuste seas on järgmised: kuidas kõnealuseid probleeme lahendada? Kas ELi institutsioonid oskavad neile reageerida? Millistes aspektides saavad nad luua lisaväärtust? Kas algatus „Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia” on sobiv vahend edu saavutamiseks?

3. Kõikjal olev metallitööstus

3.1 Metallitööstuse ettevõtteid on kogu Euroopa Liidus, peaaegu kõigis Euroopa piirkondades ja linnades. Need ettevõtted on paindlikud, uuendusmeelsed, sageli (suhteliselt) väikesed, pragmaatilised, teenuste osutamisel põhinevad, tööhõive loojad (ja säilitajad) ning sügavalt juurdunud juba tuttavas tööstustarnete ahelas. Need ettevõtted on niivõrd harjumuspärased, et sageli peetakse nende olemasolu iseenesestmõistetavaks. Juba on tehtud esimesi igati kiiduväärseid edusamme, nt avaldas Euroopa Komisjon hiljuti esimese selleteemalise üleeuroopalise uuringu. Osa metallitööstuse ettevõtteid on – tõenäoliselt tänu oma väiksusele – mitmekesised, paindlikud ja vastupidavad, kuid nad on jäänud suures ulatuses nähtamatuks ja nn poliitiliste pilkude alt välja, mis on vastuolus kogu metallitööstuse huvide esindamisega.

3.2 See nähtamatus ilmneb näiteks ühes Eurostati statistikaväljaandes „European Facts and Figures” (Euroopa faktid ja arvud), kus analüüsitakse raua, terase ja rauasulamite tootmist (NACE 27) koos metallitoodete tootmisega, st metallitööstusega (NACE 28). Seetõttu on väga raske eraldi ja õigesti analüüsida metallitööstuse tööhõivet ja suundumusi.

3.3 See nähtamatus ei ole aga enam õigustatud. Metallitööstus on peamine nn varjatud lüli, mis on ELi tööstustarnete ahela jaoks väga oluline, ning hoolimata valdkonna ettevõtete suhtelisest väiksusest võib metallitööstus tunda Euroopa majanduse kontekstis uhkust tõeliselt tähelepanuväärsete näitajate üle.

3.4 Järgmised andmed illustreerivad lühidalt metallitööstuse suurust ja strateegilist olulisust Euroopa majanduses ja tööhõives.

3.4.1 Metallitööstuses tegutseb kogu Euroopas loendamatu hulk väikeettevõtteid (400 000) ja suuremas osas neist (ligikaudu 95 %) töötab alla 50 töötaja.

3.4.2 Metallitööstus annab kogu Euroopas tööd 4,2 miljonile inimesele, moodustades umbes 12 % kogu tööstuse tööhõivest.

3.4.3 Tegemist on tööhõivet loova sektoriga: märkimist väärib see, et erinevalt enamikust teistest sektoritest tõusis metallitööstuse tööhõivemäär Euroopas viimasel kümnel aastal pidevalt kuni hiljutise majanduslanguseni. Näiteks 2000. ja 2006. aasta vahel tõusis metallitööstuse tööhõivemäär ligikaudu 8 %.

3.4.4 Tegemist on mahuka majandusharuga: metallitööstuse toodangu väärtus oli 2008. aastal 530 miljardit eurot.

3.4.5 Metallitööstusel on keskne roll ELi tööstusstruktuuris, kuna ta toodab komponente teiste tööstusharude jaoks.

4. Metallitööstuse strateegiline tähtsus

4.1 Tarneahela oluline lüli

Euroopa metallitööstus on Euroopa tööstustarnete ahela üks oluline lüli, sest toodab komponente ja lõpptooteid kõigile teistele tootmissektoritele.

— Komponente tarnitakse eeskätt autotööstusele, lennundus- ja kosmetotööstusele, transporditööstusele ning masinatööstusele, sealhulgas eelkõige masinaehitusele, mis omakorda on metallitööstuse jaoks oluline element üleminekul ressurside tõhusamal kasutusel põhinevale majandusele.

— Ehitustööstuse jaoks (teraskonstruksiooniga ehitised, sarrusvardad, terasest infrastruktuurid, ehitiste välisvooder, materjalid jne) on vajalikud terasprofiilid ja -lehed.

— Anumad töötleva tööstuse jaoks, nt toiduaine-, ravimi-, keemia-, naftakeemia- jms tööstus.

— Kinnitusvahendid (kravid, mutrid ja poldid) ja tööriistad nii tööstuslikuks kui ka kodukasutuseks.

4.2 Kindel tööstus

Metallitööstusel on kindel struktuur, mis ei kannata liigse tootmisvõimsuse all.

4.3 Tööhõivet loov sektor

Metallitööstus annab tööd ligikaudu 12 %-le kogu ELi tööstustöajast ning hõlmab umbes viiendiku tööstuses tegutsevatest tootmisettevõtetest.

4.4 Lisaväärtust loov sektor

Euroopa metallitööstus andis 2006. aastal umbes 10 % kogu ELi tööstuse lisaväärtusest ning 7,4 % tööstustoodangust. Selles

mõttes on metallitööstus (brutotoodang ja tootmismahut) üks Euroopa suurim lisaväärtuse looja, ületades selgelt teised tööstusharud.

4.5 Suur väikeettevõtete sektor

Euroopa metallitööstus on iseenesest oluline tööstusharu ka hoolimata sellest (või ehk just tänu sellele), et ta koosneb eelkõige väga erinevatest peamiselt väikestest ettevõtetest⁽¹⁾ (üle 90 % on väikesed ja keskmise suurusega pereettevõtted). Samuti domineerivad kõnealuses sektoris paljudes riikides (Saksamaa on peamine erand) mikroettevõtted (alla kümne töötajaga), mis moodustasid 2006. aastal 80 % sektori ettevõtetest.

4.6 Euroopa tarneahelat tugevdav sektor

4.6.1 Metallitööstuse struktuur ei ole tõenäoliselt selline juhuslikult, vaid turu vajadustega kohanemise praktiline tulemus. Turg on lõppkokkuvõttes kujundanud Euroopa tööstustarnete ahelat nii, et pakkuda seda vajalikku paindlikkust, uuendusmeelsust ja nišši, mis metallitööstusel tänapäeval on. Seepärast ei tuleks asjaolu, et keskmine metallitööstuse ettevõte on väike või keskmise suurusega, pidada puuduseks, vaid pigem suhteliseks eeliseks.

4.6.2 Seda eelkõige seepärast, et kõnealune tööstus koosneb praegu ja ka edaspidi suures osas väikestest ja keskmise suurusega ettevõtetest, nagu kinnitavad uuringud. Tegelikult muutuvad nad proportsionaalselt järjest väiksemaks võrreldes oma suurte tarneahela partneritega, kes erinevalt metallitööstusest on läbimas olulist konsolideerimisprotsessi. Üldiselt on konsolideerimisvõimalused metallitööstuses struktuurilistel põhjustel väga piiratud.

4.6.3 Vaja on tihedat koostööd kogu tarneahelas. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles uurima olulist küsimust, kuidas edendada partnerlust ja tihendada koostööd tarneahelas, eelkõige luua kanaleid, mis võimaldavad metallitööstusel leida nõudmistele vastavaid uusi terase kvaliteete ja klasse ning mõjutada nende arengut.

⁽¹⁾ Euroopa Komisjon, „FWC Sector Competitiveness Studies – Competitiveness of the EU Metalworking and Metal Articles Industries”, lõpparuanne, 18.11.2009, lk 91. Peatükk tööstuse struktuurist ja suuruselisest jaotusest; metallurgias ja metallitööstuses tegutsevate VKEde ulatus ja roll: „Metallurgia ja metallitööstuse analüüs ettevõtete suuruse alusel vastavalt töötajate arvule (vt järgmist tabelit) näitab, et sektoris domineerivad mikroettevõtted (alla kümne töötaja), mis moodustasid 2006. aastal 80 % sektori kõigist ettevõtetest. Samal ajal võis 2006. aastal liigitada 17 % sektori kõigist ettevõtetest väikeettevõteteks (10–49 töötajat). See tähendab, et üle 95 %-l metallurgia ja metallitööstuse kõigist ettevõtetest oli 2006. aastal alla 50 töötaja; 3 % ettevõtetest võis liigitada keskmise suurusega ettevõteteks (50–249 töötajat) ning vaid ligikaudu 0,5 % ettevõtetest olid suureettevõtted (üle 250 töötaja).”

4.7 Seotud kätega sektor

Metallitööstuse suhted oma klientide ja tarnijatega muutuvad suuruse ja mastaabisäästu osas järgmistel aastatel üha asümmeetrilisemaks. Seepärast on metallitööstuse käed (üha enam) seotud, mis vähendab tema võimalusi kontrollida oma arengut ja mõjutada oma majanduskeskkonda. Selles olukorras suureneb pidevalt surve sektori püsikuludele ja tööhõive kvaliteedile.

4.8 Täpsetel analüüsidel põhinevad tulevikulahendused

Neist strateegilistest elementidest lähtudes on käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärk pakkuda välja lahendusi, mis on tuletatud metallitööstuse tegelikest kogemustest. Selle tööstuse ettevõtted ja klastrid tugevdavad kõiki Euroopa suuri piirkondi töökohtade, koolituse ja võimalustega. Tegemist on paindliku, vastupidava ja uuendusmeelse sektoriga, millel on suurepärane võime kohaneda ja säilitada töökohti väga mitmekesistes oludes. See võiks olla eeskujuks, leidmaks vastuseid lähenevatele probleemidele ja eelkõige viimaks ellu muutusi.

5. Mida on vaja teha ELi tasandil?

5.1 Metallitööstus: VKEde eestvõitleja

5.1.1 Kuigi absoluutarvudes esineb piirkondlikke erinevusi (nt Saksamaa metallitööstuse ettevõtted on tavaliselt suuremad kui mujal ELis), on metallitööstusel võrreldes teiste majandusharude ettevõtete suurusega üks selge erijoon, mis seisneb väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ülekaalus ja laias levikus.

5.1.2 Komitee leiab, et poliitikud ei peaks piirduma selle aspekti kiire nentimisega, et siis seejärel see lihtsalt tähelepanuta jätta. Viimase aja analüüsid näitavad, et seda VKEsid puudutavat erijooni ei tohiks pidada metallitööstuse väheoluliseks tunnuseks või juhuslikuks omaduseks, vaid pigem sektori tugevuse oluliseks elemendiks.

5.1.3 Komitee palub Euroopa Liidul jätkata kõnealuse sektori põhiomaduste põhjalikku uurimist ning määrata selgelt ja täpselt kindlaks, millised metallitööstuse aspektid on sektorile kasulikud, moodustavad sektori peamised tugevad küljed ja on seega lisaväärtuse loomise tegurid ELi tootmisahelas.

5.1.4 Seejärel peaks EL võtma konkreetsete vajaduste rahuldamiseks meetmeid VKEde valdkonnas. Tuleb välja töötada sobivaid poliitikameetmeid ja häid tavasid, kasutades selleks vajaduse korral võrdlusuuringuid, et rahuldada Euroopa metalli-

tööstuses tegutsevate VKEde konkreetseid vajadusi. Seeläbi parandataks ja edendataks sektori olemasolevaid ja tugevaid külgi ning toetataks sektorit, et ta püsiks jätkuvalt Euroopa tööstusvaldkonna VKEde esirinnas.

5.1.5 Lisaks aitaksid sektori tugevaid külgi analüüsivad uuringud kinnitada, et tegemist on Euroopa tööstusinnovatsiooni edendava jõuga, tuua välja sektori eelised ning parandada tema mainet – see on väga oluline tööjõu (eelkõige noorte töötajate) ligimeelitamiseks sektorisse. Vaja on poliitilist käsitlust, milles asetataks Euroopa tööstus poliitilisele eesliinile tööstusahelas tööjõu loojana ja innovaatilise jõuna.

Ajal, mil eri haldusametustest üle terve Euroopa kostub teoreetilisi, retoorilisi ja sageli ähmaseid lubadusi seoses Euroopa VKEde tähtsusega, on oluline ebamääraste üldiste lähenemisviiside kehtestamise asemel keskenduda kitsamale eesmärgile ning määrata täpselt kindlaks praktilised ja realistlikud meetmed, et seda olulist sektorit mõista, tugevdada ja kaitsta.

5.1.6 Kõnealuse sektori ettevõtete keskmise suuruse tõttu ei ole enamikul metallitööstuse töötajatest võimalik osaleda Euroopa tööõukogudes või samalaadsetes Euroopa võrgustikes, mis nende huve esindaksid. Kuid enamik sektori ettevõtetest kas juba töötab mõnes Euroopa väärtusahelas või on neil konkurendid kõnealuse sektori teiste ettevõtete näol, kes tegutsevad väljaspool Euroopa Liitu. Selle tulemusena sõltuvad palgad, tööaeg ja töötingimused paljudel juhtudel otseselt konkurentsist. Vältimaks teabevahetuse häireid, pooldab komitee tõhusat ja täpset teabevahetust ning samuti konsulteerimist töötajatega ja sotsiaaldialogi edendamist. Arvestades Euroopa VKEde loodava tööhõive olulisust, peaks Euroopa poliitika suutma täita kõnealuste töötajate vajadused.

5.2 Toorainete, eriti terase kättesaadavus

5.2.1 Õiglaste hindadega toorainete kättesaadavuse tagamine on metallitööstuse jaoks oluline teema, sest toorainetel on muutunud ja globaliseerunud turul üha suurem mõju.

5.2.2 Oma väiksuse tõttu ei suuda ELi metallitööstuse ettevõtted konkureerida ELis tööjõukulude osas ega saavutada sellist mastaabisäästu nagu nende tarnijad, nt terasetootjad. Seetõttu on hädavajalik, et nad saaksid oma tootmisressursid, eelkõige tooraine ja energia, kätte konkurentsi soodustavates turutingimustes.

5.2.3 Komitee soovib Euroopa Komisjonil rõhutada oma suhetes kolmandate riikidega vastastikkuse põhimõtte järgimist ning uurida sellega seoses tegureid, mis asetavad Euroopa ettevõtte toorainete kättesaadavuse osas teiste riikide ettevõtetele võrreldes ebasoodsasse olukorda. Need teiste riikide, nt Hiina ettevõtte konkureerivad Euroopas vanaraua kokkuostmisel, samal ajal kui Euroopa ettevõtetel ei ole kõnealuse turu suletuse tõttu vanarauale samasugust juurdepääsu.

5.2.4 Samuti on oluline toetada Euroopa metallitööstuse suutlikkust planeerida oma tegevust ning astuda vastu turu kõikumistele ja võimalikele eri stsenaariumidele (riskijuhtimine). Lisaks tuleb tagada see, et Euroopa terasetööstusele kohaldatav õiguskeskkond ei takistaks investeerimist sellesse ELi sektorisse. Üleminek mitme- või üheaastastelt lepingutelt üha lühematele tähtaegadele või üha ulatuslikumalt hetketehingutele tõenäoliselt süvendab seda suundumust ja vähendab järk-järgult metallitööstuse ettevõtete planeerimissuutlikkust. Komitee soovib ELi institutsioonidel selle suundumusega arvestada, et kujundada meetmeid, mis võimaldavad hallata hindade üha suuremat kõikumist, mis metallitööstuse VKEsid ähvardab. Eelkõige soovib komitee võtta seda olulist aspekti arvesse Euroopa järgmise toorainetestrategie kohta teatise koostamisel.

5.2.5 Samuti juhib komitee tähelepanu rauamaagi kaevandamise üha ulatuslikumale koondumisele ning palub Euroopa Komisjonil arvestada ohtudega, mida põhimõtteliste monopolide loomine maailma tasemel võib kaasa tuua Euroopa tööstuse jaoks, nagu märkisid Euroopa terasetootjad, insenerid ja autotootjad oma seisukohavõetus kaevandusettevõtete BHP Billiton Plc ja Rio Tinto Plc ühinemise avalduse puhul.

5.3 Energia

5.3.1 Stabiilse energiavarustuse tagamine on ELi metallitööstuse jaoks väga oluline, sest kõigist energiaallikatest tuleb tagada tarne konkurentsi soodustavates turutingimustes.

5.3.2 Infrastruktuuride ja vajalike piiriüleste ühenduste ehitamine ja rahastamine ning takistuste kaotamine riigipiiridelt, eelkõige elektrienergia ülekande puhul, on oluline, tagamaks elektritarbijate ja -turustajate vahelist konkurentsi.

5.3.3 Samuti on energiapoliitika otsuste langetamisel oluline luua õige tasakaal keskkonnaaspekti ning tarnestabiilsusele ja -hindadele avalduva majandusmõju vahel. See tasakaal on oluline tegur kõnealuse sektori konkurentsivõime jaoks.

5.4 Konkureerimine võrdsetel alustel

5.4.1 ELis tegutsevad ettevõtte peavad hakkama saama ka tiheda rahvusvahelise konkurentsi nii imporditud toodete sise-

turul kui ka eksporditurul. Olukorra muudavad veelgi raskemaks ELis valitsevad väga erinevad tingimused (nt energiahinnad, käitiste/elektrijaamadele lubade andmise menetlused, töötingimused). Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles tagama ELi sisese ja rahvusvahelise konkurentsi toimimine võrdsetel tingimustel.

5.4.2 Komitee palub Euroopa Komisjonil tagada rahvusvahelisel tasandil konkurentsi toimimine teiste riikidega võrdsetel alustel.

5.4.3 Lisaks peavad konkurentsieeskirjade järgimise eest vastutavad ametiasutused pöörama palju rohkem tähelepanu konkurentsieeskirjade rikkumistele, mis tulenevad kõnealuse sektori suhtelisest väiksusest võrreldes sektori klientidega ja eriti tarnijatega.

5.5 Rahastamine

5.5.1 Finantsasutustel on oluline roll tööstuspoliitika eesmärkide saavutamisel, sest nad kas võtavad või ei võta riske ning määravad ära rahastamisvahendite kättesaadavuse. Finantskriis, mis on varjutanud reaalmajanduse väljavaateid alates 2008. aasta lõpust, ei ole jätnud puutumata ka metallitööstust. Kuigi nõudlus laenude järele oli 2009. aasta ebasoodsas finantskliimas üsna napp, põhjustab oodatust suurem tõus 2010. aastal üha suuremaid kärpeid ettevõtete rahastamisel vastavalt sellele, kuidas kasvab nõudlus laenude järele. Neid kärpeid tunnevad kõige valusamini VKEd, kes sõltuvad peaaegu ainult panga-laenudest. Metallitööstus oma suure VKEde osakaaluga on tundlik olukorras, mis ähvardab muutuda rängaks kriisiks.

5.5.2 Pangad ei ole tõrjunud riskimast riskifondidesse ja teistesse väärtpaperitesse investeerimisel, kuid nad on olnud väga tõrksad riskide võtmisel juhul, kui tegemist on nende põhiülesande täitmisega – eraldada vahendeid reaalmajandusele. Oluline on rõhutada, et finantssektor peab olema seatud eesmärgi saavutamise vahend. Sellises majandusolukorras valmistab pangandussektor end ette kapitalinõuete direktiivi kohaldamiseks. Kõnealuse direktiiviga pannakse pankadele täiendav surve vähendada võlgu ning kehtestatakse rangemad eeskirjad riskide võtmisel. Üksikasjalikumalt on vaja analüüsida õigusnorme, et vältida negatiivseid kõrvaltoimeid laenu kättesaadavuse osas kogu sektoris.

5.5.3 Komitee pooldaks suurema tähelepanu pööramist vajadusele pakkuda tootmistööstusele, eelkõige kõnealuse sektori VKEdele, likviidsuse võimalusi. See võiks edendada häid tavaid kogu Euroopas.

5.5.4 Metallitööstus on oluline Euroopa ekspordi seisukohalt. Komiteel oleks hea meel toetusmeetmete üle, millega edendatakse metallitööstuse potentsiaali, eelkõige ekspordikasvu vald-

konnas. Osa neist meetmetest peaks kindlasti puudutama rahaliste vahendite ja ekspordilaenude kättesaadavuse parandamist metallitööstuse jaoks.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Valitsemissektori võlakriisi mõjud ELi valitsemisele” (omaalgatuslik arvamus)

(2011/C 51/03)

Raportöör: **Michael SMYTH**

29. aprillil 2010. aastal otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal

„Valitsemissektori võlakriisi mõjud ELi valitsemisele”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon võttis arvamuse vastu 7. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja uuendamist, otsustas täiskogu panna kõnealuse arvamuse hääletusele täiskogu oktoobri istungjärgul ja määrata Michael SMYTHi pearaportööriks vastavalt kodukorra artiklile 20.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 120, vastu hääletas 7, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Valitsemissektori võlakriis, mille kutsus esile finants- ja eelarvekriis, ähvardab majandus- ja rahaliidu enda olemasolu ja vajab tõhusat finantsalast, majanduslikku ja poliitilist tegutsemist. Kriis on välja toonud stabiilsuse ja majanduskasvu pakti puudujäägid liikmesriikide eelarvepoliitilise vastutuse tagamisel.

1.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab meetmeid, mida Euroopa Liidu Nõukogu ning majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu on praeguseks võtnud, et toetada finantsraskestes olevaid liikmesriike Euroopa finantsstabiilsusmehhanismi ja Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahendi kaudu. Kuigi see on ajutine lahendus, võib sellest lähtuvalt luua alalisema menetluse ja raamistiku tingimuslikuks finantstoetuseks tõelise Euroopa Valuutafondi loomise abil. Samuti võiks kaaluda ettepanekut luua eurovõlakirju väljastav Euroopa valitsemissektori võla haldamise amet.

1.3 Et Euroopa majanduse elavdamise kava eesmärgi mitte ohtu seada, soovib komitee luua eurotsooni valitsemissektori võla vähendamise kavad, mis suudaksid tagada euroala majandusliku ja rahalise stabiilsuse. Seda tuleks teha kooskõlas komisjoni teatises „Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia” sätestatud majanduse ja tööhõive elavdamise eesmärkidega, mida kriis tõsiselt ohustas.

1.4 ELi edaspidise valitsemise kohta on võlakriisist palju õppida. Majanduspoliitika tööühma algsed järelevalve ja sanktsioonide ettepanekud on samm õiges suunas. Komitee on siiski seisukohal, et sanktsioonidele vastukaaluks on Euroopas vaja

suuremat solidaarsust valitsemissektori võla haldamisel, aga märgib, et siiani puudub ametlik mehhanism valitsemissektori maksevõimetusega tegelemiseks. See on jätkuvalt majandus- ja rahaliidu ülesehituses struktuuriliselt nõrk koht, millega poliitikud peavad tegelema. Sanktsioonid peaksid olema nii poliitilist kui ka majanduslikku laadi, et vältida asjaomaste riikide võlakoormuse edasist süvenemist.

1.5 Suure osa süüd valitsemissektori võlakriisi tekkimisel võib panna Euroopa Liidu mõne liikmesriigi vastutustundetu eelarvepoliitika arvele. Samuti võib osa süüd kanda ettevaatamatu pangalaenu andmise arvele, sest see põhjustas ehitussektori ja varade hinnamulli, ning osa süüd reitinguagentuuride ettevaatamatu tegevuse arvele. Mõnes liikmesriigis toimunud suured maksumaksja rahastatud pangapäästeoperatsioonid ja sellest tulenev ülemaailmse finantssüsteemi haavatavus olid samuti oluline tegur kriisi soodustamisel. Tulevikuks tuleb ülemaailmset pangandust tõhusalt reformida, et ära hoida sellise käitumise kordumist.

1.6 Komitee loodab, et Euroopa majandusjuhtimise tõhustamisel, mis algatatakse 2011. aasta jaanuaris Euroopa poolaasta raames liikmesriikide majanduspoliitika parema koordineerimise abil, ⁽¹⁾ seatakse eesmärgiks säilitada Euroopas kriisi tagajärjel tõsisesse ohtu sattunud töökohad.

1.7 Siiski on komitee seisukohal, et vähemalt euroala riikide puhul ei piisa ainult majanduspoliitilisest koordineerimisest, vaid vaja on tõelist ühist majanduspoliitikat, samuti oleks vähemalt esimeses etapis mõttekas koordineerida eelarvepoliitikat.

⁽¹⁾ KOM(2010) 367. „Majanduspoliitika parem koordineerimine aitab suurendada stabiilsust, elavdada majanduskasvu ja luua enam töökohti – ELi majandusjuhtimise tõhustamise hoovald.”

2. Kriisi taust: majandus- ja rahaliidu eelarvepoliitika

2.1 Eelarvedistsipliin on üks makromajandusliku stabiilsuse võtmelemente. Eelkõige kehtib see sellise rahaliidu kohta nagu euroala, mis koosneb iseseisvatest riikidest, kellele jääb vastutus oma eelarvepoliitika eest. Euroala ei saa enam kasutada riiklike rahandus- ja vahetuskursipoliitika võimalusi, millega reageerida tõrgetele konkreetse riigi süsteemis. Eelarvepoliitikal on seega keskne roll, aga kõnealuste tõrgetega suudaks see paremini kohaneda juhul, kui see juba alustaks kindlalt positsioonilt.

2.2 Kehtestatud on mitmed mehhanismid ja kokkulepped, et tagada mõistlik eelarvepoliitika ja piirata ohte hinnastabiilsusele. Need kokkulepped on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 121, 123, 124, 125 ja 126 ning nende hulka kuuluvad stabiilsuse ja majanduskasvu pakt (artiklite 121 ja 126 alusel), ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus (artikkel 126), rahastamiskeeld (artikkel 123), finantsasutuste eesõigusi andvate meetmete keeld (artikkel 124) ja liikmesriikide kohustuste enda peale võtmise keeld ehk *no-bail-out*-klausel (artikkel 125).

2.3 Lepingus sätestatud eelarvepoliitika põhireegel kohustab liikmesriike hoiduma ülemäärasest riigieelarve puudujäägist. Liikmesriik peab reeglist kinni siis, kui valitsemissektori aastaeelarve puudujäägi suhe SKPsse ei ületa kontrollväärtust 3 % ning liikmesriik hoiab valitsemissektori koguvõla suhte SKPsse 60 % juures või alla selle.

2.4 Erandlike asjaolude korral võidakse kontrollväärtuse ajutist ületamist mitte lugeda ülemääraseks, kui suhe on kontrollväärtuse lähedane. Otsuse selle kohta, kas liikmesriigil on ülemäärane eelarvepuudujääk, langetab majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu Euroopa Komisjoni soovitusel. Kui nõukogu otsustab, et ülemäärane eelarvepuudujääk eksisteerib, võetakse vajalikud sammud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohaselt. Need võivad lõpuks viia selleni, et asjaomasele riigile kehtestatakse sanktsioonid.

2.5 Stabiilsuse ja majanduskasvu pakti mõte on tagada usaldusväärse eelarvepoliitika püsiv järgimine. Pakt sätestab liikmesriikidele kohustuse pidada kinni „tasakaalulähedase või ülejäägiga“ eelarvepositsiooni keskpika perioodi eesmärgist, nagu määratletud vastavalt iga riigi olukorrale. Sellise eelarvepositsiooni tagamine peaks aitama liikmesriikidel tulla toime normaalse tsüklilise kõikumisega, rikkumata valitsemissektori eelarvepuudujäägi kontrollväärtust 3 % SKPst. Reaalsuses on stabiilsuse ja majanduskasvu pakti taga olev idee ja selle elluviimine praktikas olnud üksteisest väga kaugel. Hiljuti kommenteeris Euroopa Keskpang seda järgmiselt:

„Maastrichti lepingu ning stabiilsuse ja majanduskasvu pakti eelarvenormide järgimine on liikmesriigiti olnud aga ebaühtlane. Mõnes riigis on valitsemissektori eelarve puudujäägi kontrollväärtuse (3 % SKPst) rikkumisi olnud korduvalt ja pidevalt. Siit võib järeldada, et vähemalt neil juhtudel ei ole pakti rakendamisel olnud piisavalt ranged ja on puudunud vajalik poliitiline tahe. Eri riikides erinevas ulatuses toimunud kõrvalekaldeid eelarvekavadest on põhjustanud liiga optimistlikud majanduskasvuprognosid, andmete korrigeerimine tagantjärele, oodatust suurem tulude kõikumine ja pidev kulude ületamine.“ („Ten years of the Stability and Growth Pact“, artikkel Euroopa Keskpanga kuubülletäänis, oktoober 2008.)

2.6 Majandus- ja rahaliidu aluseks olevate eelarvepoliitika reeglite ilmne rikkumine toimus enne praegust ülemaailmset finantskriisi, ent võib väita, et valitsemissektori maksevõimetuse ohud rahaliidus kujutavad kriisi teist etappi. Pärast kümnet või veelgi enam aastat hõlpsat laenusamist, mis tõi kaasa elamu- ja ehitussektori hinnamulli, on järgnenud majandustegevuse järsk vähenemine põhjustanud mõnes liikmesriigis järjest suuremaid võlaprobleeme. Seega on teatud määral irooniline, et Kreeka, Hispaania ja Portugali valitsused ei pidanud panganduskriisi ajal ette võtma maksumaksja rahastatud pangapäästeoperatsioone, aga nüüd ähvardavad nende valitsemissektori võlaprobleemid kogu ELi pankade stabiilsust. See näitab, et maksumaksja rahastatud pangapäästeoperatsioonid ei olnud ainus põhjus valitsemissektori võla suurenemisel.

2.7 Panganduskriisi ajal väideti sageli, et mõned pangad on liiga suured, et neil lubada põhja minna. Nüüd räägitakse, et liikmesriigid, kes võitlevad valitsemissektori kasvava võlaga, on liiga tähtsad, et lasta neil maksevõimetuks muutuda. Nii nagu maksumaksjad pidid hambaid kiristades olema nõus aitama kohusetundetuid panku, nõuavad rahvusvahelised võlakirjaturud omakorda nüüd mõne liikmesriigi rahanduses võib-olla veelgi valusamaid ümberkorraldusi. Valitsemissektori maksevõimetusest põhjustatud ebakindlus on hakanud õhnestama ka eurot ennast ning on tekitanud hirme, et sama probleem võib haarata mitmeid euroala liikmesriike.

2.8 Valitsemissektori võlakriis on usalduskriis üldse ELi ja konkreetselt euroala suhtes. Vaja on nii poliitilist kui ka finantslahendust. See on kahtluse alla seadnud eelpool kirjeldatud fiskaalkorra asjakohasuse ühisraha stabiilsuse tagamisel. Teatud määral võib õigustatult väita, et stabiilsuse ja majanduskasvu pakt on läbi kukkunud ja Euroopa peab nüüd looma uue eelarve- ja rahandusraamistikku, mis suudaks paremini toime tulla äärmiselt viletsate majandustulemustega või isegi liikmesriigi pankrotiga. Kui see on nii, siis milline peaks see raamistik olema?

3. Alternatiivsed eelarve- ja rahandusraamistikud

3.1 Viimastel kuudel on toimunud mitmeid arenguid nii poliitika teooria kui ka poliitika rakendamise tasandil. Üks huvitav ettepanek valitsemissektori võlakriisi ja valitsemissektori maksevõimetuse probleemi lahendamiseks on Euroopa Valuutafondi loomine⁽²⁾. Ettepaneku aluseks on väide, et Rahvusvahelisel Valuutafondil ei ole kogemust, et tegeleda valitsemissektori maksevõimetuse ohuga rahaliidu liikmesriigis ning et Euroopa Valuutafondi toimimise korral oleksid Euroopa Liidul palju tugevamad jõustamismehhanismid.

3.2 Euroopa Valuutafondi ideed tuleks vaadelda ühena analoogsetest poliitilistest reageeringutest finantskrahhi eesmärgiga vältida suurte finantsasutuste pankrotti. Nüüd, mil EL on väljumas panganduskriisist, on poliitiline arutelu keskendunud reformidele, mis võimaldaks finantsasutuste nõuetekohast maksevõimetust ja suuremate makseraskustes olevate pankade päästepaketite omafinantseerimist. Teisisõnu keskenduvad Euroopa poliitikud nüüd, pärast finantsüsteemide stabiliseerimist selle tagamisele, et tulevikus tuleks kriisi ajal peamine abi finantsasutustelt, mitte maksumaksjatelt. Pangandusreformi ettepanekud hõlmavad kõrgemaid kapitalimäärasid, rangemat järelevalvet, pankurite boonuste kärpimist ja kriisilahenduskaavade (*living wills*) koostamist. Majandus- ja rahaliidu osas tuleb ühisraha kaitse eesmärgil tugevdada süsteemi ka selleks, et tulla toime ühe või mitme liikmesriigi maksevõimetusest või pankrotist tuleneva ebastabiilsusega.

3.3 Euroopa Valuutafondi idee väljakäijad väitsid, et see oleks kooskõlas lepingus kehtestatud töhustatud koostöö mõttega ega ei pruugi seega vajada lepingu muutmist. Sobiva ülesehitusega Euroopa Valuutafond tegeleks majandus- ja rahaliidu struktuuriliste puudujääkidega, mis on tingitud stabiilsuspakti senisest ebaõnnestumisest ja *no-bail-out*-klausli ilmsest usaldusväärsuse puudumisest.

3.4 Kuidas rahastada sellist fondi? Et minimeerida Kreeka erakorralise abipaketi kaasrahastamisel tekkinud moraalse ohu probleemi, mille ees nüüd Saksamaa ja Prantsusmaa seisavad, rahastaksid Euroopa Valuutafondi ainult need riigid, kes rikuvad Maastrichti kriteeriumeid. Nende osamaksete määr määratakse kahe reegli järgi:

— aastas 1 % ülemäärastest võlast, mis määratletakse valitsemissektori võla tegeliku taseme (eelmise aasta lõpu seisuga) ja Maastrichti kontrollväärtuse – 60 % SKPst – vahena. Kreeka puhul, mille võla suhe SKPsse on 115 %, tähendaks see 0,55 %-list Euroopa Valuutafondi osamaksu;

(2) Ettepanek on täismahus esitatud artiklis „How to deal with sovereign debt default in Europe: Towards a Euro(pean) Monetary Fund”, D. Gros ja T. Mayer. Policy Brief No202, Centre for European Policy Studies, mai 2010. Mitmed käesolevas arvamuses esitatud argumentid on võetud sellest asjatundlikust artiklist.

— 1 % ülemäärastest eelarvepuudujäägist, st konkreetse aasta eelarvepuudujäägi osa, mis ületab Maastrichti kontrollväärtuse 3 % SKPst. Kreeka puhul, mille eelarvepuudujääk on 13 % SKPst, oleks Euroopa Valuutafondi osamaks 0,10 % SKPst.

2009. aastal oleks Kreeka osamakse kokku olnud 0,65 % SKPst – märkimisväärselt vähem, kui praegune tõsine olukord nõuab.

3.5 Euroopa Valuutafond saaks ka turgudelt laenu võtta, et tal oleks nõuete täitmiseks piisavalt ressursse lisaks kogutud osamaksetele. Euroopa Valuutafond võiks sekkuda finantsabi pakkumise kaudu – kas muutes likviidseks teatud osa oma varast või garanteerides liikmesriigi valitsemissektori võlakirjade emissiooni. Illustratsiooniks võib tagantjärele tarkusega öelda, et sellise rahastamismehhanismi kasutamisel oleks Euroopa Valuutafond majandus- ja rahaliidu algusest peale suutnud reservi koguda 120 miljardit eurot. Kui lisaks võtta turult piisavalt laenu, jätkuks sellest euroala ükskõik millise väiksema liikmesriigi päästepaketiks.

3.6 Jõustamise osas on Euroopa Liidul mitmeid võimalusi: alates struktuurifondidest ilmajätmisest kuni uute rahastamisgarantiide tühistamiseni või isegi riigi väljajätmiseni euroala rahaturust. Neid karistusi kasutatakse sammhaaval, sest üksikult põhjustavad nad liikmesriikidele, kes varem kokkulepitud reformiprogramme ei rakenda, märkimisväärset majanduslikku survet.

3.7 Euroopa Valuutafondi idee üks väidetavatest eelistest on see, et fond saaks hallata reformiprogrammi tingimusi mitmetäitva euroala liikmesriigi nõuetekohast maksevõimetust. Võrreldes rahvusvahelistel võlakirjaturgudel toimuva võlgade restruktureerimisega, millega kaasneb ebakindlus, võiks Euroopa Valuutafond pakkuda maksevõimetu liikmesriigi valitsemissektori võlausaldajatele võimalust vahetada võlg Euroopa Valuutafondile esitatavate standarddiskontoga nõuete vastu. Sel juhul oleks maksevõimetusest tingitud häire piiratud ja samuti oleks finantsasutuste kahjum väiksem.

3.8 Euroopa Valuutafondi pooldajad leiavad, et see pakub olulisi eeliseid võrreldes Rahvusvahelise Valuutafondi sekkumisega. Kui Euroopa Valuutafond saaks juhtida nõuetekohast maksevõimetust, siis minimeeriks see tõsise edasikanduva mõju võlakirja- ja muudel finantsturgudel. Nii nagu õpiti panganduskriisist, peaks poliitika nüüd tegelema mitte ainult tulevase kriisi vältimisega, vaid ka selleks valmistumisega. Sama kehtib valitsemissektori võlakriisi suhtes. Kui praegune kriis on möödas, peab Euroopa valmistuma selleks, et see võib taas juhtuda.

3.9 Üks teine huvitav ideestik on seotud Euroopa majanduse elavdamise vajaduse ja võla vähendamise vajaduse vahelise pingega. Uuringud näitavad, et euroalal on Maastrichti kriteeriumite ja stabiilsuse ja majanduskasvu paktiga kehtestatud eelarvedistsipliinil olnud majanduskasvule negatiivne mõju võrreldes USA ja Ühendkuningriigiga⁽³⁾. Irooniline on see, et finantskriis sai alguse USA-s ning sealse poliitilise reageeringu tulemusel tagati ülisuur antitsüklikuline eelarve- ja rahandusabi pakett. Euroala makromajanduspoliitika on olnud inertne, sest poliitikas eelistatakse rahanduslikku stabiilsust majanduskasvule. See on mõistetav, kuna tahetakse tagada ühisraha ja Euroopa Keskpannga usaldusväärsus, ent praegu võib seda näha võimaliku takistusena majanduse elavdamisel. Tegelikult on alust väita, et stabiilsuse ja majanduskasvu pakti piirangute paindlikumaks muutmine võib stimuleerida majanduse elavnemist ja lõpetada võlakriisi.

3.10 Väidetakse, et kõik poliitilised või institutsionaalsed reageeringud valitsemissektori võlakriisile peaksid tegelema võla vähendamise küsimustega, seadmata sejuures ohtu Euroopa majanduse elavdamise kava. Üks võimalik viis seda saavutada võib olla võla vähendamise sidumine investeringute laiendamisega, et leevendada deflatsiooni tekkimist võla vähendamisel. See ettepanek põhineb Delorsi 1993. aasta majanduskasvu, konkurentsivõimet ja tööhõivet käsitleval valgel raamatul ning selle keskmes on võla ülekandmise võimalus. Ettepaneku kohaselt kantakse teatud osa iga liikmesriigi valitsemissektori võlast üle Euroopa Liidu võlakirjadesse. Ülekanne kohustaks ikkagi liikmesriike kandma hoolt oma võlaosa eest – ehkki see on nüüd eurovõlakirjades. Seega ei oleks tegemist võla kustutamiselega. Samuti ei suurendaks see võlaraskustes olevate liikmesriikide laenuvõtmist, vaid alandaks ülekantud osa võlateeninduse kulusid. Ettepaneku toetajad väidavad, et seda on võimalik saavutada praeguses lepingus kehtestatud suuniste raames. Koos võla ülekandmisega tehakse ka ettepanek laiendada Euroopa Investeerimispannga ja liikmesriikide finantsasutuste laenuvõtmist, et rahastada Euroopa majanduse elavdamise kava ja leevendada agressiivset võla vähendamisest tulenevat töötasude ja kaubanduse mahu kahanemist⁽⁴⁾.

3.11 Ametlik reageering võlakriisile esitati pärast nõukogu erakorralist kohtumist 9. mail 2010. See hõlmab Euroopa finantsstabiilsusmehhanismi loomist Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 122 lõike 2 kohaselt (erandlikud juhtumid) ja euroala liikmesriikide valitsustevahelist kokkulepet. Euroopa finantsstabiilsusmehhanismi käsutuses on 60 miljardit eurot ja mehhanism toimib Rahvusvahelise Valuutafondi tingimustele sarnastel tingimustel. Lisaks on loodud eriotstarbeline rahasta-

misvahend, mis saab nimeks Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahend. Eriotstarbeline rahastamisvahend on kasutusel kolm aastat ning selle käsutuses on 690 miljardit eurot erakorralistes finantsraskustes olevate euroala liikmesriikide toetamiseks. Samuti on Euroopa Keskpank hakanud sekkuma võlakirjaturgudel, ostes finantsraskustega valitsemissektorite võlgasid.

3.12 Uutel mehhanismidel on mitmed olulised aspektid. Esiteks ei ole tegemist odavate rahastamisvõimalustega: kõik intressid ja laenu põhiosa maksab tagasi asjaomane liikmesriik komisjoni kaudu. Selles mõttes ei võta Euroopa finantsstabiilsusmehhanism enda peale liikmesriikide kohustusi ja on seega kooskõlas artikliga 125. Teiseks kujutavad Euroopa finantsstabiilsusmehhanism ja Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahend endast krediidiiline, mitte eelarveridasid ning jäävad seega omavahendeid käsitleva otsuse raamesse. Kolmandaks tegutseb Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahend kolme aasta jooksul, aga selle mõju ulatub mitme aasta võrra kaugemale, kui ta annab välja pikemate tähtaegadega võlakirju. Neljandaks nähakse ette, et Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahend annab välja võlakirju, mis on kuni 120 % ulatuses tagatud kõigi ELi liikmesriikide poolt. Kava kohaselt oleks neil võlakirjadel AAA-krediidireiting, muutes seega nende võlateeninduse kulud minimaalseks⁽⁵⁾. Kokkuvõttes on Euroopa finantsstabiilsusmehhanism käegakatsutav tõend sellest, et solidaarsus on jätkuvalt ELi majandus- ja rahaliidu keskseks tugisambaks.

3.13 Lähikuudel selgub, mil määral õnnestub Euroopa finantsstabiilsusmehhanismi ettepanekutega lahendada praegust võlakriisi. Lahenduse edu sõltub ka sellest, mil määral viib iga liikmesriik ellu ELi ja Rahvusvahelise Valuutafondi nõutud eelarvekohandused. EL on taas kinnitanud soovi karmistada eelarvedistsipliini ja leida püsiv kriisilahendusraamistik. Viimane püüdlus on tekitanud spekulatsioone, et Euroopa finantsstabiilsusmehhanism ja Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahend võidakse muuta alaliseks, mis võib aga osutada keeruliseks, sest see eeldaks kõigi liikmeriikide ühehäälet heakskiitu. Kuna puuduvad sisulised ettepanekud, mis tegeleksid valitsemissektori maksevõimetuse võimalusega, võib järeldada, et poliitikud ei lase sellel juhtuda. Kuigi see on täiesti mõistetav, ei kaota see kõnealuse probleemi võimalust.

4. Õppetunnid

4.1 Üha selgemalt on näha, et võlakriisi oleks saanud ära hoida, kui liikmesriikides ja ELis oleks olnud parem juhtimine. Neid puudujääke juhtimises ei tohi mingil juhul lasta taas korduda. Seepärast on majanduspoliitika kooskõlastamise töörühm esitanud mitmed meetmed, millega tugevdada eelarvejärelvalvet kooskõlas stabiilsuse ja majanduskasvu paktiga. Need meetmed puudutavad liikmesriikide eelarveprojektide

⁽³⁾ Vt „Europe: How deep is a Crisis? Policy Responses and Structural Factors Behind Diverging Performances”, J. P. Fitoussi ja F. Saraceno, Journal of Globalisation and Development. Volume 1, Issue 1, Berkeley Electronic Press. 2010.

⁽⁴⁾ Täieliku ülevaate saamiseks kõnealustest ettepanekutest vt „A European Monetary Fund, Recovery and Cohesion”, S. Holland. Insight, <http://www.insightweb.it/web/node/136> (vaadatud 10.6.2010).

⁽⁵⁾ 21. septembril teatasid peamised reitinguagentuurid, et nad määravad Euroopa finantsstabiilsuse tagamise vahendi väljastatud võlgadele AAA-krediidireitingu.

vastastikust kontrolli, sanktsioonide operatiivsemat kohaldamist 3 % ja 60 % kontrollväärtuste ületamisel, ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse alustamist, kui võla vähendamisel toimuvad viivitused, ning liikmesriikide statistikaametite suuremat sõltumatust oma riigi valitsusest.

4.2 Peamiste reitinguagentuuride roll ja käitumine on finants- ja võlakriisi jooksul olnud pehmelts öeldes kahtlane ⁽⁶⁾. Saksamaa liidukantsler Angela Merkel on teinud ettepaneku luua uus sõltumatu Euroopa reitinguagentuur, mis konkureeriks kolme suure olemasoleva agentuuriga ⁽⁷⁾. Samuti on soovitatud, et Eurostatile tuleks anda pädevus koostada reitinguid liikmesriikide rahanduse kohta. Kui Eurostatil oleks juba olnud selline pädevus, oleks ta võinud varem teha hoiatusi Kreeka võlakriisi kohta ⁽⁸⁾.

4.3 Komisjoni on kritiseeritud valvsuse ja proaktiivsuse puudumise pärast liikmesriikide rahanduse andmete kvaliteedi tagamisel. See aspekt on seotud järelevalve, kontrolli ja nõuete täitmise laiemate küsimustega, mis on peamised tegurid stabiilsuse ja majanduskasvu pakti mehhanismide ebaõnnestumises. Pikaajaline lahendus peab kõigile neile küsimustele õnnestunud vastuse leidma.

4.4 Kuigi Kreekas, Hispaanias ja Portugalis ei toimunud maksumaksja rahastatud pangapäästeoperatsioone, aitas mujal ELis ja USAs rakendatud päästemeetmete ulatus tekitada enneolematut survet valitsemissektori võlakirjaturgudele ja seega soodustas kriisi tekkimist. Kindlasti tuleb tõhusalt reformida ülemaailmset pangandust, et ära hoida sellise finantsalase, majandusliku ja sotsiaalse ebastabiilsuse kordumist.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽⁶⁾ Põhjalikumad arutelu reitinguagentuuride puudujääkide üle võib lugeda USA väärtpaberi- ja börsikomisjoni (SEC) dokumendist „Summary Report of Issues Identified in the Commission Staff's Examinations of Select Credit Rating Agencies” <http://www.sec.gov/news/studies/2008/craexamination070808.pdf> (vaadatud 10.6.2010).

⁽⁷⁾ Ajalehe Irish Times sõnul ütles Saksamaa liidukantsler, et loomulikult ei oleks uus agentuur poliitiliselt sõltuv, vaid toimiks jätkusuutliku majanduse vaimus, mis ei oleks nii orienteeritud lühiajalisele perspektiivile. Irish Times, 21.5.2010.

⁽⁸⁾ Meie külaskäigul Eurostati öeldi meile, et Eurostat oli varem korduvalt teinud hoiatusi Kreeka suure eelarvepuudujäägi ja võlakriisi kohta, aga keegi ei võtnud neid kuulda.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Atlandi-ülesed suhted ja Euroopa sotsiaalmudeli rahvusvaheline edendamine” (omaalgatuslik arvamus)

(2011/C 51/04)

Raportöör: **Laure BATUT**

14. juulil 2009 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Atlandi-ülesed suhted ja Euroopa sotsiaalmudeli rahvusvaheline edendamine”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav välissuhete sektsioon võttis arvamuse vastu 3. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja uuendamist, otsustas täiskogu kõnealust arvamust käsitleda täiskogu oktoobrikuu istungjärgul ja nimetas kooskõlas kodukorra artikliga 20 pearaportööriks Laure Batut.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 110 vastu hääletas 34, erapooletuks jäi 16 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee toetab Euroopa-Atlandi vahelise vaba turu järkjärgulist tekkimist ja soovib süvendada Euroopa-Ameerika suhteid ning panna rõhku eelkõige sotsiaalsetele aspektidele, et ennetada kõnealuse Atlandi-ülese majandusliku integratsiooni lõpuleviimise tagajärgi, tagades, et nii USA kui Euroopa ühiskond saavad sellest võrdselt kasu ning on selle tulemusena koos konkurentsivõimelisemad, eelkõige kiiresti areneva majandusega riikide suhtes.

1.2 Arvestades asjaolu, et „Euroopa sotsiaalmudeli” alla koonduvad majanduslikud ja sotsiaalsed aspektid moodustavad maailmas ainulaadse süsteemi, mis on aluseks tulemuslikule arengule⁽¹⁾ ja toimib praeguses ülemaailmses kriisis kannatada saanud elanikkondadele võimsa amortisaatorina, tuleb komitee meelde, et Lissaboni lepingu allkirjastajad otsustasid hoolitseda selle mudeli edendamise eest. Komitee soovib, et Atlandi-üleses dialoogis arendataks järgmiste aspektide legitiimsust:

- 1) Euroopa identiteet;
- 2) Euroopa väärtused ja kultuur, sealhulgas keskkonnakaitse;
- 3) komitee, kes esindab oma liikmete kaudu ELi kodanikuühiskonda.

1.3 Kollektiivsed sotsiaalkaitesesüsteemid, avalikud teenused ja sotsiaaldialoog kokku moodustavad Euroopa sotsiaalmudeli. **Komitee kutsub kõiki ELi institutsioone üles seda mudelit,**

⁽¹⁾ Selle tõestuseks on SKP kasv liikmesriikides alates ELi loomisest. Vt lisaks joonealune märkus nr 6.

mida liidu kodanikud omaks peavad, mitte ainult esindama, vaid edendama seda kõikidel asjaoludel ja eelkõige Atlandi-üleses dialoogis.

1.3.1 Sotsiaalse mõõtmise arvamine ELi üldiste prioriteetide hulka võimaldaks eurooplastel olla käimasolevates dialoogides, sh Atlandi-üleses majandusnõukogu ja Atlandi-üleses töövõtjate dialoogis,⁽²⁾ seoses sellega paremini esindatud ja ette valmistatud.

1.3.2 Komitee soovib, et EL levitaks Ameerika kodanikuühiskonnas teavet Euroopa sotsiaalmudeli kohta, et ameeriklastel oleks ELi sotsiaalsetest väärtustest parem ülevaade, et üksteisemõistmise suurenemine mõlemal pool Atlandi ookeani viiks aja möödudes lähenemisele ja edusammudele sotsiaalseid hüvesid puudutavates küsimustes ning et saavutataks suurem sotsiaalne mõistmine. Atlandi-ülene majandusnõukogu ning Atlandi-ülene töövõtjate dialoog võiksid olla selle kandjad. Komitee on seisukohal, et Euroopa sotsiaalmudeli edendamiseks tuleb suurendada ELi nähtavust Ameerika Ühendriikides⁽³⁾.

1.4 Komitee soovib, et lisaks uutele finantseeskirjadele tuleks Euroopa-Atlandi piirkonnas kehtestada ühised eeskirjad reitinguagentuuride kohta ja uued, kodanike huvidega rohkem arvestavad konkurentsieskirjad. Komitee ootab ELilt kindlaid seisukohti, mis tagavad kodanikele piisava elatustaseme ja edendavad Atlandi-ülel dialoogi, milles võetakse kuulda kodanikuühiskonda Atlandi ookeani mõlemal kaldal.

⁽²⁾ Atlandi-ülese majandusnõukogu rahvusvaheliselt tuntud lühend on TEC (Transatlantic Economic Council), Atlandi-ülese töövõtjate dialoogi rahvusvaheliselt tuntud lühend on TALD (Transatlantic Labour Dialogue).

⁽³⁾ ELT C 309, lk 119–125, 16.12.2006.

1.5 See tähendab, et nii siseselt kui ettevõtete esindajatega peetava dialoogi raames väärtustatakse kodanikuühiskonna dialoogi tööturuga, alustades olemasolevatest Euroopa ja Ameerika Ühendriikide organitest. Euroopa Komisjon, kes on suurendanud aastateks 2011–2012 dialoogi jaoks eraldatavaid rahalisi vahendeid 600 000 eurolt 800 000 eurole, võiks olla selles dialoogis abistaja. Komitee on valmis koos Ameerika partneritega tagama Euroopa ja Ameerika kodanikuühiskonna nõukogu struktureerimise. Tuleb leida mõlema kodanikuühiskonna vahelisi võimalusi töötajatele sõna andmiseks ning teavitustegevuse ja konsulteerimise edendamiseks eriti praegusel, 2008. aasta finantskrahhi järgsel kriitilisel ajal. Komitee on seisukohal, et kolmandat aastat kestva kriisi oleks saanud ära hoida, kui oleks olnud rohkem kodanikuühiskonna ja sotsiaaldialoogi ning läbipaistvust.

1.5.1 Atlandi-ülese dialoogi eesmärkide hulka peavad kuuluma üksteiselt õppimine ja konkreetne panustamine inimõiguste, poliitiliste ja kodanikuõiguste, aga ka majanduslike ja sotsiaalsete õiguste edendamisse. ELil tuleb Atlandi-üleses dialoogis esitada kodanike majanduslikke ja sotsiaalseid õigusi kui oma seisukohtade lahutamatu osa.

1.5.2 Komitee usub, et Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelist dialoogi rikastaks see, kui selles käsitletakse mõlema ühiskonna ühtekuuluvuse jaoks nii olulisi sotsiaalseid küsimusi nagu haridus ja elukestev õpe, mis kuuluvad nii riikide sisesesse, kui ka ühisesse pädevusse ning on väga olulised teadmistel põhineva teenustemajanduse väljakujunemiseks mõlemas ühiskonnas. Töökohtade loomiseks ja eurooplaste elatustaseme tõstmiseks tuleb poliitilises päevakorras asetada esikohale küsimus tootlikest investeeringutest ja innovatsioonist, kuna tegemist on valdkonnaga, milles USA on välja arendanud Euroopast märkimisväärselt suurema loomis- ja edendamisvõime.

1.5.3 Komitee on seisukohal, et ühiselt kehtestatud näitajad võimaldavad hinnata ja võrrelda dialoogi mõlema osapoole sotsiaalset ja tööturu olukorda.

1.6 Komitee peab rände küsimust demokraatia jaoks oluliseks ning soovib, et seda käsitletakse Atlandi-üleses sotsiaalses dialoogis, millesse võiks olla kaasatud Euroopa integratsioonifoorum (EIF).

1.7 Komitee usub, et Atlandi-ülene dialoog saab kiirendada suurema jätkusuutlikkuse vajaduse ja keskkonnakaitse teadvustamist ning et selles on oma osa mõlemal kodanikuühiskonnal ja tarbijatel.

1.8 Komitee soovib olla uuendusmeelne, kaasates institutsiooni tasandil kodanikuühiskonna esindajad Atlandi-ülesesse

dialoogi. Komitee leiab, et ELil tuleb lõpuks ometi toimida selles dialoogis „euroopalikult” ka sotsiaalsel tasandil. Komitee soovib, et kõigis Atlandi-üleste dialoogide etappides võetaks arvesse sotsiaalset mõõdet.

1.9 Koostööprogrammi vastuvõtmisega ja Atlandi-ülese majandusnõukogu⁽⁴⁾ asutamisega kohustusid mõlemad pooled kiirendama tõelist integratsiooni „ühtse Atlandi-ülese turu saavutamiseks aastaks 2015”⁽⁵⁾. Takistusi, eelkõige õigusloomega seotud takistusi on palju, aga eesmärk on seatud ja komitee soovib ennetavalt tagada, et ei kaoks Euroopa sotsiaalmodeli⁽⁶⁾ kujundanud Euroopa ajaloolised valikud. Euroopa ja Ameerika ühiskonda, mis sarnanevad oma väärtustelt, ei ole kerge sotsiaalselt integreerida. Eurooplased küll tunnistavad vajadust kohandada kõnealuse mudeli teatud aspekte käimasoleva majanduskriisi tõttu, kuid eesmärk on säilitada selle põhimõtted paremini pikas perspektiivis.

2. Majandusintegratsioon

2.1 Ameerika Ühendriigid on Põhja-Ameerika vabakaubanduse kokkuleppega (NAFTA) loodud Põhja-Ameerika majandusbloki liikumapanev jõud. Euroopa Liidu liikmesriigid ja Ameerika Ühendriigid toodavad koos 60 % maailma SKPst, moodustavad 40 % maailmakaubandusest ja 62 % kõigist otseinvesteeringutest. Atlandi-üleste suhetest sõltub mõlemal pool 7 miljonit töökohta.

2.2 Enne mõlema osapoole kriisi avaldatud uuringus⁽⁷⁾ hindas OECD, et nende kahe majandussüsteemi täieliku integreerumise tagajärjel suureneks mõlema partneri majanduskasv 3 %, mille tulemusel need kaks süsteemi saaksid majandusliku juhtpositsiooni peaaegu kõigi maailma riikide ees.

2.3 Komitee arvab, et kriis võib muuta ELi ja USA vahelisi suhteid ning et Atlandi-ülese majandusnõukogu ja Atlandi-ülese töövõtjate dialoogi raames tuleb kiiresti edendada sotsiaalpartnerite vahelist arutelu üldsuuniste üle. Kriis võib turgude integreerumist edasi lükata ning seda aega võiks kasutada selliste

⁽⁴⁾ Leping, mille sõlmisid Valges Majas G. W. Bush, A. Merkel ja J. M. Barroso.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi resolutsioon Atlandi-üleste suhete olukorra kohta pärast valimisi Ameerika Ühendriikides, 26. märts 2009.

⁽⁶⁾ Euroopa sotsiaalmodel: vt Lissaboni lepingu preambul „Kinnitades oma ustavust sotsiaalsetele põhiõigustele, nagu need on määratletud 18. oktoobril 1961 Torinos allkirjutatud Euroopa sotsiaalhartas ja ühenduse 1989. aasta hartas töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta...”; vt Euroopa Liidu lepingu artiklid 3, 6, 32; vt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 9 ja jaotis X; vt Lissaboni leping – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 28, 34, 35, 36.

⁽⁷⁾ OECD majandusosakond 2005: „Tooteturu liberaliseerimise ning rahvusvahelise kaubanduse ja investeeringute tõkete vähendamise eelised Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu puhul” (*The benefits of liberalising product markets and reducing barriers to international trade and investments: the case of the USA and the EU*).

küsimuste käsitlemiseks, nagu dialoogiasutuste kasulikkus (USAs vähe levinud), või sisserände küsimus, millega peavad tegelema mõlemad osapooled nii ühiskondlikul kui tööhõive tasandil demograafilist vananemist leevendava võimalusena (tööjõu allikas).

2.4 Üldiselt tunnistatakse, et ehkki ELi ja USA majanduse elavdamise kavad on täiesti erinevad, on nende tagajärjed olnud kummalgi juhul samad: on suurenenud riigieelarve puudujääk, tugevnenud riiklikud meetmed ning suurenenud nõudlus kontrollimeetmete ja rikkuse ümberjagamise järele. Neid erinevusi ja ühiseid aspekte võiks käsitleda Atlandi-üleses töövõtjate dialoogis ning loodavas kahepoolses nõupidamisstruktuuris.

2.4.1 Kriisi tagajärgi, nagu ka mitmeid teisi teemasid, käsitletakse kõrgel tasandil (ELi-USA tippkohtumistel) dialoogide raames, mis on juba käimas komisjoni ja Ameerika Ühendriikide valitsuse ning tema finants- ja majanduspoliitika ja siseturu eest vastutavate talituste vahel. Kodanikuühiskond Euroopas peab taluma pangandustavade ja reitinguagentuuride⁽⁸⁾ õiguslikku reguleerimatust ning läbipaistvuse puudumist. Lisaks maksab kodanikuühiskond kinni majanduse elavdamise kavad, ja ehkki lepingu üks eesmärkidest on Euroopa rahvaste majandusliku ja sotsiaalse arengu edendamine, märkavad kodanikud, kuidas vähendatakse liiga kulukaks peetavaid sotsiaalseid tagatise. Läbi on kukkunud finantsüsteemid, kahjustades tõsiselt reaalmajandust ja tuues kaasa uusi probleeme lisaks raskustele sotsiaalsüsteemides, mis kannatasid juba majanduskasvu ja tööhõive puudumise all. Komitee on teadlik, et proteksionism ei loo töökohti ning pooldab tõketeta kaubandust ja investeerimist, tingimusel, et ei unustata sotsiaalseid õigusi. Väga oluline on usalduse taastamine, mis peab toimuma uute ja arukate finantsturgude eeskirjade kaudu. Komitee peab Atlandi-üleses dialoogis väga oluliseks ka sotsiaalse mõõtme edendamist majanduses ja kaubanduses. Komitee soovib, et ELi esindajad Atlandi-üleses dialoogis kodanike esindajatena edendaksid jätkuvalt Euroopa sotsiaalmudelit majandus- ja kaubandusküsimuste valdkonnas. Komisjon järgib oma tegevuses asutamislepingut ja tabab selle sätete kohaldamise.

2.4.2 Komitee peab vajalikuks tugevdada majandussidemeid mõlemal pool Atlandi ookeani ning et ELi liikmesriikide vahel kehtestataks majanduslik solidaarsus. Komitee arvab, et need kaks elementi aitaksid kaasa majanduskasvu taastumisele ja

majanduse arengule ning Euroopa sotsiaalse mõõtme arendamisele. Kodanikuühenduste vahelises dialoogis on eurooplastel seega palju arutada.

2.5 Kodanikud ei ole Atlandi-ülese turuintegratsiooni kavaga⁽⁹⁾ hästi kursis. Põhja-Ameerika integratsioonist (NAFTA) saadud kogemustes oli sotsiaal- ja keskkonnaalvaldkonnal vaid vähetähtis osa, samuti ei piütud edendada tööhõivet kummalgi pool. Tuleb tõdeda, et USAs, Kanadas ja Mehhikos on keskkonna seisund halvenenud, palgad on langenud, töökohad paiknevad ümber Hiinasse. Euroopa integratsioon on loonud rikkust (SKP kasv), aga põhjustanud kaevanduste ja laevatehaste sulgemise, metalli- ja tekstiilitööstuste kadumise, korraldanud ümber terveid sektoreid, sealhulgas kalandus, põllumajandus, autotööstus. Siiski võeti alates ühishuru algusest kasutusele teatud hüvitised. Komitee soovib prognoosida käimasoleva integratsiooni keskkonna- (näiteks GMOd) ja sotsiaalseid mõjusid. Teatud mõju on juba avaldunud: töökohad kinotööstuses, sikuandmete kaitse SWIFT-süsteemis.

3. Atlandi-ülese integratsiooni võimalik mõju

3.1 ELi ja USA majandus- ja kaubandusstruktuurid on üsna sarnased. Esimene eeldatav mõju on pigem konkurentsi tihene mine, mis puudutab vähem kulusid kui toodete kvantiteeti, kvaliteeti ja eristamist. Dollari vahetuskursis võimaldab Ameerika Ühendriikidel taastada konkurentsivõime ekspordi valdkonnas. Intressimäärad on Ameerika Ühendriikides madalamad ja Ühendriikide keskpank on üldiselt rohkem reageeriv kui Euroopa Keskpank. Kui olukord ei muutu radikaalselt, siis ei ole euroalal praegu vajalikku reageerimisvõimet suurel Atlandi-ülesel turul arenemiseks.

3.2 Integratsioon võib mõjutada tööjõukulusid ja töötingimusi, põhjustada ebakindlate töösuhete sagenemist – mis on seda enam võimalik, et tööturgu on paindlikumaks muudetud, palku järjest kärbitud ning ettevõtted on konkurentsivõime tõstmiseks inflatsioonitempo aeglustamise strateegia raames teinud suuri ümberpaigutusi. Eurooplastel kardavad seda survet, mille tõttu nende sotsiaal-, tervishoiu- ja keskkonnastandardid, tööhõivemäär ja elustandard langevad, samas kui integratsioon peaks mõlemale poolele kasu tooma. Majandustulemuste ja tootlikkuse tõstmine moodustavad ühe osa lahendustest, aga osa töö kaotanud inimestest uut tööd ei leia. Liikmesriigid,

⁽⁹⁾ Kõnealune ettepanek, mille esitasid ühiselt volinikud Leon Brittan (väliskaubandus), Martin Bangemann (tööstus ja telekommunikatsioon) ning Mario Monti (siseturg) 1998. aasta märtsis, käsitles ELi ja USA suhete nelja järgmist aspekti: teenuste vabakaubanduspiirkond; kaubanduses tehniliste tõkete kõrvaldamine, eelkõige vastastikuse tunnustamise lepingute kaudu; riigihangete, intellektuaalomandi ja investeringute liberaliseerimine; tööstuskaupade tollimaksu järkjärguline kaotamine aastaks 2010. Lükati hiljem edasi aastaks 2015.

⁽⁸⁾ Peatükk 1, ELT C 277, 17.11.2009, lk 117-124.

mis on pärast sõda üles ehitatud toetudes suurele sisemisele sotsiaal-majanduslikule konsensusele, tunnetavad juba pingeid oma vastavate süsteemide erinevuse tõttu, ning need annavad ennast alates 2010. aasta maist tõsiselt tunda ühisraha puudutavate spekulatsioonide tõttu.

3.3 Tootmisprotsesside suurema killustatuse raames⁽¹⁰⁾ võivad Atlandi-ülesest integratsioonist kõige rohkem võita areneva majandusega riigid, kuna see tihendab konkurentsi OECD piirkonna kahe kõige suurema majanduse vahel. Komitee arvates on see üks prioriteetsemaid teemasid, mida Atlandi-üleste dialoogide käigus arutada.

4. Integratsioonimeetodid

4.1 Euroopa ja Atlandi piirkonna blokki ei saa luua, jättes asjaomased rahvad teadmatusse. EL peab selle looma demokraatlikult ja väärtustama dialoogi kodanike ja töömaailmaga liidusiselt ja selleks loodud ELi ja USA organites. Euroopa Komisjon võiks olla dialoogis abistaja ja anda lisaks hiljuti suurendatud ressurssidele veel rohkem vahendeid⁽¹¹⁾; komitee on valmis koos Ameerika partneritega tagama Euroopa ja Ameerika kodanikuühiskonna nõukogu struktureerimise.

4.2 Komitee usub, et Atlandi-ülese integratsiooni üle tuleb vastavalt Lissaboni lepingule kodanikega konsulteerida. Kui institutsioonid ei otsusta kindlalt edendada rahvusvaheliselt Euroopa sotsiaalmudelit, siis võib Atlandi-ülene integratsioon Euroopa sotsiaalpakti kahjustada, ja seega tuleb kodanikega konsulteerida.

4.3 Komitee soovib, et Atlandi-üleises dialoogis arendataks järgmiste aspektide legitiimsust:

1) Euroopa identiteet;

2) Euroopa väärtused ja kultuur, sealhulgas keskkonnakaitse;

⁽¹⁰⁾ Deindustrialiseerimine jätkub nii Euroopas kui Ameerika Ühendriikides, kus tootmisvaldkonna tööhoive on kümnendiga vähenenud 30 % ja Ameerika Ühendriikide osa maailmakaubanduses on langenud kümne aasta taguselt 13 %-lt 9 % tasemele, ELis jätkub tootmise üleviimine. Vt tööaega käsitlevat uuringut, mille koostas Rones & al (1997) ning millele on viidatud sotsiaal- ja majandus-teadlaste instituudi väljaandes (*Revue Internationale de l'IRES*) nr 5401.2001.

⁽¹¹⁾ 2009. aastal avaldas komisjoni välissuhete peadirektoraat konkursikutses 800 000 euro väärtuses ELi ja USA dialoogi ergutavate kodanikuühiskonna projektide jaoks.

3) komitee, kes esindab oma liikmete kaudu ELi kodanikuühiskonda.

5. Panganduseeskirjad

5.1 Vaja on globaliseerunud majanduse kiireloomulisi reforme. Komitee avaldab kahetsust, et rahvusvaheliste finantsasutuste reform on nii aeglane, kuna see häirib ausat konkurentsi ja üldise sotsiaalse tasakaalu säilimist.

5.2 On vaja kiiresti määratleda ühised normid reitinguagentuuride kohta, et vältida nende tegevuse võimalikke negatiivseid tagajärgi⁽¹²⁾: reitinguagentuurid andsid häid reitinguid pankadele, mis põhjustasid kriisi, ja nüüd annavad nad halbu reitinguid riikidele nende võlgade ja eelarvepuudujääkide pärast, mis on tingitud samade pankade päästmise kuludest, mille peavad kinni maksuma kodanikud. Pankade ja reitinguagentuuride tegevus on kaks aspekti, mille üle ELi ja USA kodanikuühiskonnad võiksid Atlandi-ülese dialoogi raames arutada.

6. Vabadused ja inimõigused

6.1 Vabadusi ja inimõigusi tunnustatakse põhimõttena, kuid mõlemad pooled ei järgi neid ühtemoodi: kõik eurooplased ja ameeriklased ei käsitle veel liikumisvabadust võrdselt. Viisa-, passi-, turvakontrolliküsimusi tuleks ühtlustada ühiselt kindlaksmääratud mudeli järgi.

6.2 Siin on kõnekas SWIFT-näide⁽¹³⁾: 11. veebruari 2010. aasta õigusloomega seotud resolutsioonis⁽¹⁴⁾ väljendas Euroopa Parlament oma vastuseisu finantsandmete töötlemist ja edastamist ELilt USAle – mida teostab ettevõtte SWIFT – puudutava kokkuleppe uuendamisele. Küsimuse all oli see, kas USA-l peaks olema otsene juurdepääs Euroopa serveritele terrorismivastase võitluse eesmärgil. Euroopa Parlamendi uued volitused võimaldasid parlamendil eurooplaste konfidentsiaalseid pangapäid käsitlevate andmete suuremahulise USA-le edastamise küsimus arutlusele võtta; praktikas tähendab see liikmesriikide ja ELi õiguses sisalduvate tagatiste ja kaitse kaotamist. Euroopa Parlamendi saadikud soovisid, et EL selgitaks oma nägemust Atlandi-ülesest turust õiguste kaitse osas. Saadikud eelistasid

⁽¹²⁾ ELT C 277, 17.11.2009, lk 117-124.

⁽¹³⁾ SWIFT: *Society for Worldwide Interbank Financial Communications*, Belgia õigusel põhinev USA ettevõtte, mis haldab finantsandmete rahvusvahelist vahetust ja mille tegevus katab rohkem kui 200 riiki.

⁽¹⁴⁾ PE (05305/1/2010REV1-C7-0004/2010-2009/0190(NLE)). Leping SWIFT II, EP 8.7.2010 (11222/1/2010/REV1 ja COR1-C7-0158/2010-0178-(NLE)).

liikuda euroopalikuma süsteemi suunas, milles Europolil on uus roll ja kodanikul on õigus hüvitisele. Ehkki tagatised on endiselt puudulikud, vaadatakse 8. juulil 2010 allkirjastatud leping üle igal aastal. See vastab volinik Barnier' nägemusele, kes soovib, et siseturg oleks ELi institutsioonide koos määratletud ühiskondliku projekti teenistuses⁽¹⁵⁾. Käesolevas arvamuses soovib ka komitee seda, et ühendus tõstaks esile oma käsitlust Atlandi-ülesest turust ning edendaks Euroopa sotsiaalmudelit kooskõlas oma suure naabri Ameerika Ühendriikidega.

6.3 Õigus elule ja bioetika ning valdkonnad, kus ELil on edumeelsed seisukohad, vajavad kaitset ja peavad ühisel kokkuleppel kaubanduslepingutest välja jääma.

6.4 **Komitee soovib, et Atlandi-ülene partnerlus edendaks inimõigusi, poliitilisi ja kodanikuõigusi, aga ka majanduslikke ja sotsiaalseid õigusi.** Ameerika Ühendriikidel on pikk ajalugu kodaniku- ja poliitiliste õiguste osas, Euroopa Liit on lisanud sellele majanduslike ja sotsiaalsete õiguste arendamise. Mõlema mandri jaoks seisneb huvi poliitilises tahtes tagada, et kõik nende kodanikud ja elanikud saaksid kasu asjaomase ühiskonna kõigest õigustest ja võimalustest.

7. Sotsiaalsed õigused

7.1 Komitee on juba märkinud, et Atlandi-ülene sotsiaalne dialoog ei ole olnud tulemusrikas⁽¹⁶⁾. Näikse arvatavat, et sotsiaalsed õigused sisalduvad mõistes „põhiõigused”, aga tegelikult tähendavad need kodaniku- ja poliitilisi õigusi.

7.2 Komitee on seisukohal, et ei piisa sellest, kui regulaarselt meelde tuletada, et Ameerika Ühendriigid ja EL jagavad ühiseid väärtusi ja et peale majanduse on neil ühised arusaamad vabaduse, demokraatia ja inimõiguste valdkonnas. EL peaks oma välistegevuses pidevalt meeles pidama, et muud „põhiõigused” ehk siis sotsiaalsed õigused kuuluvad ühenduse seisukohtade hulka. ELi alusdokumentides sisaldub horisontaalne sotsiaalklausel, milles sätestatakse, et oma poliitikameetmete määratlemisel ja rakendamisel tuleb ELil võtta arvesse „kõrge tööhõive taseme edendamist, piisava sotsiaalse kaitse tagamist, sotsiaalse tõrjutuse vastast võitlust ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge tasemega seotud nõudeid võetakse arvesse kõrge tööhõive taseme edendamist, piisava sotsiaalse kaitse tagamist, sotsiaalse tõrjutuse vastast võitlust ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge tasemega seotud nõudeid”⁽¹⁷⁾.

7.3 Just „sotsiaalne riik”, sotsiaalsüsteemid ja inimõiguste hulka kuuluvate sotsiaalsete õiguste austamine määravad ära Euroopa identiteedi teiste mandrite seas.

Euroopa sotsiaalmudel ühendab endas kodanikuvabaduste kaitse, sotsiaalse turumajanduse mehhanismid ja avalike algatuste vabatahtlikkuse. See koosneb kolmest sambast: kollektiivsed sotsiaalkaitsetsüsteemid, avalikud teenused ja sotsiaaldialoog. See võtab kokku nn Euroopa elulaadi. Komitee avaldab kahetsust, et ühendus ei edenda seda sellisena. Lissaboni leping käsitleb kõiki neid aspekte. Selle mudelit tuleb poliitiliselt väärtustada lähenemisviisil „Euroopa = heaolu kõikidele”, sealhulgas ka Atlandi-ülestes läbirääkimistes. Komitee usub, et ühendus peab nõudma, et sellise „sotsiaalse riigi” aspektid oleksid Euroopa-Atlandi arutelude keskmes, sest kui seda ei tehta, teeks see kahju Euroopa kodanikele, identiteedile ja mitmekesisusele.

8. Sotsiaalkaitsetsüsteemid

8.1 Eurooplased on nõustunud riikide rikkuse teatud ümberjagamisega riikide kollektiivsetes sotsiaalkaitsetsüsteemides, mille stabiilsust nõrgendab kaubavahetuse üha intensiivsem globaliseerumine. Kui EL ei kaitse Euroopa sotsiaalmudelit, on oht, et EL aitab kaasa selle lagunemisele. Kogu ühiskonna heaolu paraneb, kui piiratud tööaeg võimaldab veeta rohkem aega perekonnaga (Euroopa sotsiaalne samm), kui võimaldatakse pikki tasulisi rasedus-, sünnitus- ja lapsehoolduspuhkusi laste parema arengu nimel, kui tagatakse intensiivraviteenused ja aidatakse hooldust vajavaid eakaid inimesi: tegemist ei ole riigi-poolsete kingitustega, kuna abisaajad on tasunud ühekordsed suured kulud aastate jooksul sotsiaalmaksete ja/või maksudena.

8.2 Atlandi-ülesed suhted on praegu selles valdkonnas ebavõrdsed. Ameerika Ühendriigid on osariikide liit ilma sotsiaalse riigita (ei föderaalset ega osariigi tasandil), aga muutustele sotsiaalvaldkonnas mõeldakse (föderaalne ravikindlustuse koht); ELis on igas liikmesriigis sotsiaalne riik, aga mitte veel föderaalset, kolme samba, tasandil, kus avatud koordineerimis-meetodiga soovitatakse lähenemiseesmärke. Komitee usub, et see ELi ja USA vaheline ebavõrdsus ei tohi taanduda Euroopa sotsiaalmudeli standardite alandamisega. Komitee kahtleb, kas liikmesriikide õigused peavad Atlandi-üleses integratsioonis vastu, kui ühendus ei tegutse ja puudub poliitiline tahe Euroopa mudeli edendamiseks, eriti praegusel kriisiperioodil.

8.3 Komitee on seisukohal, et Atlandi-üleses sotsiaalses dialoogis, millele ta üles kutsus, tuleks käsitleda nn avatuse ja turvalisuse väljakutset, mis on käimasolevate muutuste keskmes. Tegemist on ühelt poolt 300 miljoni ja teiselt poolt 500 miljoni inimese heaoluga.

⁽¹⁵⁾ Euractiv.fr-i 17. märtsil 2010 ning komisjoni Pariisi alalise esinduse ja DTCC (*Depositary Trust and Clearing Corporation*) toetusel korraldatud arutelu: European Issues nr 165, 6.4.2010, Fondation Robert Schuman.

⁽¹⁶⁾ ELT C 288, 22.9.2009, lk 32-39.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 9.

8.4 Sotsiaalkaitsesüsteemide eelarved on Euroopas sageli sama suured kui riigielarved. USA tervishoiukuludeks suunatud 16 % osakaal SKPst on suur, kuid annab kodanikele väiksema sotsiaalkaitse, kui saavad väiksemate kulude juures Euroopa riikide kodanikud (OECD riikides keskmiselt 8,9 % SKPst). Sotsiaalsüsteemide kaalukus käivitab reaalmajanduse. Need on väga tähtsad kriisi mõju leevendajad riigi ja kodanike jaoks, välja arvatud juhul, kui kindlustus on individuaalne ja eraõiguslikes fondides, mis sõltuvad turgude heitlikkusest. Komitee on seisukohal, et otsustuspädevate asutuste kohus on takistada seda, et Euroopa ja Ameerika integreeritud suure majanduspiirkonna täielik konkurentsile avamine vähendaks kodanike kaitset. Selles suhtes väljendab komitee üksnes heameelt Ameerika Ühendriikide praeguse valitsuse edukate püüdluste üle kehtestada Ameerika Ühendriikides uuenduslik tervisekindlustussüsteem.

8.4.1 Tervishoid

8.4.1.1 Kodanikud kiidavad heaks ühenduse intensiivsema sotsiaalse lähenemise eesmärgi, mida täiendab sotsiaalse tagasilanguse vältimise põhimõte, ning seda tuleb säilitada. Euroopa naised ei nõustuks kunagi näiteks sellega, et vähendatakse nende rasedus- ja sünnituspuhkust, mis on Ameerika Ühendriikides nii lühike ja vahel tasustamata.

8.4.1.2 Komitee usub, et Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelist dialoogi rikastaks see, kui selles käsitletakse neid mõlema ühiskonna ühtekuuluvuse jaoks olulisi küsimusi. Ameerika ühiskond on reguleeritud ja maksude kaudu rahastatavatel ühiskondlikel vahenditel põhineva ning valitud esindajate kontrolli all oleva tervisekaitse ettepaneku suhtes täiesti lahknevatel seisukohtadel. Komitee arvates võib see näidata teabe puudumist Euroopa mudeli kohta, mis küll ei ole Euroopa tsentraliseeritud, kuid annab solidaarsusel põhinevad ja kollektiivsed tagatised üldiste tervisekindlustussüsteemide näol kõigile, ka mittekodanikest elanikele, kes annavad panuse SKPsse. Komitee soovib, et ühendus teavitaks sellest Ameerika kodanikuühiskonda. Kodanikuühiskonna dialoog võiks olla selle kandja.

8.4.2 Vanaduspensionid

8.4.2.1 Nagu muude sotsiaalkaitsesüsteemide aspektide puhul, on ka vanaduspensionide osas Euroopas erinevusi, ja nende mõju majandusele laiemalt on märkimisväärne. Kodanikuühiskonna esindajad Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelises dialoogis tuleks ära kuulata, arvestades, kui olulisel määral võivad kahte kogukonda liitvad kaubanduslepingud nende kodanike elatustaset mõjutada.

8.4.3 Tööpuudus

8.4.3.1 Kõigil ELi riikidel on riiklikud töötuskindlustussüsteemid. Atlandi piirkonna integreerimisega kaasneb üldine oht, et konkurentsi kaalutlustel kasvab paindlikkus, kuid kindlustunne mitte. Eurooplased võivad nagu ameeriklasedki karta oma olukorra halvenemist⁽¹⁸⁾. Töötajate olukord USAs on

halvenenud alates 1970. aastast. Kriisi mõjul suureneb ebakindlus ja vaeste töötajate (*working poors*) arv mõlemal pool Atlandi ookeani. Ajalooliste mõõtetega majanduskriisi tõttu kardetakse mõlemal pool Atlandi ookeani, et paindlikkuse suurenedes halveneb olukord veelgi. Komitee on seisukohal, et paindlik turvalisus võib töötajatele vahel kasuks tulla, kui lubatud turvalisus on tagatud, aga mitte miski ei asenda inimväärse palga ja pensioniga kindlat töökohta. Euroopa Liidus on sotsiaaldialoogi traditsioon, milles arvestatakse selles osalejate vastavaid huve. ELil on sotsiaaldialoogi puudutavad tekstid ja institutsioonid. Läbirääkimiste pidamiseks on vaja tööandjate ja töötajate esindusorganisatsioone, kel on kogemused.

9. Avalikud teenused⁽¹⁹⁾

9.1 Haridus

9.1.1 Ameerika Ühendriikide tasulisi ülikoole peetakse maailma kõige paremateks ning eurooplased püüdleval neisse nii õppima kui ka õpetama. Nagu eurooplased, on ka ameeriklased seisukohal, et tööhõive tulevik on avatum hästi koolitatud ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele:

„Neil on parimad võimalused saada hästi tasustatud töökohti, tagades nii Ameerika Ühendriikide õitsengu.

Kõrgharidust nõudvate töökohtade arv peaks kasvama palju kiiremini kui madalama kvalifikatsiooniga töökohtade arv ning kõige suuremat kasvu eeldatakse töökohtadel, mis nõuavad ülikoolidiplomit või kutsekeskharidust.”

[Ameerika Ühendriikide presidendi täitevbüroo – majandusnõunike nõukogu (CEA), Jobs of the Future (Tuleviku töökohad)].

9.1.2 Haridus on sild tulevikku. Euroopa Liidus, kus haridus on üldiselt tasuta, on avalike teenuste osakaalu vähendamise ja riikide eelarvepoliitika piiramise tõttu tekkimas üha ebavõrdsemad võimalused. EL soovib liikmesriikidel toetada Lissaboni strateegia raames kõigepealt ülikoole (kõrghariduse omandamisega seotud õpingud) ning seejärel võib-olla ka keskkooli (keskhariduse omandamisega seotud õpingud) vastavalt ettevõtete vajadusele.

⁽¹⁸⁾ *Middle Class in America.*

⁽¹⁹⁾ ELT C 128, 18.5.2010, lk 97-102.

9.1.3 Komitee on seisukohal, et haridus kõigi jaoks, sellest tulenev sooline võrdsuslikkus, pere- ja tööelu ühitamine peaksid tagama kodanikele kõik võimalused. Haridus, elukestev õpe ja nende rahastamisviisid oleks kogemuste vahetamise ja dialoogi valdkond mõlema ühiskonna vahel, selleks et mõlemad ühiskonnad saaksid kasu teadmistel põhinevast teenustemajandusest, leides samas võimalused arvestada haridussüsteemist väljapoole jäävate inimestega.

9.2 Teenustekaubanduse üldleping (GATS)

9.2.1 ELi kodanikud on võidelnud teenuste ülemaailmsest liberaliseerimisest tulenevate ohtude vastu oma filmitööstuse päästmise ja Euroopa kultuuri eripära säilitamise eesmärgil. Euroopa identiteedi kaitsmiseks on vaja tugevdada kultuuridevahelist dialoogi, et säilitada rikkus, mis tuleneb mitmekesisusest: sellega on seotud palju aspekte, näiteks tööhõive, kultuuripärandi säilitamine, uuenduste ja loovuse arendamine.

9.2.2 Kultuur ei ole üksnes kaup. Komitee hinnangul peab see olema Atlandi-ülese kodanikuühenduste dialoogi osa.

9.3 Sisserände ja integratsiooni eriküsimus

9.3.1 Mõlemal vananeval ühiskonnal tuleb tegeleda oma sisserändega. Väljakutseks on see, kuidas ühitada rahvastiku vananemine ja tööjõuvajadus, leides sotsiaalse ühtekuuluvuse jaoks vastuvõetava taseme. See sõltub integratsioonipoliitikast, mis tuleb kavandada pikas perspektiivis üldise ning sisserändajate ja vastuvõtva ühiskonna suhtes kahesuunalise lähenemisviisiga. Surve seest- ja väljastpoolt on tugev. Komitee peab rände küsimust demokraatia jaoks tähtsaks ning soovib, et seda käsitletak Atlandi-üleses sotsiaalses dialoogis, millesse võiks olla kaasatud Euroopa integratsiooniforum.

10. Sotsiaaldialoog

10.1 See on aspekt, mille poolest need kaks ühiskonda kõige rohkem erinevad. Sotsiaaldialoogil, millel on olnud oluline koht eurooplaste ajaloos, on nüüd kultuuriline väärtus; Ameerika kodanikel seda ei ole, mistõttu neil puudub võimalus, et neid kuulda võetakse. Nende kahe ühiskonna vahel leidub palju võimalusi, et anda töötajatele sõnaõigus ning edendada teavitustegevust ja konsulteerimist, eriti praegusel väga kriitilisel ajal pärast 2008. aasta finantskrahhi. Komitee on seisukohal, et

mõlema bloki sotsiaalsete olude ja töötingimuste, eelkõige tööaja ja sotsiaalsete hüvede hindamiseks ja võrdlemiseks on vaja ühiselt kehtestatud norme, et saada selge ülevaade kummagi konkurentsivõimest, kuivõrd kaubavahetuse globaliseerumises kasutatakse palku kohandatava muutujana.

10.2 Euroopa Parlament näeb oma 2009. aasta resolutsioonis ette poliitilise koostöö Ameerika Ühendriikide Kongressiga ning USA ja ELi keskpankade märgatava lähenemise. ILO konventsioone ei ole Ameerika Ühendriigid siiski ratifitseerinud. Uuring⁽²⁰⁾ näitab, et Ameerika Ühendriikides on töökohal tagatavad esmased kaitseõigused – nagu õigus alampalgale, õigus ületunnitasule, õigus lõunapausile, õigus tööõnnetuse kindlustusele, õigus nõuda paremaid töötingimusi – väga paljudele töötajatele tagamata.

10.3 Komitee arvab, et Atlandi-üleses sotsiaalses dialoogis on praegu kodanikuühiskonna esindajate ja eelkõige töötajate ärakuulamisele ette nähtud osa liiga väike.

11. Keskkond

11.1 Ameerika keskkonnapoliitika mõjutaks eelarvega seotud valikuid ja tööhõivet. Komitee usub, et Atlandi-ülene dialoog võib kiirendada suurema jätkusuutlikkuse vajaduse teadvustamist ning et kodanikuühiskonnal ja tarbijatel on oma osa majanduse keskkonnahoidlikumaks muutmisel.

11.2 Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid peaksid olema koos võimelised töötama välja uued tööstusharud taastuvenergiaga seotud vajaduste rahuldamiseks. California ja Portugal on teinud samad valikud päikese- ja tuuleenergia tähtsuse osas. Komitee on seisukohal, et kahe majandusjõu tuleviku jaoks oleks katastroofiline, kui arendataks ideid ja kasutatakse seejärel Hiina tehnoloogiat (vt fotogalvaanilise tehnoloogia juhtum).

12. Institutsiooniline tasand

12.1 Komitee märkis oma eelmises arvamuses Atlandi-üleste suhete kohta Atlandi-ülese keskkonnadialoogi (TALD) ja Atlandi-ülese majandusnõukogu (CET) mitut võimalikku arengut.

⁽²⁰⁾ Juhendaja doktor Annette Bernhardt, *National Employment Law Project NELP* (tööhõive seaduseelnõu) tegevdirektor.

12.2 Komitee soovib olla uuendusmeelne ja kaasata institutsiooni tasandil Atlandi-ülesesse kodanikuühenduste dialoogi kodanikuühiskonna esindajad. Kogu toimuv dialoog, kõik raportid, uuringud ja lepingud Atlandi-üleste suhete raames peaksid lisaks töökohtade loomisele hõlmama peatükki kavandatud meetmete sotsiaalsete tagajärgede kohta. Liikmesriigid ei

ole ELile veel loonud integreeritud sotsiaalpoliitikat, ehkki ühendusel tegelikult on tõeline ühine mudel ning oma seisukohta tuleks ELil USAga peetavas dialoogis esile tuua. ELil tuleb Euroopa sotsiaalmudelit edendada, suurendades oma nähtavust Ameerika Ühendriikides.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee
president

Staffan NILSSON

LISA

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamusele

Arutelu käigus lükati tagasi järgmine muudatusettepanek, mis kogus hääletamisel vähemalt veerandi antud häältest:

Punkt 1.4

Muuta järgmiselt:

~~„Komitee soovib, et lisaks uutele finantseeskirjadele tuleks Euroopa-Atlandi piirkonnas kehtestada ühised eeskirjad reitingua-
gentuuride kohta ja uued, kodanike huvidega rohkem arvestavad konkurentsieskirjad, milles võetakse paremini arvesse ühiskonna
ootusi. Komitee ootab ELilt kindlaid seisukohti, mis tagavad kodanikele piisava peab väga oluliseks lisada konkurentsivõime
peamise prioriteedina poliitilise tegevuskavva, et luua uusi töökohti ja tagada, et kodanikud mitte ainult ei säilita, vaid ka
parandavad oma elatustaset ja edendavad Atlandi ülest dialoogi, milles võetakse kuulda kodanikuühiskonda Atlandi ookeani
mõlemal kaldal.”~~

Poolthääli:	66
Vastuhääli:	76
Erapooletuid:	21

**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ühenduse meetodi uuendamine (suunised)”
(omaalgatuslik arvamus)**

(2011/C 51/05)

Pearaportöör: **Henri MALOSSE**

Kaasraportöör: **Georgios DASSIS**

17. detsembril 2009 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Ühenduse meetodi uuendamine (suunised)”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav allkomitee „Ühenduse meetodi uuendamine” võttis arvamuse vastu 19. mail 2010. Raportöör oli Henri Malosse, kaasraportöör oli Georgios Dassis.

Arvestades töö kiireloomulisust, määras komitee täiskogu 466. istungjärgul 19., 20. ja 21. oktoobril 2010 (21. oktoobri 2010 istungil) pearaportööriks Henri Malosse'i ning võttis vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 187, vastu hääletas 5, erapooletuks jäi 6.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Vaatamata oma märkimisväärsetele õnnestumistele ja suurenevale mõjule jätkab Euroopa Liit endas kahtlemist ja endas kahtlema panemist. Majandus- ja rahaliitu, mida ometi kroonib euro edu, raputab praegu tõsiselt finantskriis ja seda rängemalt kui kuskil mujal maailmas. Lissaboni strateegia ei võimaldanud ELil ennast kehtestada teadmispõhise majanduse liidrina maailmas. Nende raskustega silmitsi seistes muutuvad kodanikud üha murelikumaks ja üha rohkem inimesi kahtleb selles, kas EL on võimeline ületama praeguse aja suured väljakutsed: globaliseerumine, kliimamuutused, väljumine majandus- ja finantskriisist.

1.2 Kahtlusehetkedel on alati hea tagasi pöörduda ELi ülesehitamise aluste juurde. Ühenduse meetodit, mis on ELis häid aegu näinud, tuleb uuendada ja see tuleb taaskäivitada.

1.3 Komitee soovib kohaldada ühenduse meetodit valdkondades, mis on kodanike ootuste keskmes: Euroopa majanduse elavdamine, haridussüsteemide dünaamilisemaks muutmine, innovatsioon ja teadustegevus, energia varustuskindlus, säästev areng ja võitlus kliimamuutustega, võrdsete võimaluste ja ettevõtlikkuse edendamine, liikumisvabadus ja isikute liikuvus kooskõlas sotsiaalsete õigustega, ELi tasandi üldhuviteenuste loomine eelkõige side-, keskkonna-, tervishoiu-, julgeoleku- ja tsiviilkaitse valdkonnas.

1.4 Ühenduse meetodi taaskäivitamine on tõhus vaid juhul, kui sellega kaasnevad sellised vahendid nagu ELi eelarve vastav suurendamine, avaliku ja erasektori partnerluste loomine, riiklike ja ELi eelarvete parem kooskõlastamine ja Euroopa Valuutafondi tugevdamine.

1.5 Komitee leiab, et 2010. aastate ühenduse meetod ei saa olla sama, mis 60ndatel või 80ndatel aastatel. Praegu on vaja

kaasata kodanikud ja panna nad osalema, eelkõige osalusdemokraatia ja kodanikuühiskonna sidusrühmade kaudu. Komitee omistab seega Euroopa kodanikuühiskonnale suurema rolli ELi poliitika algatamises, ent ka nende mõju hindamises, et tagada poliitika tõhus elluviimine või kõrvaldada soovimatud mõjud.

1.6 Ühenduse meetod – kui seda rakendatakse vastavalt praeguse aja väljakutsetele ja kooskõlas kodanike ootustega –, millega kaasnevad tõhusad rakendamisevahendid ja mida uuendatakse kodanikuühiskonna parema kaasatuse kaudu, võib saada ja peab saama Euroopa integratsiooni hoogustamise mootoriks.

2. Miks on vaja ühenduse meetodit uuendada

2.1 Alates Euroopa projekti päris algusest on ühenduse meetod olnud iseloomulikuks jooneks ja edu aluseks Euroopa ülesehitamisel, mis on viinud tänase ELini. Ühenduse meetodit iseloomustavad järgmised aspektid:

— ühised vahendid ühiste eesmärkide teenistuses;

— üldhuvist lähtuvad projektid;

— avatud ja demokraatlikud arutelud, millesse on kaasatud ka kodanikuühiskond;

— hääلteenamusega vastu võetud otsused, mis on kooskõlas seadusega;

— tõhus haldus- ja juriidiline kontroll otsuste rakendamise üle;

— otsene mõju majandus- ja sotsiaalringkondadele ning otsene seotus nendega.

Euroopa edu on peamiselt põhinenud just ühenduse meetodil.

2.2 Liikmesriigid on säilitanud väga ulatusliku või koguni täieliku pädevuse lepingutes otseselt reguleerimata valdkondades, mis hõlmavad nii traditsiooniliselt suveräänseid valdkondi, nagu kaitse- ja politseiküsimused, kui ka eri poliitilise, kultuurilise või ajaloolise mõõtmega seotud küsimusi, nagu näiteks maksundus ja töösuhted. Sellistes valdkondades tehtav valitsustevaheline koostöö ise on Euroopa ülesehitamise oluline aspekt, mis vääraks ka analüüsimist, et mõõta selle reaalselt mõju ja hinnata selle kohanemist tänapäevase Euroopa Liidu tegelikuse ja väljakutsetega.

2.3 Ühenduse meetodi edu peamise ühiste eesmärkide saavutamisel on käinud koos majandusarengu ja Euroopa integratsiooniprotsessi poliitilise süvendamisega. Järjestikused laienemised, esmalt nii lääne kui ka põhja ja lõuna suunas, seejärel pärast raudse eesriide langemist ka ida suunas, tõestavad samuti jõulist ja konkurentsitud tõmbejõudu, mida need saavutused Euroopa kontinendil avaldavad.

2.4 Viimaste aastate jooksul on ühenduse meetod siiski kaotanud osa oma võimsusest ja tõmbejõust. Tundub, et Euroopa Komisjonil ei ole just alati vahendeid ega soovi teha algatusi, mis oleksid väljakutsete ja ootuste tasemel. Sellegipoolest seisab Euroopa Liit praegu vastamisi uute väljakutsetega, millele lisanduvad üha halastamatum globaliseerumine ning finants- ja majanduskriis, mis seab ohtu mitmed ettevõtted (eelkõige VKEd) ja suurendab sotsiaalseid lõhesid paljude inimeste jaoks, kes on tõrjutud või vähemasti suurtes raskustes. Euroopa kodanikud on muutunud üha kahtlevamaks ELi projekti suhtes, leides, et see tekitab neile rohkem probleeme kui annab lahendusi.

2.5 ELi vähene mõju 2009. aasta Kopenhaageni kliimamuutustealasel tippkohtumisel ja tema suutmatust reageerida ühtselt ühe eurotsooni liikmesriigi raskustele süvendab kahtluseõhk-konda, mis kandus üle ka finantsringkondadele.

2.6 Seistes vastamisi üha kiiremaks muutuva globaliseerumise-ga, mõjub EL üpris aeglasena ja tundub uppuvat oma vastu-olulisusse, keerukusse ja kohmakusse. Nüüd, mil Lissaboni leping on jõustunud, kutsub komitee üles ühenduse meetodit uuendama, et õnnestuks hädavajalik uus algus, nii et Euroopa saavutaks oma positsiooni ülemaailmsel majanduslikul ja poliitilisel areenil. Komitee soovitusel hõlmavad eelkõige järgmisi põhiküsimusi:

— Euroopa identiteedi ja üldhuvi väärtustamine;

— eesmärkide ja vahendite ühitamine;

— kodanikuühiskonna kaasamine.

3. Euroopa identiteedi ja üldhuvi väärtustamine

3.1 Ühenduse meetodit ei saa taaskäivitada ilma, et rohkem tunnustataks ja edendataks ühist Euroopa identiteeti, mis ületab riiklike huvisid ja erinevusi. Nii kaua, kui mõiste „Euroopa” on sünonüümne „välismaisega” ning liikmesriigid ega nende riiklikud administratsioonid ei paku mingit stiimulit Euroopa kauba ostmiseks, kartes „oma” maksumaksjate ja „oma” ettevõtete reaktsiooni, ei ole riigihangete avamise õigusaktide lisamisel mõtet. Samas suudab praeguses globaliseerunud maailmas tulemuseni jõuda vaid tugevalt oma põhieesmärkidele keskenduv Euroopa.

3.2 See nõuab eelkõige ühenduse üldhuvi määratlemist. Komisjon peaks selles valdkonnas rohkem arutelu edendama ja mitte peitma oma pead liiva alla, nagu juhtus alles hiljuti seoses finantskriisi ja eurotsooni ühe liikmesriigi raskustega. Komisjon paistab liiga tihti keskenduvat liikmesriikide ja riiklike administratsioonide kohestele reaktsioonidele, samas kui kõigile mõistetav ühine huvi nõuaks lahendusi, milles on kesksel kohal solidaarsus ja ühiste huvide mõiste.

3.3 Tundub, et komisjonil on üha enam raskusi Euroopa üldhuvi määratlemise ja esindamisega. See aga ongi just tema ülesanne. Vaja on tegutseda samasuguse hooga nagu 1960. ja 1980. aastatel. Komisjon ei ole tänapäeval enam ükski ning uue institutsioonilise kolmnurga loomine, kuhu kuulub tugevdatud Euroopa Parlament ja Euroopa Ülemkogu alaline eesistuja, peaks teda julgustama täitma täielikult oma rolli algatuste esitaja ja järelevalveorganina.

3.4 Euroopa Parlament peab edaspidi võtma juhirolli Euroopa üldhuvi määratlemisel, kuna ta esindab kodanikke. Tema kõrval peaksid kaks nõuandvat komiteed (Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Regioonide Komitee) etendama võimendavat rolli komisjoni algatuste hoogustamiseks ja tugevdamiseks, unustamata seejuures kodanikualgatuse õigust ning muid seoseid kodanikuühiskonnaga.

3.5 Ühenduse meetodi uuendamisel on mõtet ainult juhul, kui sellega seoses vaadatakse läbi ka mõiste „subsidiaarsus”, mida on seni tõlgendatud üksnes ühes suunas: vahendina ühenduse meetodi rakendamise ja uute ühenduse poliitikameetmete loomise pidurdamiseks. Vaja on värskeamat ja dünaamilisemat lähenemisviisi, mille aluseks oleks põhimõte, et tõhususe ja mastaabisäästu saavutamiseks osutub aja jooksul tihtipeale soovitamaks kanda Euroopa tasandile üle need sektorid, mis vajavad märkimisväärselt ressursse: infrastruktuur, teadus- ja arendustegevus, tööstuspoliitika, kaitsepoliitika, välispoliitika, julgeolek, võitlus terviseprobleemidega jne. Euroopa kodanikud suudavad seda mõista tingimusel, et nende riigi juhtpoliitikut lõpetavad kodanike eest tõe varjamise.

3.6 Hetkel, mil lõhe Euroopa kodanike ja ELi institutsioonide vahel kasvab, on oluline, et Euroopa Liit määratleks ühenduse meetodi uued kohaldamisvaldkonnad, mis vastaksid kodanike kõrgetele ootustele.

3.6.1 Seega on käes aeg töötada välja Euroopa üldhuviteenused valdkondades, kus olukordade ja väljakutsete arengu tõttu neid nüüdsest vaja on: tsiviilkaitse, rahvusvaheline hädaabi, tolliteenused, transport, teaduskeskused, lairibaühendused jne. Nendel uutel alustel võiks edendada üldhuvi pakkuvaid Euroopa kontsessioone avaliku ja erasektori partnerluste kaudu, et luua üleeuroopalised võrgustikud (transport, energia, telekommunikatsioon), mis tugevdaksid ELi ühtekuuluvust ja konkurentsivõimet.

3.6.2 Selleks, et lihtsustada kodanike ja ettevõtete elu ning tõsta nende teadlikkust ühtse turu olemasolust, tuleks lõpuks ilma viivitusega rakendada teatud algatusi, mille otstarbekus üldhuvi seisukohast on ammu tõestatud. Sellised algatused on näiteks koosmõjule tuginev Euroopa tööstuspoliitika, mis suudaks toime tulla globaliseerumisega; Euroopa põhikiri väikesetele ja keskmise suurusega ettevõtetele, sihtasutustele ja ühingutele; VKEdel piiriüleste tehingute maksustamise koondsüsteem; ühenduse patent. Samuti tuleb välja töötada terve rida õiguslikke vahendeid, et tagada isikute vaba liikumine kooskõlas sotsiaalsete õiguste ja kollektiivlepingutega. Parlamendi ja komitee vahendatavad kodanikualgatused võiksid samuti anda ideid uuteks algatusteks, eelkõige energia varustuskindluse, säästva arengu ja tarbijakaitse valdkonnas.

3.6.3 Nagu komitee on mitmel korral rõhutanud, oli otsus rakendada riigihangete üliolulises valdkonnas direktiive suur ebaõnnestumine – kahtlemata kõige ulatuslikum alates ühtse turu loomisest. Enam kui 30 aastat pärast ühtse Euroopa akti vastuvõtmist on riigihanked endiselt killustatud. Äärmiselt üksikasjalike Euroopa direktiivide, täiendavate riiklike õigusaktide ja mitmete erandite kuhjumine on koostöövaimu puudumisel viinud selle eraldatuse (mille väärtus on 15 % ELi SKPst!) püsimiseni. Antud valdkonnas ja ka teistes, kus see osutub vajalikuks, peaks Euroopa Komisjon oma õiguslikest vahenditest eelistama otseselt rakendatavat määrust direktiivi asemel, mille rakendamine eeldab ülevõtmist riiklikul tasandil.

3.6.4 Euroopa Liit peaks enam investeerima nn teadmiste kolmnurka – haridus, teadus ja innovatsioon. Haridust, mis on teatavasti Euroopa majanduse elavdamise võtmetegur, ei tohi Euroopa Liidust eemal hoida. Suurt edu saavutanud ERASMUSE algatuse alusel tuleks ELi tasandil luua ambitsioonikamaid liikuvusprogramme, Euroopa ülikoolide võrgustiku kaudu toeta-

tavaid vahetusprogramme, erialgatusi võtmepädevuste edendamiseks ja ettevõtlikkuse arendamiseks ning eri sihtrühmadele suunatud meetmeid. Teadus- ja uuendustegevuse valdkonnas peab ELi 8. raamprogramm saama uue Euroopa sümboliks ja keskendumas sellistele valdkondadele nagu näiteks nanotehnoloogia koos ühenduse teaduskeskustega, tõeline Euroopa tööstusprojekt ning piisavad inim- ja finantsressursid.

3.6.5 Majandus- ja rahaliit peaks kindlustama oma koha Euroopa identiteedi ja ühtekuuluvuse keskmes. Praegu ei ole see sugugi nii, nagu ilmnes ka eurotsooni kuuluvate ELi liikmesriikide riiklike poliitikate killustatusest võitluses majandus- ja finantskriisiga. Eurotsooni liikmed peaksid olema majandusliku ja finantsintegratsiooni tippasemel katselava, tihendades omavahelist koostööd, mis annaks positiivse laengu Euroopa Liidu kui terviku dünaamilisusele ja tõhususele. Komitee toetab komisjoni otsust, millega soovitakse kehtestada liikmesriikide majanduspoliitika järelevalvet. Komitee hinnangul peab see roll oluliselt ületama OECD ülesandele sarnast üksnes raamatupidamise järelevalvet ja võtma arvesse ELi kodanike poliitilisi prioriteete, eelkõige seoses sotsiaalse ühtekuuluvuse, tõrjutuse vastu võitlemise, töökohtade loomise ning loovuse ja ettevõtlikkuse edendamise.

3.6.6 Oma ühisvaluuta poolest tugev Euroopa Liit peab ühel häälel rääkima ka rahvusvahelistel majandus- ja rahanduskohtumistel, eelkõige G-20 kohtumistel ja tugevdama Euroopa tasandil oma osalemist Rahvusvahelise Valuutafondi ja Maailmapanga tegevuses.

3.6.7 ELi välispoliitika tugevdamine on Lissaboni lepingu võtmeelement. Sellega kaasneb muu seas diplomaatilise teenistuse, kõrge esindaja (kes täidab samaaegselt komisjoni asepresidendi ametiülesandeid) ameti ja Euroopa Komisjoni delegatsioonide asemele Euroopa Liidu delegatsioonide loomine kolmandates riikides. Vaja on lepingu ambitsioonikalt ellu viia, et Euroopa räägiks tõesti ühel häälel, esineks välissuhetes kindlalt ja järjepidevalt ning samas tagaks struktureeritud poliitika, majanduse, kultuuri, teaduse ja kaubanduse valdkondades välismeetmete tõelise kooskõlastamise asjatu rivaalitseamise asemel, mis ELi positsiooni vaid nõrgendab.

4. Eesmärkide ja vahendite ühitamine

4.1 Paljud ühenduse eesmärgid on saavutatud ainult osaliselt seetõttu, et tihti jääb nende täielikuks elluviimiseks puudu otsusekindlusest ning samuti ei ole selleks eraldatud piisavalt ühiseid vahendeid.

4.1.1 Mario Monti aruandes⁽¹⁾ siseturu elavdamise kohta esitatakse äärmiselt olulisi ettepanekuid siseturu tõhusa lõpuleviimise tagamiseks: võrgustiku SOLVIT dünaamilisemaks muutmine, direktiivide elluviimise hindamine, riigiasutuste, parlamendite ja kodanikuühiskonna kaasamine ja viimaste nn pudelikaelte eemaldamine, eelkõige seoses isikute liikuvusega. Sellest tulenevalt soovib komitee, et pärast piisavat konsultatsiooni kodanikuühiskonna sidusrühmadega järgneks kõnealusele aruandele täpne tegevuskava koos rakendamise ajakavaga.

4.1.2 ELi eelarveline tugi asjakohasel kujul (eelarvevahendid, laenud, avaliku ja erasektori partnerlused jne) on vajalik selleks, et vastata ühenduse meetodi uutele kohaldamisvaldkondadele. Euroopa Söe- ja Teraseühenduse edu 1951. aastal põhines vahendite kohandamisel eesmärkidega. ELi praegune eelarve (vähem kui 1 % SKP-st) on kindlasti liiga väike, et viia ellu kodanike oodatud eesmärged kõigis valdkondades, kus need tuleks tõhususe huvides läbi viia. Eelarve järjepidev kasvamine 2013. aastast kuni 2020. aastani, et saavutada eesmärk 2 % SKP-st, tundub saavutatav ja vastuseisuta eesmärk, võttes arvesse mastaabisäästu, nõuet vähendada liikmesriikide riigivõlga – samuti tingimusel, et valitsused mõistavad põhimõtet eelarvevahendite ülekandmiseks riiklikult tasandilt ELi tasandile ning selgitavad seda kodanikele asjakohaselt. See võimaldaks eelkõige rahastada investeeinguvajadusi ja suuri võrgustikke, toetada teadmiste kolmnurka (haridus, teadus, innovatsioon), tugevdada ühtekuuluvuspoliitikat ja pakkuda ELile oma välispoliitika elluviimiseks vajalikke inim- ja finantsressursse.

4.1.3 Selle jõupingutuse rahastamiseks kuni 2020. aastani on ELil vaja nii oma vahendeid kui ka paremat kooskõlastamist riiklike eelarvete ja ELi eelarve vahel. Olukorras, kus avalike vahendite defitsiidid pärast 2008. aasta finantskriisi kasvavad, on lihtne näidata, et nii vähendatakse võlga kiiremini, takistamata samas majanduskasvu, pannes oma vahendid kokku, et rahastada selliseid avaliku sektori kulutusi nagu näiteks kaitsepoliitika, piirijulgeolek, välisabi, teadustegevus, tööstuspoliitika jne. Liikmesriigid peavad üles näitama oma poliitilist tahet sellise lähenemisviisi valimiseks.

4.1.4 Finantskriisiga silmitsi seistes oleks esimene märkimisväärne samm olnud luua eurotsoonis sekkuv ja stabiliseeriv tõeline Euroopa Valuutafond (teatud mõttes Euroopa Föderaalreserv), mis oleks võimaldanud solidaarselt tegeleda ühe liikme probleemidega. Vaja oli jõuda euro languseni ja kriisi süvenemiseni ühes liikmesriigis, enne kui liikmesriigid koostasid fondi alused ja otsustasid sekkuda, mitte aga kahepoolsete läbirääkimiste teel, vaid kollektiivselt – jätkates samas täiendava abi saamist Rahvusvaheliselt Valuutafondilt.

4.1.5 Lisaks nähtub selgelt, et integratsiooni ja ühtekuuluvuse eesmärkide lõpuleviimine sõltub ELi vahendite paremast jaotamisest, et toetada enam piiriüleseid programme. Praegu moodustavad need vaid 1 % eelarvest, ehkki tegemist on ühtse turu asjakohaseks toimimiseks vältimatute ühenduskohtadega.

2020. aasta strateegia edu sõltub nii vahendite küsimusest kui ka kodanike tõhusast kaasatusest nende eesmärkide saavutamisse – mis aga praegu nii ei ole.

4.2 27-liikmelist ELi ei saa enam juhtida samamoodi kui 6-liikmelist ELi. Institutsiooniline kolmnurk jätab õigustatult tähtsama koha Euroopa Parlamendile. Samuti peaksid institutsioonid ja tavad pakkuma võimalikult kiiresti tuge kodanikualgatuse õigusele, millest peab saama tõeline demokraatia edendamise vahend.

4.2.1 Ühenduse pädevuste laiendamine on toimunud paralleelselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu kaasotsustusmenetluse laiendamisega. Järjestikustes lepingutes, millega need uued eeskirjad kehtestati, ei ole aga piisavalt pööratud tähelepanu konsulteerimismenetluste vastavale kohandamisele. Praegu esitab Euroopa Komisjon komiteele konsulteerimistaotlusi kaasotsustamismenetluse käivitumisel, ehkki see peaks toimuma juba palju varasemas faasis.

4.2.2 Komitee täidaks oma nõuandvat rolli palju tõhusamalt, kui temaga konsulteeritaks enne kaasotsustamismenetluse käivitumist kohe, kui esialgne mõjuhindamine on läbi viidud. Sellisel juhul saavutaks ettevalmistav arvamus oma täieliku mõtte. Komitee arvamus saaks koos mõjuhindamisega lisada komisjoni ettepanekule, mis esitatakse kaasotsustajatele. Komitee raportöör peaks samuti osalema arutelul asjaomase Euroopa Parlamendi komisjoniga.

4.2.3 Komisjon peaks samuti tagama asjakohased konsultatsioonid juhul, kui ta soovib mõne varem esitatud ettepaneku tagasi võtta, eelkõige siis, kui see puudutab otseselt kodanikuühiskonna sidusrühmi. Euroopa Komisjon ei oleks tohtinud Euroopa äriühingute põhikirja eelnõu ilma konsultatsioonita tagasi võtta.

4.2.4 Valitsemise valdkonnas peab EL tagama aktiivsemalt naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtte järgimise, võimaldades naistele võrdse juurdepääsu otsustamis- ja konsultatsiooniprotsessidele.

4.3 Lissaboni lepinguga suurendati uuesti nende valdkondade arvu, milles otsus võetakse vastu kvalifitseeritud hääletenamusega, muutes selle 27-liikmelise ELi standardmehhanismiks. Ühehäälsus on siiski endiselt nõutav sellistes valdkondades, mis on otseselt seotud ühenduse küsimustega, nagu näiteks maksundus. Kogemus on selgelt näidanud, et see nõue võib kergesti takistada ELi asjakohast toimimist valdkondades, kus ühehäälsus veel nõutav on. Seega on enam kui paradoksaalne, et EL ei ole vaatamata Euroopa Liidu Nõukogu mitmetele avaldustele suutnud muuta Euroopa patendi üle otsustamise viisi – praegu kuulub see ikka veel ühehäälselt vastuvõtavate otsuste hulka –, ehkki EL on seadnud eesmärgi saada maailma kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmistepõhiseks majanduseks!

⁽¹⁾ „A new strategy for the Single Market – at the service of Europe's economy and society” – Mario Monti aruanne Euroopa Komisjoni presidendile José Manuel Barrosole, 9. mai 2010.

4.3.1 Mitmetest pretsedentidest nähtub siiski, et mõnikord on ühenduse meetod vajadusel taganud vahendid ühehäälsuse tõkke ületamiseks. Nii oli näiteks sotsiaalprotokoll ja sotsiaalsete põhiõiguste hartaga võimalik edasi liikuda ka ainult 11 liikmega ja Ühendkuningriik lisandus hiljem. Kas me ei võiks juhinduda sellisest paindlikkusest valdkondades, mis on praegu soiku jäänud – näiteks ühenduse patent ja ettevõtete maksusüsteemi ühtlustamine?

4.3.2 Majandus- ja rahaliit on kahtlemata hea näide edukast tugevdatud koostööst, mis käivitus piiratud arvu riikidega, ent jäi avatuks kõigile teistele, kes olid võimelised sellega liituma. Ent Eurogrupp ei ole isegi vaatamata Euroopa Keskpanga föderaalsete iseloomule suutnud luua rahaliidu väärilist ühist majanduslikku juhtimist. Alates 2000. aastast kestnud viivitus on tänaseks muutunud murettekitavaks. Kui seda viivitust järgmise kümnendi jooksul järk-järgult tasa ei tehta, seab see ohtu eurotsooni ühtekuuluvuse, konkurentsivõime ja tööhõive, rääkimata euro enda püsijäämisest. Olukorra parandamiseks tuleks vältimatult läbi vaadata Eurogrupi toimimine tõhususe ja läbipaistvuse seisukohast, nii et eurotsooni riigi- ja valitsusjuhid kohtuksid korrapäraselt (ja mitte ainult kriisilukorras) ja kohtumistele kaasataks ka teisi ministreid, keda euro olukord puudutab (nt sotsiaalvaldkond, tööstus jne).

4.4 27-liikmelises ELis on direktiivide asjakohane ülevõtmine ja riikliku poliitika vastavus ELi poliitikale mõistagi võtmetähtsusega. Direktiivide vastuvõtmise lihtsustamisel ei ole mõtet, kui liikmesriigid tõrguvad neid ettenähtud ajaraamistikus rakendamast või lisavad neile ülemääraseid riiklikke sätteid.

4.4.1 Komisjon peaks laiendama oma tulemustabelite kasutamist direktiivide ülevõtmisele, mis võimaldaks avaldada viivitavatele liikmesriikidele sageli toimival viisil survet. Sellistes olukordades tuleks konsulteerida ka organiseeritud kodanikuühiskonna eri sidusrühmadega.

4.4.2 Vajaduse korral peaksid ühenduse toetused olema rohkem suunatud sellele, et parandada tingimusi, milles liikmesriigid ühiseid õigusakte üle võtavad ja rakendavad, ning kõrvaldada tõkked ja hõõrdumised, mis praegu veel nendes valdkondades säilinud on.

5. Kodanikuühiskonna kaasatuse toetamine

5.1 Liiga sageli kiputakse unustama Jean Monnet' sõnastatud ELi ülesehitamise eesmärki – me ei moodusta riikide koalitsiooni, me ühendame inimesi. Viimaste aastate konsultatsiooni-

dest Euroopa tuleviku kohta nähtub selgelt valijate umbusaldus. Sellest tulenevalt tuleks uurida, mil viisil parandada kodanikuühiskonna osalemise viise, mis praegu on ilmselgelt ebapiisavad.

5.2 Ühenduse õigusaktid koostatakse endiselt tingimustes, mis jäävad kodanikest liiga kaugele. Nende õigustatud ootused vabaduste, turvalisuse ja lihtsustamise osas on liiga tihti pidanud kannatama blokeeringute või kompromisside tõttu, mille riigid või nende riiklikud administratsioonid on liiga kergesti saavutanud. Seepärast tuleb edendada kodanikuühiskonna esindajate, eelkõige õigusakti sihtrühma osalemist regulatiivkomiteede koosolekutel, nagu seda tehti näiteks lihtsustamisprojekti SLIM raames, ent seekord tuleks seda teha juba õigusakti koostamisprotsessi käigus, mitte alles siis, kui õigusakt on juba vastu võetud ja kiiruga tuleb korrigeerida kõige tõsisemad puudujäägid, mida just õigusakti sihtrühm täheldab.

5.3 Samuti tuleb tingimata tagada kodanikuühiskonna sidusrühmadele õiguste ja kohustuste ala, mis võimaldaks neil määratleda neid puudutavaid ühiseid eeskirju sõltumatu iseregulatsiooniga või täpsustada oma valdkonna riiklike õigusaktide teatud aspekte sel viisil, et õiguslooja esitab neile kutse kaasregulatsiooniks. Euroopa sotsiaalpartnerite lepinguline sõltumatus on nende selgel soovil sätestatud Maastrichti lepinguga. Ehkki seda lepingus konkreetselt ei väljendata, on sellised lähenemisviisid laienenud ka teistesse valdkondadesse: tehniline standardimine, kutsetunnistused, teenuste pakkumine, kaubandus, eriti e-kaubandus, kätetoimetamise ja maksete turvalisus, tarbijate õigused, energeetika, keskkond. Komitee on antud valdkondi uurinud ja toetanud asjakohases teabearuandes. Vastav kord määratleti ELi institutsioonidevahelises kokkuleppes 2003. aastal. Praegu peab ELi õiguslooja lisama kõnealused õiguste alad neid tavasid toetavatesse õigusaktidesse, jälgides neid ja toetades nende täiendavust. Selline toetus peaks laienema ka alternatiivsetele vaidluse lahendamise viisidele, nagu näiteks lepitamine ja vahendamine.

5.4 Euroopa ei ole võimeline edasi liikuma, kui eurooplasi ei ärgitata end eurooplastena tundma ja sellisena tegutsema. See eeldab, et neile antakse praegu puuduvad ühised vahendid: selgemad majanduslikud ja sotsiaalsed õigused, lihtsamad menetlused, sõltumatumad õiguslikud vahendid ning tegelikkuses eksisteerivad ühised põhikirjad (nt ühingud, ettevõtted, sihtasutused). Esmalt tuleb just kohalikul tasandil (kodanikud, ühingud, kohalikud valitud esindajad) tunnetada Euroopat vajalikuna ja näha seda ühise eesmärgi ja uhkusena.

5.5 Seega on vaja käivitada 2010. aastast alates kümme aastat kestev täpse ajakavaga mitmeaastane programm, millega antaks eurooplastele endile võimalus olla ühiselt käivitavaks jõuks, ilma milleta ei ole ühenduse meetodit võimalik uuendada.

5.6 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning suuremad Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonid, kes on esindatud kolmes komitee rühmas („Tööandjad”, „Töötajad”, „Eri tegevusalad”), võiksid Euroopa Parlamendi vajalikul toetusel

käivitada ulatusliku konsultatsiooni järgmise kümnendi peamistel üldhuvi pakkuvatel teemadel, mis võiksid saada kasu ühenduse meetodi taaskäivitamisest ehk uutest ühistest poliitikavaldkondadest.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

TÄISKOGU 466. ISTUNGJÄRK 19., 20. JA 21. OKTOOBRI 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 54 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmise, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks”

(kodifitseeritud versioon)

KOM(2010) 388 lõplik – 2008/0173 (COD)

(2011/C 51/06)

9. septembril 2010 otsustas Euroopa Parlament vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 50 lõikele 1 ja lõike 2 punktile g ning artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 54 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmise, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks”

KOM(2010) 388 lõplik – 2008/0173 (COD).

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010. aastal esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 123 ja erapooletuks jäi 2 liiget.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist”

(kodifitseeritud tekst)

KOM(2010) 391 lõplik – 2008/0009 (COD)

(2011/C 51/07)

16. septembril 2010 otsustas Euroopa Parlament vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 50 lõigetele 1 ja 2 ning artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist”

KOM(2010) 391 lõplik – 2008/0009 (COD).

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 114, erapooletuks jäi 4 liiget.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele „Keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid käsitlev Euroopa strateegia””

KOM(2010) 186 lõplik

(2011/C 51/08)

Pearaportöör: **Peter MORGAN**

28. aprillil 2010 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele „Keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid käsitlev Euroopa strateegia””

KOM(2010) 186 lõplik.

Võttes arvesse komitee ametiaja uuendamist, otsustas täiskogu panna kõnealuse arvamuse hääletusele oktoobris toimuval täiskogu istungjärgul ja nimetas vastavalt kodukorra artiklile 20 pearaportööriks Peter MORGANI.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 183, erapooletuks jäi 14.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid käsitleva ELi strateegia väljatöötamist. Sellega tullakse vastu EMSK murele fossiilkütuste vähenemise, süsinikdioksiidiheite ja atmosfääri saastamise pärast. Strateegia peab kindlasti olema kõikehõlmav. Mingit kasu pole sellest, kui saastamine ja heited lihtsalt kantakse üle elektri- ja sõidukitootmisesse või kui biostrateegiad viivad keskkonnakahjuni, näiteks metsade raadamiseni. Maanteetranspordi tõttu on ELil olnud raskusi Kyoto eesmärkide saavutamiseks. Sellist strateegiat oli juba ammu vaja.

1.2 Järgmise kahekümne aasta jooksul jäävad sise põlemismootoriga sõidukid endiselt kõige tähtsamaks transpordivahendiks, seega loodab EMSK, et strateegia motiveerib revolutsioonilise tehnoloogia loomist nii sise põlemismootorite vallas kui ka innovaatilisemate mootoritüüpide puhul. Praegu on veel liiga vara teha tehnoloogia valikul lõplikke otsuseid. Praeguses etapis tuleb hoida kõik võimalused avatuna.

1.3 Strateegia peab tugevdama ELi autotööstuse konkurentsivõimet maailmas. Õigusaktidega tuleb tagada, et sõidukid muutuvad üha „puhtamaks ja energiatõhusamaks”, kuid lisaks elektrisõidukite arengule hakkab tulevane konkurentsivõime sõltuma ka radikaalsetest uuendustest sise põlemismootorite kasutamisel autodes, bussides ja raskeveokites.

1.4 Elektrisõidukite arendamine on olnud eesmärk enam kui terve sajandi jooksul, kuid mitmed takistused, eriti akude kestus, on tähendanud seda, et elektrisõidukitest ei ole saanud sise põlemismootoriga sõidukitele elujõulist alternatiivi. Nüüd on kesk-

konna temaatika mängureegleid muutnud. Mida rohkem elektrisõidukeid on võimalik kasutusele võtta, seda keskkonnahoidlikumaks muutub ka tootjate ja kasutajate tegevus. Seniks aga võivad ummikuid linnades leevendada väikesed sise põlemismootoriga sõidukid.

1.5 2010. aasta juulis kiitis EMSK heaks Frederic Adrian Osborni koostatud arvamuse, „Elektrisõidukite laiaulatusliku kasutamise suunas” (CESE 429/2010 fin). Kõnealuses arvamuses esitatud soovitus on strateegias asjakohaselt arvesse võetud.

1.6 Tegemist on ELi strateegiaga, kuid selle edu sõltub liikmesriikide riikliku ja kohaliku tasandi poliitikast, nende tööstus- suutlikkusest ning tarbijate ostujõust ja hoiakutest. Strateegia elluviimine hakkab paratamatult toimuma erineval kiirusel, sest liikmesriikide stardipositsioon on väga erinev. On väga oluline, et rohkem arenenud linnad ja riigid võtaksid vastu USA ja Aasia esitatud konkurentsiväljakutse.

1.7 Strateegia toimimiseks tuleb kaasata Euroopa ühiskond. Direktiiviga 2009/33/EÜ kaasatakse avalik sektor. Erasektori äriühingud tuleb kaasata keskkonnaalase aruandluse kaudu. Isiklikuks või ettevõtluse tarbeks ostuotsuseid tegevatele eraisikutele peaks osaks langema valik positiivseid ja negatiivseid rahalisi stiimuleid, et suunata neid ostma keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid.

1.8 Arvestades, et ELi institutsioonid kasutavad transporti enamasti lühikesteks reisideks Brüsselis, Luxembourgis ja Strasbourgis, usub EMSK, et ELi institutsioonidel peaks olema võimalik töötada välja eeskujulik keskkonnahoidlik ja energia-tõhus transpordikava.

1.9 Komitee rõhutab tulevastesse jaotusvõrkudesse ja füüsilise infrastruktuuri tehtavate investeeringute mahtu, mis on vajalik selleks, et asendada triljonite dollarite väärtuses investeeringuid, mida on investeeritud süsivesinikupõhisesse majandusse.

1.10 Järgmised soovitused on võetud allolevast punktist 5:

1.10.1 EL ja liikmesriigid peaksid toetama sisepõlemismootoriga sõidukite alast teadus- ja arendustegevust innovaatiliste väikesõidukite ja revolutsiooniliste tootmissüsteemide väljatöötamiseks ning eemaldama takistused nende turule sisenemisel.

1.10.2 Raskeveokite tootjatele tuleks kehtestada sihtmärgid, mis oleksid ulatuselt sarnased autotootjatele juba kehtestatud sihtmärkidega.

1.10.3 Pidevalt tuleks toetada keskkonnahoidlikele ja energia-tõhusatele raskeveokitele ja bussidele mõeldud programme, kuni need sõidukid muutuvad maailmaturul konkurentsivõimeliseks.

1.10.4 Arvestades, et prognoosi kohaselt rahuldavad biokütused 2020. aastaks 7 % ELi kütusevajadusest, nõuab EMSK tungivalt, et komisjon selle sihtmärgi kinnitaks või muudaks oma poliitikat.

1.10.5 Liikmesriigid peaksid stimuleerima sõidukite tootjaid ja potentsiaalseid kasutajaid rakendama alternatiivsete gaaskütustega seotud uuendusi.

1.10.6 Liikmesriigid peaksid edendama elektrisõidukite kiiret kasutuselevõttu, nii et EL ei jääks elektrisõidukite kasutamise poolest muudest piirkondadest maha.

1.10.7 Suuri autotootjaid tuleks julgustada Euroopas akude tootmist käivitama ja laiendama.

1.10.8 Komisjon peab tagama standardiametite kiire tegutsemise elektrisõidukite valdkonnas.

1.10.9 Komisjon ja liikmesriigid peavad tegema koostööd, et tagada haruldaste muldmetallide ja väärismetallide tarned ka tulevikus.

1.10.10 Vesinikkütuseelemendiga sõidukite pikaajaline strateegia peaks sisaldama ka muid valikuid juhuks, kui kütuseelemendiga sõidukid ei osutu otstarbekaks.

1.10.11 Ametiasutuste, avalike teenuste pakkujate ning suurte avalik-õiguslike ja eraõiguslike äriühingute tegevusele

peaksid kehtima suunised ja eesmärgid kütusekulu ja heitkoguste valdkonnas.

1.10.12 Tuleks kehtestada suunised mitmesuguste kriteeriumide täitmiseks hangetel vastavalt direktiivile 2009/33/EÜ.

1.10.13 Avalik- ja eraõiguslike äriühingute süsivesinike kasutust ja süsinikdioksiidiheidet puudutavat aruandlust tuleks muuta, nii et see kajastaks transpordi alaseid näitajaid.

1.10.14 Ülemaailmset aspekti silmas pidades puudub tegevuskavas viide WTO-le.

1.10.15 Uude kõrgetasemelisse tööühma CARS 21 tuleks kaasata keskkonnaküsimustega tegelevate kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajad.

1.10.16 ELi tööstusliku strateegia lähenemisviisi täpsustamise käigus tuleks ühena esimestest tööstusharudest käsitleda autotööstust. EL peab looma tugeva juhtimisstruktuuri, millele tehakse kiireloomuliseks ülesandeks ergutada vajalikke muudatusi õigusraamistikus, toetada stimuleerivaid meetmeid ning edendada vajalikke investeeringuid ja uute turgude arenemist.

1.10.17 EL ei tohi arengus maha jääda. Kõnealuse temaatikaga tegelevad volinikud peavad koostööd tegema, samas kui riigid, äriühingud ja vajalikke ressursse omavad teadusasutused peavad kiiresti tegutsema. Tegevuskava tuleb näha üleskutsena tegutsemisele.

2. Sissejuhatus

2.1 Komisjoni strateegia sihiks on luua asjakohane ja tehnoloogiliselt neutraalne poliitikaraamistik. Lühiajalises perspektiivis on strateegia kahte suunda arendav, hõlmates nii sisepõlemismootoriga sõidukeid kui ka akudel töötavaid elektrisõidukeid.

2.2 Sisepõlemismootoriga sõidukite strateegia koosneb omakorda kahest osast. See nõuab traditsiooniliste bensiini- ja diiselmootorite edasist täiustamist ning samuti alternatiivsete kütuste, sealhulgas vedelate biokütuste ja gaaskütuste kasutuselevõttu. Gaaskütuste kasutamiseks on vaja kohandatud sisepõlemismootoriga sõidukeid, sõidukite spetsiaalseid kütusepaake ja piisavat jaotusvõrku; biokütused neid ei vaja.

2.3 Elektrisõidukite strateegia hõlmab akudel töötavaid elektrisõidukeid, näiteks Nissan Leaf, hübriidelektrisõidukeid, näiteks Toyota Prius, ja laetavaid hübriidelektrisõidukeid, näiteks Chevrolet Volt. Hübriidelektrisõidukid ei ole tõelised elektrisõidukid, sest neid ei saa elektrivõrgust laadida.

2.4 Kui vesinikutehnoloogia alane teadus- ja arendustegevus lõpuks edukaks osutub, siis saab parimate elektrisõidukite (kütuseelemendiga sõidukite) energiaallikaks vesinikkütuseelement.

3. Keskkonnahoidlikke sõidukeid käsitlev komisjoni tegevuskava

3.1 Reguleeriv raamistik

- Kahe-, kolme- ja neljarattaliste sõidukite tüübikinnitus;
- autode süsinikdioksiidheidet käsitleva määruse rakendamine aastaks 2011;
- sõidukite nn rohelisusega seotud turundamine;
- sõidukite kliimaseadmete kütusekulu reguleerimine;
- lisameetmed süsinikdioksiidheite ja saasteainete heite kohta;
- heite mõõtmise katsesükli läbivaatamine;
- valik keskkonnahoidlikke meetmeid;
- mürasaastet käsitleva direktiivi muutmine;
- säästvust käsitlevad kriteeriumid biokütustele;
- keskkonnahoidlike ja energiatõhusate raskeveokite strateegia.

3.2 Teadusuuringud ja innovatsioon

- Tavapäraste mootorite, elektriliste jõuülekannetega seotud võimaluste, sh aku- ja vesinikutehnoloogia täiustamine;
- lihtsustatud eeskirjad teadusuuringute toetustele;
- pikaajaline teadustrateegia;
- Euroopa Investeerimispinga toetus.

3.3 Turu areng

- Suunised liikmesriikide rahaliste stiimulite kohta;
- energia maksustamise direktiivi läbivaatamine;
- sõidukite maksustamist käsitlevad suunised liikmesriikidele;
- keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid sõidukeid käsitleva direktiivi rakendamise jälgimine;
- tarbijate ootuste ja ostukäitumise alased uuringud;
- autode märgistamist käsitleva direktiivi muutmine;
- elektrisõidukite näidisprojekt.

3.4 Globaalsed küsimused

- Rahvusvaheline koostöö, eriti standardimise alal;

— ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni ühtlustatud õigusnormid;

— tooraineid käsitlev algatus seoses haruldaste muldmetallide ja väärismetallide kasutamisega.

3.5 Tööhõive

- Euroopa valdkondlike oskuste nõukogu;
- Euroopa Sotsiaalfond.

3.6 Heidet käsitlevate õigusaktide vahhindamine

- Uute sõiduautode heitenormid 2020. ja 2030. aastaks;
- väikeste tarbesõidukite süsinikdioksiidheite vähendamine 2013. ja 2020. aastaks.

4. Konkreetset elektrisõidukeid puudutavad meetmed

4.1 Ohutus

- Elektriohutuse nõuded;
- ohutusnõuded kokkupõrke korral.

4.2 Laadimisliidese standardimine

- Standardi väljatöötamine ja rakendamine;
- ülemaailmsete arengute jälgimine standardimise valdkonnas.

4.3 Infrastruktuur

- Laadimise infrastruktuur;
- investeeringud infrastruktuuri ja teenustesse.

4.4 Elektri tootmine ja jaotamine

- Olelusringil põhinev lähenemisviis;
- vähese süsinikdioksiidheitega energiaallikad;
- koormuse juhtimine.

4.5 Akud

- Kasutuselt kõrvaldatud sõidukite/akude ringlussevõtt;
- akude alased uuringud;
- akude transport.

4.6 Juhtimine

- Uuesti kutsutakse kokku kõrgetasemeline töörühm CARS 21, et tegeleda alternatiivse tehnoloogia turulejõudmise takistuste kõrvaldamisega;
- süsinikdioksiidheite vähendamise strateegia elluviimine Euroopa kliimamuutuste programmi raames;
- Euroopa transpordipoliitikat käsitlev valge raamat;
- siseturg – killustatuse vältimine ja piisava kriitilise massi tagamine.

5. EMSK arvamus tegevuskava kohta

5.1 Tavapäraste sisepõlemismootoriga sõidukite täiustamine.

5.1.1 Komitee toetab sisepõlemismootoriga sõidukite täiustamist ja eriti süsinikdioksiidheite ja saasteainete heite vähendamise meetmeid, heite mõõtmise katsesükli läbivaatamist, tavapäraste mootorite täiustamisele keskenduvat teadus- ja arendustegevust, kergete tarbesõidukite lisamist sõidukeid käsitlevate eeskirjade reguleerimisalasse ja heitkoguseid käsitlevate õigusaktide vahehindamist.

5.1.2 Kõrgtehnoloogilised materjalid pakuvad palju võimalusi innovatsiooniks väikeautode väljatöötamisel ja tootmisel. Praegu on tekkimas revolutsioonilised uued tootmisprotsessid, mis põhinevad nende materjalide kasutamisel. Autotööstuses stimuleeritakse uute ettevõtete teket. Viimased asuvad konkureerima end turul sissetöötanud ettevõtetega. Sellised uuendused väärivad teadus- ja arendustegevuse toetust ja konkurentsioiguse range kohaldamine autotööstuses peaks olema uutele tulijatele kasulik.

5.1.3 Komitee väljendab rahulolu, et tegevuskavas käsitletakse raskeveokite kütusekulu ja süsinikdioksiidheiteid. Mis tahes tulevases kavas tuleb seda turusegmenti käsitleda, alates bussidest ja raskeveokitest kuni eriotstarbeliste sõidukiteni, näiteks prügiveoautod. Raskeveokite tootjatele tuleks kehtestada sihtmärgid, mis oleksid ulatuselt sarnased autotootjatele juba kehtestatud sihtmärkidega, ja nagu autodegi puhul, peaksid sihtmärgid laienema ka kasutajatele.

5.1.4 Kindlasti on võimalus konstruktiivselt koostööks kasutajate ja tootjate vahel uute ja innovaatiliste sõidukite väljatöötamiseks, sest paljud raskeveokite tootjad asuvad Euroopas. Aasias, Ameerikas ja Euroopas on juba näiteid eesrindlikest projektidest, näiteks vähese süsinikdioksiidheitega bussid, mis kasutavad 30 % vähem kütust ja tekitavad 35 % vähem süsinikdioksiidheiteid. Hüdraulilised hübriidsõidukid, mis kasutavad pidurdusenergiat, võivad olla 30 % tõhusamad ja töötada suurepäraselt palju pidurdamist nõudvate ülesannete täitmisel, näiteks prügiveol. Hübriidelektrisõidukite arendamiseks on käimas palju projekte. Mõned liikmesriigid toetavad sedasorti innovatsiooni,

tihti eksperimentaalsõidukite rahastamise kaudu. Selliseid programme tuleks pidevalt toetada, kuni tootmisliinidelt tulevad konkurentsivõimelised sõidukid ja Euroopa tootjad hakkavad võitma eksporditellimusi.

5.2 Alternatiivsed kütused sisepõlemismootoriga sõidukitele

5.2.1 On teateid selle kohta, et Euroopa Komisjoni biokütuste programmis valitseb segadus. Praegust olukorda on iseloomustatud kui võimuvõitlust, mis seab teineteisega vastamisi Euroopa Komisjoni põllumajandus- ja kliimaekspertid ning Euroopa autotööstuse ja põllumajanduse lobitöötajad ja keskkonnakaitsjad. Arutelu on kasutusel suhteliselt uus „kaudse maakasutuse muutmise” mõiste. Arutelu keskendub sellele, milline oleks potentsiaalne mõju maailma keskkonnale, mille toob kaasa maakasutuse muutus, mis on vajalik selleks, et saada saaki, mida vajatakse ELi biokütuste alaste eesmärkide saavutamiseks. Arvestades, et prognoosi kohaselt rahuldavad biokütused 2020. aastaks 7 % ELi kütusevajadusest, nõuab EMSK tungivalt, et komisjon selle sihtmärgi kinnitaks või oma poliitikat muudaks. See poliitika muutub täielikult otstarbekaks alles siis, kui tehnoloogia võimaldab lõpuks jõuda teise põlvkonna biokütusteni.

5.2.2 Teatistes tuuakse välja alternatiivsete gaaskütuste, näiteks vedelgaasi, surumaagaasi ja biogaasi kasutamiseiga seotud takistused. Sõidukite mootorid ja kütusepaagid tuleb kohandada ning lisaks on tarvis kättesaadavat tankimisinfrastruktuuri. Siiski on võimalik need tingimused täita, kui tankla teeninduspiirkonnas käitatakse erinevate sõidukitega sõidukiparki. Mõned eraettevõtted ja paljud riigiasutused ja avalikku teenust osutavad ettevõtted vastavad neile tingimustele. Neile seatud eesmärkide täitmiseks peaksid liikmesriigid, lisaks sellele, et nõuda riigiasutustelt ja äriühingutelt keskkonnahoidlike ja energiatõhusate sõidukite programmide kasutuselevõttu, ergutama tootjaid ja potentsiaalseid kasutajaid tegelema selles valdkonnas innovaatiliste projektidega.

5.3 Elektrisõidukid, hübriidelektrisõidukid, laetavad hübriidelektrisõidukid

5.3.1 Frederic Adrian Osborni koostatud arvamus oli tulevikku vaatav. Selles määratleti eeltingimused, mille täitmine on vajalik selleks, et erasõidukite turul saaks toimuda suuremahuline üleminek sisepõlemismootoriga sõidukitelt elektrisõidukitele. Kindel on see, et lähiajal seda üleminekut siiski ei toimu, seega peab keskkonnahoidlike sõidukite kampaania olema laiapõhjalisem.

5.3.2 Nagu on märkinud konsultatsioonifirma *Bain & Company*, on elektrisõidukid autotööstuse iPhone'id. Enne iPhone'i muretsesid mobiiltelefonide kasutajad akude kestuse pärast. Tänu sellele, et iPhone'i rakendused on revolutsioonilised, nõustuvad kasutajad sellega, et peavad oma telefoni iga päev laadima. Elektrisõidukiga saadud kogemus erineb niivõrd palju sisepõlemismootoriga sõiduki juhtimise kogemusest, et need, kes elektrisõidukid varakult kasutusele võtavad, tõenäoliselt ei muretse 2011. ja 2012. aastal turule tulevate elektrisõidukite ja laetavate hübriidelektrisõidukite piiratud sõidukauguse pärast.

5.3.3 Need, kes elektrisõidukid varakult kasutusele võtavad, ostavad elektrisõiduki omale teiseks autoks. Elektrisõidukeid hakatakse kasutama sõiduks tööle, raudteejaama või ja lähikonnas liikumiseks. Laadimise ulatus on üheks päevaks piisav. Elektrisõiduki akut saab laadida öösel omaniku garaaži kodusest elektrivõrgust.

5.3.4 Aku laadimine töökohal võib päevast sõiduulatust suurendada. Pole vaja keerukat laadimisinfrastruktuuri. Praeguse sõiduulatuse juures ei ole ilmselt tarvis ka rahvusvahelist standardimist. Elektrivõrkude koormust peaks vähendama öösel laadimine, millega kasutatakse elektrit, mis muidu jääks öösel kasutamata.

5.3.5 Paljud liikmesriigid, sh Ühendkuningriik, Prantsusmaa ja Saksamaa, meelitavad elektriautode ostjaid erinevate stiimulitega. Ehkki elektrisõidukid jäävad ka pärast toetusi sise põlemismootoriga sõidukitest kallimaks, peaks tehnoloogia ligi tõmbavusest ja elustiili näitamise võimalusest piisama, et tekitada esialgsele tootmismahule nõudlus. Lisaks suurendavad elektrisõidukite kasulikkust tasuta parkimine, ummikumaksudest vabastamine ja muud linnades pakutavad soodustused.

5.3.6 EMSK nõustub ettepanekuga luua liikmesriikide rahalisi stiimuleid käsitlevad suunised, kuid selleks on äärmiselt vajalik, et liikmesriigid stimuleeriksid elektrisõidukite varast kasutuselevõttu, nii et elektrisõidukite levik ELis ei jääks maha muudest piirkondadest, kus stiimulid on samuti kättesaadavad.

5.3.7 Elektrisõiduki kõige tähtsam kuluartikkel on aku. Autode kasutamise seisukohalt on peamisteks küsimusteks aku suurus, kaal, võimsus, ohutus, tõhusus, töökindlus ja tööiga.

5.3.8 ELi jaoks on strateegiline probleem see, et Euroopas ei ole ühtegi suurt akude tootjat, ehkki Nissan kavandab tehaseid Ühendkuningriiki ja Portugali. Akude tehnoloogia muutub äärmiselt keerukaks ja selle tähtsus kasvab, sest see on sõidukite jõudluse peamine näitaja ja konkurentsivõimet mõjutav tegur. Euroopa peab olema selles tööstusharus esindatud. Komitee soovib suurtel autotootjatel teha koostööd akude tootmise käivitamiseks ja laiendamiseks Euroopas. Uus CARS 21 tööriühm peaks selle küsimusega tegelema.

5.3.9 Akutööstusega on seotud mitmed aspektid, millega tuleb tegeleda: akude garantiaeg, asendamine, vahetus ja liisimine, kasutusaja lõppemine, kogumine, jäätmekäitlus ja ringlussevõtt. ELi äriühingud peavad selles tegevusharus esindatud olema.

5.3.10 Pikemas perspektiivis vajavad elektrisõidukite juhid juurdepääsu laadimisvõrkudele. Kogu linna hõlmavad praegused kavad, mida arendatakse näiteks Londonis ja Pariisis, ning üleriigilised kavad Taanis ja Iisraelis peaksid punktides 4.2 ja 4.3

osutatud kavadele andma väärtusliku sisendi. Arvestades, et Hiina kavatseb transpordisüsteemi viies linnas elektrifitseerida, peab EL tegutsema kiiresti, eriti standardite küsimuses.

5.3.11 Tegevuskavas käsitletakse ka tooraine tarneid. Jaapan ja Lõuna-Korea peavad praegu läbirääkimisi Lõuna-Ameerika kontsessioonide ja ühissettevõtete üle. Lõuna-Korea on teinud 12 miljardi dollari suuruse investeeringu Boliiviasse. Puuduvad tõendid selle kohta, et ELil oleks sama hea lähtepositsioon. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid peaksid tulevaste tarnete tagamiseks tegema koostööd ELis asuvate mäendusettevõtetega.

5.4 Kütuseelemendiga sõidukid

5.4.1 EL rahastab tulevast vesinikupõhist majandust ja kütuseelemendiga sõidukite väljatöötamist käsitlevaid teadusuuringuid. Oma varasemates arvamustes on EMSK komisjoni vesinikustrateegiale toetust avaldanud. Siiski on mõned vaatelejad arvamisel, et vesinikupõhise majanduse kontseptsioon ei hakka tööle. Nad osutavad sellele, et puudub kergesti kasutatav vesiniku saamise allikas, samuti sobiv viis vesiniku jaotamiseks ja säilitamiseks. Paljud vesinikuga seotud probleemid tulenevad selle füüsikalistest ja keemilistest omadustest. On võimalik, et tehnoloogia ei suuda neid probleeme lahendada. Seega peaks ELi strateegia sisaldama muid valikuid juhuks, kui kütuseelemendiga sõidukid pikemas perspektiivis otstarbekaks ei osutu. Praegu on tehnoloogiliste valikute tegemiseks veel liiga vara. Seni tuleb hoida kõik võimalused avatuna.

5.5 Avalik sektor, erasektor ja üksikisikute osalemine

5.5.1 Sõidukitootjatele kehtivad kütusesäästu ja heitenormid, mida kohaldatakse kõigi nende toodetavate sõidukite suhtes. EMSK soovib kütusekulu ja heite suunised ning normid kehtestada ka riigiasutustele, avalikku teenust osutavatele ettevõtetele ja suurtele eraettevõtetele. See on üks viis alternatiivsete gaaskütuste kasutamise stimuleerimiseks, kuid pakub ka palju muid võimalusi.

5.5.2 Komitee tõdeb rahuloluga, et 2010. aasta lõpus jõustub direktiiv 2009/33/EÜ keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise kohta. Siiski oleks komitee soovinud suuniseid ka hangetel kohaldatavate erinevate kriteeriumide rakendamise kohta ja samuti menetlust, millega neid kriteeriume aja jooksul rangemaks muudetakse. Sellised kriteeriumid tuleks võimalikult kiiresti direktiivi sisse viia ja komitee soovib, et need jõustuksid kahe aasta jooksul enne ettenähtud läbivaatamist.

5.5.3 EMSK soovib samuti, et avaliku sektori eeskjuu järgides muudetakse äriühingute aruandluskohustust süsivesinike kasutamise ja süsinikdioksiidheite kohta, nii et selles oleks esitatud transpordialased näitajad, mis võimaldaksid olukorra järkjärgulist paranemist hinnata.

5.6 Rahvusvaheline konkurentsivõime

5.6.1 Rahvusvaheline olukord on keeruline. Nii Ameerika Ühendriikides, Hiinas, Jaapanis kui ka Lõuna-Koreas on ametis otsusekindel valitsus, kes on otsustanud keskkonnahoidliku ja energiatõhusa transpordi pakutavad võimalused ära kasutada. ELis on 27 valitsust, iga liikmesriigi tööstuslik ja rahaline suutlikkus on väga erinev, samuti on väga erinev nende ühiskondade jõukus. Kuna keskkonnahoidlik transport on senisest täiesti erinev, siis sisuliselt nullib see senise tööstusliku eelise, võimaldades näiteks Hiinal Jaapanist mööduda, eriti seetõttu, et Hiina tööstust kaitsevad imporditollid. EL ei tohi arengus maha jääda. Kõnealuse temaatikaga volinikud peavad koostööd tegema, samas kui vajalikke ressursse omavad liikmesriigid, äriühingud ja teadusasutused peavad kiiresti tegutsema. Tegevuskava tuleb näha üleskutsena tegutsemisele.

5.6.2 Punktis 3.4 esitatud globaalsed küsimused on väga olulised, kuid neis puudub viide WTO-le. Uues revolutsioonilises olukorras vajavad ELi ettevõtted turule juurdepääsu ilma proteksionistlike tõketeta.

5.7 Juhtimine

5.7.1 Komisjon loob uuesti CARS 21 kõrgetasemelise tööühma. Eelmise rühma aruande kiitis autotööstus heaks, kuid seda kritiseerisid keskkonnaorganisatsioonid, kelle arvates ei loonud see uute autode jaoks ökoloogilist ja ökonoomilist strateegiat. Uude kõrgetasemelisse tööühma tuleks tööstuse huvide tasakaalustamiseks kaasata keskkonnaküsimustega tegelevad kodanikuühiskonna organisatsioonid.

5.7.2 Hiina, Korea ja USA liiguvad kõnealuse valdkonna innovatsiooni, arengu ja investeeringutega edasi. Euroopat ähvardab oht maha jääda ja langeda ohvriks lühinägelikule konservatiivsusele, end sissetöötanud tööstusettevõtete arglikkusele, poliitilise visiooni puudumisele ja valitsustepoolse juhtrolli puudumisele. Kui Euroopa tööstus soovib seda saatust vältida, tuleb luua tugev juhtimisstruktuur, mis ühendaks eesrindlikud ettevõtted, poliitilised ja kodanikuühiskonna juhid, ning mille otsustavaks ja pakiliseks ülesandeks oleks toetada vajalikke muudatusi õigusraamistikus, stimuleerivaid meetmeid, vajalikke investeeringuid ning uute turgude arenemist.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Roheline raamat kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali rakendamise kohta”

KOM(2010) 183 lõplik

(2011/C 51/09)

Raportöör: **Claudio CAPPELLINI**

Kaasraportöör: **Jörg LENNARDT**

27. aprillil 2010 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Roheline raamat kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali rakendamise kohta”

KOM(2010) 183 (lõplik).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav sektsioon võttis arvamuse vastu 8. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja vahetumist, otsustas täiskogu kõnealust arvamust käsitleda täiskogu oktoobrikuu istungjärgul ja nimetas kooskõlas kodukorra artikliga 20 pearaportöörriks Joost van Ierseli.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 71, erapooletuks jäi 1.

1. Soovitused ja ettepanekud

Rohelises raamatus (KOM(2010) 183 (lõplik), 27. aprill 2010) komisjoni tõstatatud küsimuste ja kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali platvormi poolt välja töötatud soovituste ning selle raames algatatud dialoogi põhjal, mis hõlmab ka *ad hoc* kuulamisi, on komitee koostanud järgmised soovitused ja ettepanekud, et toetada Euroopa kultuuri- ja loomemajandust.

1.1 Soovitused

Komitee

a) kutsub komisjoni üles panustama loomemajanduse paremasse määratlusse ja statistilisse analüüsi, arvestades eelkõige loomeisikute sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Tegelikult puudub „kultuuri- ja loomemajanduse” ühtne ja üldkehtiv määratlus, mis on hädavajalik eeldus selleks, et:

i. edendada kultuuri- ja loomemajanduse erijoonete tunnustamist;

ii. analüüsida loomemajanduse mõju pikaajalisele majanduskasvule, rahvusvahelisele konkurentsivõimele, piirkondlike arengule ja territoriaalsele ühtekuuluvusele;

iii. lihtsustada selliste meetmete võtmist, mille raames arvestataks kõnealuse valdkonna kultuurilisi iseärasusi tänu Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 151 lõike 4 – mis nüüd on asendatud ELi toimimise lepingu artikli 167 lõikega 4 – tõhusale rakendamisele;

b) soovib komisjonil kahekordistada jõupingutusi, et rajada Euroopa loomeruum, edendades ELi õigusraamistikku, mis põhineb võrdsel juurdepääsul turule, vabal konkurentsil, võimu kuritarvitamise vastasel võitlusel, VKEde ja käsitöötetevõtete toetamisel ja arendamisel, kultuurilise mitmekesisuse edendamisel, intellektuaalomandi õiguste kaitsel ning piraatluse vastasel võitlusel, eelkõige loomemajanduse digitaalsete võimalusi silmas pidades;

c) suhtub positiivselt maksusoodustustesse ning uutesse mudelitesse ja vahenditesse eesmärgiga edendada loomemajanduse projektide rahastamist ning samuti avaliku, erasektori ja kodanike partnerluse (*Participatory Public-Private Partnerships – PPPP*) loomisse; teiste sõnadega on kõnealuses kontekstis tegemist sellega, et tavapärastele avaliku ja erasektori partnerluse vormidele lisanduvad kodanike otsese osalusega vormid ⁽¹⁾;

⁽¹⁾ Vt teises kontekstis arvamust teemal „Avaliku ja erasektori osaluspõhise partnerluse mudelite parandamine, võttes e-teenused kasutusele kõigi jaoks 27-liikmelises ELis” (EMSK võttis arvamuse vastu täiskogu septembri istungjärgul 2010. aastal, ELT-s veel avaldamata).

- d) rõhutab, et kultuuri- ja loomemajandus võib aidata kaasa Euroopa ühtekuuluvuse strateegiliste eesmärkide saavutamisele ning kutsub kohalikke omavalitsusi (linna, piirkondi jms) üles edendama koostöös teiste kohalike ja piirkondlike asutustega (ülikoolid, pangad, ühendused, avaliku ja erasektori infosisu pakkujad jms) kultuuri- ja loomemajandust ning selle kaasamist piirkondlikku arengusse;
- e) rõhutab asjaomaste meetmete võtmise tähtsust, et vähendada loomemajanduse ettevõtjate, eelkõige VKEde ja loomeisikute haavatavust, ning samas vajadust soodustada investeeringute kriitilise massi tegemist asjaomasesse sektorisse, kasutades ära nn aglomeratsioonisäästu efekti, et takistada selliste kultuuritoodete tungimist Euroopa turule, mis võivad päädida Euroopa kultuurile negatiivset mõju avaldavate käitumismustritega või isegi selge kultuurikolonialismiga;
- f) rõhutab, et info- ja sidetehnoloogia (nt ELi algatuse *Tuleviku internet* raames) on väga oluline uute võimaluste pakkumisel (lairibaühendus või loomingulisuse toetusteenused eelkõige ebasoodsas olukorras olevates või madala sissetulekuga piirkondades) nii loomemajanduse toodete ja teenuste väljaarendamisel kui ka nende levitamisel ja kasutamisel lõppkasutaja poolt;
- g) rõhutab vajadust suurendada teadmisi loomemajanduse kohta kooliharidus- ja kutsekoolitusprogrammide raames – see on asjaolu, millele on juba Euroopa tasandil tähelepanu juhitud loomingulise käsitööstuse rahvusvahelises hartas;
- h) rõhutab vajadust leida kõige asjakohasemad vahendid, et suurendada kõnealuses sektoris loomemajanduse ettevõtete ja loovisikute laenuvõimalusi, pöörates suuremat tähelepanu ettevõtte võimele tagada projekti/tööde majanduslik ja rahaline jätkusuutlikkus ning arendades krediidiastutuste võimet hinnata kultuuri- ja loomeprojektide majanduslikku ja finantspotentsiaali;
- i) lõpuks rõhutab vajadust arutada ELi institutsioonides üksikasjalikumalt loomeklastrite arendamise sotsiaalset mõju ning seda, kuidas parandada loomemajanduse töötajate töötingimusi.

1.2 Ettepanekud

Ülaltoodu põhjal leiab komitee, et ELi institutsioonid ja komisjon tervikuna (mitte üksnes selle asjaomased talitused) peaksid arvestama järgmisi praktilisi ettepanekuid kultuuri- ja loomemajanduse toetuseks:

- a) algatada struktureeritud dialoog kõigi asjaomaste sidusrühmadega ning käivitada koostöös kõigi pädevate ELi institutsioonidega kampaania, et algatada arutelu ja tõsta teadlikkust kultuuri- ja loomemajanduse osatähtsusest Euroopa territooriumil, pöörates erilist tähelepanu ebasoodsas olukorras olevatele aladele ja piirkondadele, mis kuuluvad ühtekuuluvuspoliitika sihtalasse. Komitee on igati valmis edendama

struktureeritud dialoogi ja tegema koostööd teiste ELi institutsioonidega, aidates kaasa oma ekspertteadmiste ja suhtevõrgustikuga;

- b) lähtudes ELi teatud piirkondades käivitatud pilootprojektidest, luua kohtumispaiku mitteametlikeks koosolekuteks ja katseteks (*science shops, future centers, multimedia parks* jms eeskujul), mis võivad tõhustada selliste sihtrühmade otsest osalust, mille moodustavad kodanikud/kasutajad/ühendused ja organiseeritud kodanikuühiskond. Eesmärk on kaasata loomemajanduse potentsiaali arendamiseks kõiki ELi piirkonnad, mitte üksnes suurlinnad, mida sageli peetakse loomingulise arenguprotsessi edendamise ainsateks keskkondadeks. Kõnealuses kontekstis võib kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel ning VKEde ja käsitööstusettevõtete organisatsioonidel olla oluline roll kultuuri- ja loomemajanduse tõhusal kaasamisel piirkondlikku arengusse (rakendades „Kõigepealt mõtle väikestele” põhimõtet, mis sisaldub Euroopa väikeettevõtlusalgatuses „Small Business Act”);

- c) edendada loomemajanduse siseturgu, tõhustades:

i. liikuvust,

ii. asutamiseõiguse praktilist rakendamist;

iii. kutseprofiilide, kutsekvalifikatsioonide ja -pädevuste vastastikust tunnustamist;

iv. sellise süsteemi väljaarendamist, mis ka tegelikult lihtsustab loomemajanduse toimimist (ühtlustatud maksustamine loomingulise tegevuse ja loomingulise pärandi kaitseks, lepingud topehtmaksustamise vältimiseks, jms);

v. heade tavade jagamist, piiriülese ühistootmise ja partnerluse arendamist lisaks avaliku ja erasektori partnerlusele (nt erinevad lepingud kasutajate ja infosisu pakkujate vahel), osaliselt ka avaliku, erasektori ja kodanike partnerluse uute mudelite abil kohalikul ja piirkondlikul tasandil;

- d) dialoogi tõhustamist ülikooli tasandi institutsioonide ja VKEde vahel ning käsitööstusettevõtete ja neid esindavate ühenduste vahel; õppijate e-oskuste ja tehniliste pädevuste arendamist; algatuste käivitamist uute ettevõtete rajamiseks loomemajanduses, muuhulgas „omaaliste juhendajate” süsteemi (*peer-coaching*), erinevate vormide abil.

- e) toetada loomingulise tegevuse rahastamist, koostades Euroopa tasandil äriplaanide suuniseid kultuuri- ja loomemajanduse projektide/teenuste/tööde jaoks ning erilisi tulemusnäitajaid, mis võivad lihtsustada sektori investeeringute tehnilist ja majanduslikku hindamist, ning teiseks laenuvõimalusi, avaliku- ja erasektori ühiseid tagatisfonde VKEde jaoks ja rotatsioonifonde ning uut tüüpi ühendusi ja partnerlusi loomemajanduse eri sidusrühmade vahel (IKT, raamatukirjastamine, filmitootmine, muusika jms).

2. Mida kujutab endast kultuuri- ja loomemajandus?

2.1 Nagu tunnistati Euroopa 2020. aasta strateegias, on Euroopa kultuuri- ja loomemajandus esmatähtis majanduskasvu, konkurentsivõime ning ELi ja selle kodanike tuleviku jaoks. Kultuuri- ja loomemajandus loob innovatsiooni ja töökohti ning toimib eri tööstusharude vahelülina. Loomemajandus annab ühtlasi suhtelisi eeliseid, mida ei ole võimalik luua mujal ning on kohaliku arengu ja tööstuse muutuste tõukejõud.

2.2 Komitee rõhutab samuti kultuuri- ja loomemajanduse osatähtsust Euroopa ühiskonnas paljususe ja kultuurilise mitmekesisuse toetamisel ja Euroopa identiteedi edendamisel. Kultuuri- ja loomemajandus aitab lisaks kaasa elukvaliteedi parandamisele, sallivuse suurendamisele ja selliste käitumismustrite ennetamisele, mis on vastuolus inimese väärikuse, integratsiooni ja vastuvõtuvõimega.

2.3 Käesoleva arvamuse ambitsioonikas eesmärk on näidata kultuuri- ja loomemajanduse täielikku potentsiaali. See idee on Euroopa 2020. aasta uue strateegia üks nurgakivi ning seda on ühtlasi väitnud ka Euroopa Ülemkogu ning Euroopa tööstuse muutuste valdkonna põhiosalejad. See eeldab eelkõige piisavaid teadmisi analüüsitava teadlaste kohta, kusjuures vahet tuleb teha disainil, tootmis- ja tarbimisprotsesside analüüsil ja juhtimisprotsessidel.

2.4 Kuigi üldiselt räägitakse kultuuri- ja loomemajandusest, tuleks siiski teha vahet „kultuuril” ja „loovusel”. Kui „kultuuri” all mõistetakse üldiselt kõiki neid teadmisi, tavasid ning kunstilise ja teadusliku arengu tasemeid, mis on iseloomulikud teatud ajastule või sotsiaalsele rühmale⁽²⁾, siis „loovuse” all mõeldakse konkreetsemalt võimet mõelda uuenduslikult, st luua uusi ideid, mis ühendavad täiesti uuel moel olemasolevaid elemente (sealhulgas protsessid, esemed, teadmised jms). Seda ei tohi omakorda segamini ajada mõistega „uuendustegevus”, mis üldiselt tähistab protsesse ja tooteid, mis on välja arendatud teadmiste, tehnika ja vahendite abil⁽³⁾.

See on põhiline erinevus, mis võimaldab ühelt poolt eristada mõisteid, mida sageli kiputakse segamini ajama, ja teisalt annab see tunnistust tihedatest seostest kultuuri, loovuse ja uuenduslikkuse vahel (vt ka nõukogu 29. aprilli 2010. aasta järeldusi kultuuri panuse kohta piirkondlikku ja kohalikku arengusse).

2.5 Kultuuri ja loovuse mitmetahuline olemus raskendab ühe ainsa analüüsistrateegia määratlemist: ühte äärmusse kuuluvad need, kes arvavad, et loovus on omane üksnes kultuuritegevustele, teise äärmusse kuuluvad need, kes on seisukohal, et kõik tööstused on loomu poolest loovad. Seega on oht, et niinimetatud loovate sektorite määratlemise protsessis valitseb teatud

meelevaldsus, millel võib olla negatiivne mõju Euroopa 2020. aasta strateegiat toetavale poliitikale.

2.6 Loomemajanduse piiride määratlemise probleem on samuti seotud „käsitluse” mõistega, nii „sektorisiselt” (kõnealuse sektori osalejad, kes ei pea ennast ühe konkreetse tööstusharu esindajaks) ja „sektoriväliselt” (ühiskond, mis ei tunnista nende isikute valdkondlikku eripära, kes töötavad kultuuri- ja loomemajanduses).

3. Ülevaade Euroopa kultuuri- ja loomemajandusest

3.1 Euroopa Komisjoni määratluse kohaselt tagab kultuuri- ja loomemajandus ligikaudu 2,6 % 27-liikmelise ELi SKPst ning annab tööd ligikaudu viiele miljonile inimesele (allikas: roheline raamat KOM(2010) 183 lõplik). Teistes allikates väidetakse, et mõju on veelgi suurem. See statistiline erinevus peegeldab loomulikult erinevust hinnangutes, mis käsitlevad valdkondlikke rühmitusi, mida hõlmab kultuuri- ja loomemajanduse määratlus (vt soovitus punktis 1.1 a).

3.2 2007. aasta andmetel oli 27-liikmelise ELi kaubandusbilansi ülejääk loomemajanduse peamistes sektorites kolm miljardit eurot. UNCTADi (*Creative economy report*, 2008) andmete kohaselt kuuluvad loomemajandusega seotud sektorid majanduskasvu seisukohast maailmakaubanduse kõige dünaamilisemate sektorite hulka. Perioodil 2000-2005 kasvas loomemajanduse toodete ja teenuste osakaal maailmakaubanduses ligikaudu 9 %, kinnitades loomemajanduse häid kasvuväljavaateid pikas perspektiivis.

3.3 Loomemajanduse tüüpiliste töötajate hulka kuuluvad kunstnikud, mõtlejad, produtsendid, kirjastajad ja esinejad, kuid sinna kuulub ka palju tavalisema profiiliga tehnika ja äri valdkonna esindajaid, nagu näiteks käsitöölised. Siiski tuleb meenutada, et loomemajanduses jääb puudu asjaomastest õigusaktidest, sektori kutseprofiilide konkreetsete määratluste tunnustamisest ja sotsiaalsest kaitsest (nt kaitse väga lühiajaliste lepingute korral, sotsiaalkaitse aspektid või rahvusvahelise liikuvuse lihtsustamine).

3.4 Kultuuri- ja loomemajandus kujutab endast siiski arvestatavat potentsiaali ELi majanduskasvu ja tööhõive jaoks. Loovust vaadeldakse üldiselt kui jätkusuutliku, aruka ja kaasava majanduskasvu käimapanevat jõudu, seega on kultuuril esmatähtis roll info- ja teadmiste põhise ühiskonna arengus. Lisaks sellele kujutavad mõlemad endast vahendeid, mis võimaldavad muuta pakkumise konkurentsivõimelisemaks ja struktureeritumaks, stimuleerivad nõudlust infosisu järele, aitavad tõsta teadlikkust kultuurilise mitmekesisuse küsimuses ja panustavad tõrjutuse ja diskrimineerimise vastases võitlusesse.

⁽²⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus Euroopa kultuurimajanduse teemal (ELT C 108, 30.4.2004, lk 68).

⁽³⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Euroopa potentsiaali rakendamine ja suurendamine teadus-, arendus- ja uuendustegevuses”, ELT C 325, 30.12.2006, lk 16, punkt 4.12 ja joonealune märkus 55).

3.5 Lisaks sellele on loominguksel keskne roll rahvusvahelises konkurents, tagades toodetele mittemateriaalse väärtuse ja muutes need kogemuse teatud vormiks. Praegu suunab üha enam ettevõtjaid, kes ei kuulu sõna otseses mõttes loomemajanduse valdkonda, üha enam ressursse loomingukselisele tegevusele oma toodete väljatöötamise eesmärgil. Loomemajandus ei ole seega mitte ainult esmatähtis ettevõtete rahvusvahelisele konkurentsivõimele, vaid tal on positiivne mõju kogu majandusele⁽⁴⁾.

3.6 Teine aspekt, mida ei tohiks alahinnata, on loomemajanduse arengu panus elukvaliteeti asjaomastes piirkondades: see mõjutab koolitussüsteemi, noorte käitumismudeleid ja kasvavat huvi kultuuri vastu tänu kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtete tegevusele, aidates asjaomastel linnadel ja piirkondadel dünaamilisusest kasu saada.

3.7 Potentsiaal, mida pakub uute tehnoloogiate rakendamine loomemajanduses, väärrib samuti tähelepanu. Piisab sellest, kui mõelda sotsiaalse meedia fenomenile, mis võimaldab kasutajatel jagada tekste, pilte, videosid ja audiomaterjali. Loomemajanduses võivad esile kerkida huvitavad ideed, konstruktiivsed dialoogid ja viljakad võrdlused (nt *Wikinomics*), kuid esineb ka haldamisraskusi, eelkõige jagatud infosisu intellektuaalomandi õiguste valdkonnas. Uus tehnoloogia võib aidata kaasa digitaalpiraatluse vastu peetavale võitlusele.

3.8 Kõnealune sektor jääb siiski haavatavaks. Ühest küljest domineerivad loomemajanduses VKEd, teisest küljest ohustab loomemajandust oligopoli tekkimine, mis hävitab konkurentsi (nn best-selleri efekt) – siinkohal piisab sellest, kui mõelda multimeedia- või reklaamisektoris tegutsevatele ülemaailmsetele ettevõtetele.

3.9 VKEdele jääb siiski esmatähtis roll, kuna nad katavad riski, mis seonduv mittetehnoloogilise uuendustegevusega, investeerides uutesse talentidesse ja uutesse esteetilistesse vormidesse ning tehes jõupingutusi tarbijatele mitmekülgselt ja erinevate toodete pakkumiseks. Siiski kerkib esile selliste investeerimise „kriitilise massi“ probleem, mis on võimelised takistama selliste kultuuritoodete tungimist Euroopa turule, mis sisaldavad Euroopa kultuuri jaoks võõraid väärtushinnanguid ja käitumismudeleid. Sellega seoses oleks kasulik võtta konkreetseid toetusmeetmeid VKEde kohalike võrgustike edendamiseks ning piirkondlike klasterite ja aglomerationisäästu edendamiseks.

3.10 Kultuuri- ja loomemajandus poliitika on Euroopas erinev. Mõnedes liikmesriikides investeerib loomemajandusse olulisel määral avalik sektor, teistes liikmesriikides kuulub

loomemajandus peamiselt erasektori alla⁽⁵⁾. Milline ka ei oleks eri poliitika mõju, on vaieldamatu, et eeskirjade ja riiklike turgude killustatus kõnealuses valdkonnas kujutab endast *de facto* konkurentsimoõnutust Euroopa turul. Rohelises raamatus rõhutatakse vajadust suuremate jõupingutuste järele, et tõsta Euroopa konkurentsivõimet loomemajanduses, toetades selliselt kultuurilist mitmekesisust. Lisaks sellele on oluline innustada võrdlevate analüüside (*benchmarking*) koostamist, et tõhustada Euroopa poliitikat kõnealuses valdkonnas.

3.11 Eli tasandil seavad nii komisjon (10. mai 2007. aasta teatis Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava kohta üleilmastuvas maailmas) kui ka nõukogu (kultuurialane töökava 2008-2010, 10. juuni 2008) ja Euroopa Parlament (EP resolutsioon kultuurimajanduse kohta Euroopas, 10. aprill 2008) endale eesmärgiks viia kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaal maksimumini, eelkõige VKEde puhul. Kavandatud tegevuste hulgas on ära toodud *European Creative Industries Alliance*, mis käivitatakse 2011. aastal konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi ettevõtluse ja uuendustegevuse kava raames⁽⁶⁾. Teiste algatuste hulgas on eesmärk moodustada kultuuri- ja loomemajandusega tegelev tööriühm, kuhu kuuluvad liikmesriikide eksperdid, et koostada uurimusi kultuuri panuse kohta loovusse, kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtlusmõõtme kohta, kultuuri panuse kohta majandusarengule kohalikul ja piirkondlikul tasandil ning lõpuks avaldada roheline raamat kultuuri- ja loomemajanduse teemal.

4. Sidusrühmade konsulteerimisel esilekerkinud arutelu-teemad ja prioriteedid

4.1 Avaldades 27. aprillil 2010 roheline raamatu, käivitas komisjon arutelu kultuuri- ja loomemajanduse kasvupotentsiaali üle, rõhutades kultuurilise mitmekesisuse, globaliseerumise ja digitaliseerimise osatähtsust kõnealuse protsessi käimapaneva jõuna ning vajadust varustada loomemajanduse ettevõtet asjakohaste vahenditega, sealhulgas katsetamise ja investeerimise võimalus, lihtsustades nende laenuvõimalusi ning edendades nende arengut territoriaalpoliitika ümbersuunamise kaudu.

4.2 Komisjonil on kavas korraldada oma tegevus järgmise kolme strateegiaaastiku alusel: Euroopa digitaalsete tegevuskava – üks seitsmest tähtsamast algatusest Euroopa 2020. aasta strateegias, mille raames näeb komisjon ette infosisu ja e-teenuste ühtse turu loomist; erimeetmed kultuuri- ja loomemajanduse osatähtsuse suurendamiseks innovatsiooni ja struktuurimuutuste allikana juhtalgatuse „Innovatiivne liit“ raames; ja lõpuks intellektuaalomandi strateegia, mille eesmärk on luua vajalik tasakaal uute ettevõtlusmudelite kaitse ja nende levitamise vahel.

⁽⁴⁾ Euroopa Komisjoni taotlusel ühingu KEA koostatud uurimuses (<http://www.keanet.eu/report/BISScreativeindustries.pdf>) tuuakse esile kolm põhilist kanalit, mis on seotud kohaliku/piirkondliku arenguga: sektorite vahelised seosed (nt seosed infosisu ning info- ja sidetehnoloogia või kultuuri ja turismi vahel), omavahelised seosed loomingukselise ja mitteloingukselise sektorite vahel. Nimetatud uurimuse koostati ettevõtluse peadirektoraadi korraldatud seminari käigus, kus samuti töötati välja ka Amsterdamis deklaratatsioon (<http://www.europe-innova.eu/creative-industries>).

⁽⁵⁾ On selge, et eri liikmesriikides rakendatavate tööstuspoliitika mudelite üksikasjalik analüüs nõuaks kultuuri- ja loomemajanduse ühise ja ühtlustatud määratluse kasutuselevõttu. Kuidas sellega ka poleks, on avaliku sektori investeerimised üldiselt mõeldud kultuurisektori (teater, kino, kunst, sihtasutused jms) edendamiseks. Neil on oluline mõju sektorile tervikuna tänu nende sidemetele kultuuriinvesteeringute ja loomemajanduse arendamise vahel.

⁽⁶⁾ Algatuse jaoks on kavandatud 7,5 miljoni euro suurune eelarve ning see peaks finantsmõju oluliselt võimendama (ligikaudu 100 miljonit eurot kolme aasta jooksul).

4.3 Igal juhul jätab roheline raamat lahtiseks teatud küsimused, et innustada arutelu, kus võivad osaleda Euroopa Liidu loomemajanduse kõik sidusrühmad (laiemas tähenduses). Käesoleva arvamusega on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel kavas anda oma panus komisjoni käivitatud arutellu soovitude ja konkreetsete praktiliste ettepanekute näol. Kõnealus kontekstis on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peamised viitepunktid kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali platvormi raames esitatud soovitud. Sidusrühmade vahelises arutelus ja komitee *ad hoc* kuulamiste käigus kerkis esile ka teisi elemente.

4.4 Füüsilised loomerruumid, klastrid ja nende roll piirkondlikus arengus

4.4.1 Esimene aruteluteema rohelises raamatus käsitleb „uusi võimalusi kultuuri- ja loomemajanduses katsetada, uuendada ja ettevõtlust arendada” ning uue infotehnoloogia osatähtsust. Tegelikuses tähendab see selliste kohtumispaike loomist, mis soodustavad valdkondadevahelist koostööd ning võimaldavad katsetada, et leida loomemajanduse kõige uuenduslikumaid lahendusi, kus kodanikud/kasutajad võivad uurida uusi keeli ja selliseid uusi väljendusvõimalusi nagu loomingulise info-sisu multisensoorne kogemus (tuleviku ja/või ärikeskused loomemajanduse toodete ja teenuste jaoks, virtuaalne tegelikkus ja multimeedia pargid).

4.4.2 Need füüsilised ruumid, mis on pühendatud muutusele, võivad tõhusalt kaasa aidata võitlusele, mida peetakse teatud piirkondade loovast arengust kõrvalejäämise vastu võrreldes suurte linnakeskustega (üldiselt peetakse Euroopa loomemajanduse peamiseks klastriteks selliseid väga suuri linnastuid, nagu Île-de-France, sise-London, Milano provints, Amsterdam, Madrid jms⁽⁷⁾) (vt Euroopa klastrite vaatluskeskuse aruannet kultuuri- ja loomemajanduse prioriteetsete sektorite kohta).

4.4.3 Paljud tegurid aitavad kaasa loomemajanduse klastrite tekkimisele, sealhulgas linnade ja piirkondade majanduslik areng, teadmispõhise majanduse areng, loovturism, tootmisahelate tõhusus, uuendustegevuse kõrvalmõjud. Nende teadmiste põhjal tuleks ellu viia konkreetseid projekte, et toetada nende võrgustike levikut kogu ELi territooriumil ja käivitada ELi tasandi võrgustikke.

4.4.4 Need tegurid on loomemajanduse, selle võrgustike ja klastrite jaoks otsustava tähtsusega, sest nad on piirkondliku arengu tõukejõuks (vt Euroopa Ülemkogu järeldusi 29. aprillist 2010). Euroopa klastrite vaatluskeskuse aruandes kultuuri ja loomemajanduse prioriteetsete sektorite kohta esitatakse empiirilised tõendid otse seose kohta loovettevõtete asukoha ja piirkondliku arengu vahel. Probleem seisneb kõige sobivamate koostöövormide valikus, et soodustada kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtete integratsiooni piirkondade strateegilisse arengusse.

4.4.5 Kultuuri- ja loomemajanduse klastrite peamine tunnusjoon on sõltuvus avaliku sektori toetusest, eelkõige nende käivitamisestapil, ja vajadus positiivsete integratsioonialgatuste järele, mis võimaldavad kaasata kõik piirkondlikud osalejad, sealhulgas riigiasutused, äri sektori, koolitus- ja ülikoolisüsteemi, kultuuriet-

tevõtteid, intellektuaalse töö tegijad ja kodanikuühiskonna. Tugevat seost klastrite ja nende kohalike kogukondade vahel, kus nad tegutsevad, ei tohi mingil juhul alahinnata. Sellised klastrid on tekkinud oma asukohapiirkonna ühise oskusteabe põhjal ning on lahutatamatud neid ümbritsevast soodsast keskkonnast, mida ei ole võimalik luua mujal ning mis soodustab uuendustegevust ja muutusi (vt järgmisi juhtumiuuringuid: Bilbao, Valencia, Amsterdam, Ruhri piirkond jms).

4.4.6 Kohalikud omavalitsused (linnad, piirkonnad jms) on koostöös teiste kohalike organisatsioonidega (ülikoolid, pangad, ühendused, avaliku ja erasektori infosu pakkujad jms) esmalt tähtsad kultuuri- ja loomemajanduse kaasamisel piirkondlikku arengusse, et saavutada kõnealuse sektori strateegilised eesmärgid. ELi ühtekuuluvuspoliitika raames tunnustatakse näiteks kultuuri- ja loomemajanduse mitmekülget panust selle poliitika strateegilistesse eesmärkidesse (vastastikune lähendamine, konkurentsivõime ja tööhõive, piirkondlik koostöö ja ühiskonna kõige haavatavamate rühmade kaasamine), kuigi konkreetset mõju on raske määratleda.

4.4.7 Konkreetse näitena kultuuride ja loometegevuse eri vormide kokkutoomisest väljaspool peamisi linnakeskusi, sageli ebasoodsas olukorras olevates piirkondades ja/või piirialadel ning lisaks juba tuntud Valencia näitele soovib Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutada äsjast Puglia piirkonnas läbi viidud eksperimenti *laboratori urbani* (linna laboratooriumid), mille raames kogu piirkonna mahajäetud hooned, sealhulgas endised koolid, ajaloolised hooned, kloostrid, tapamajad, turuhooned ja sõjaväerajatised renoveeriti ning varustati asjaomaste seadmetega, et muuta kõnealused hooned piirkonna abiga tõelisteks kultuuri- ja loomekeskusteks noortele.

4.5 Euroopa loomerruum: õigusraamistik

4.5.1 Teine oluline tegur võitluses kõrvalejäämise vastu on loovisikute ja loomemajanduse ettevõtjate liikuvus. Heade tavade jagamine on endiselt oluline, et leida uusi väljavaateid ja innustada Euroopa kodanikke erinevaid kultuure paremini tundma ja mõistma.

4.5.2 Liikuvust takistavad siiski arvukad tõkked, mis seonduvad eelkõige viisaeskirjade, maksusüsteemide ja teiste haldustõkete, mis tulenevad erinevustest loomemajandust käsitlevates eeskirjades liikmesriikide ja sageli ka erinevate piirkondlike haldusasutuste vahel.

4.5.3 Praktilised ettepanekud liikuvuse toetamiseks on järgmised: edendada Euroopa ühistootmist ja/või kogemuste ja pädevuste vahetamist valdkonna raames ja valdkondade vahel nii tootmis- kui ka kavandamisestapil; eraldada vahendeid teoste tõlkimiseks vähemlevinud ja muudesse kui ELi keeltesse; võtta konkreetseid meetmeid tegevuste, kutseprofiilide ja -pädevuste vastastikuseks tunnustamiseks; sõlmida lepinguid topeltmaksutamise vältimiseks. Intellektuaalse töö tegijad annavad panuse loovasse kultuurimajandusse; nad võivad aidata kaasa võrgustikus elluviidavale katseprojektile, mis meelitaks ligi loovaid panuseid ka väljastpoolt Euroopa Liitu.

(7) Selline piirkondlik koostöö puudutab eelkõige selliseid allsektoreid nagu *elektrooniline meedia, video- ja helisalvestised*.

4.5.4 Kõnealuses valdkonnas pakub info- ja sidetehnoloogia uusi võimalusi nii loomemajanduse toodete tootmisel kui ka levitamisel ja tarbimisel lõppkasutaja poolt. 2010. aasta mais avaldas Euroopa Komisjon ambitsioonika Euroopa digitaalse tegevuskava (esimene Euroopa 2020. aasta strateegia seitsmest suurprojektist). Seitsme põhieesmärgi hulgas näeb komisjon ette uue ühisturu loomise, et kasutada ära digitaalajastu pakutavaid eeliseid, suurendada oluliselt Euroopa kodanike juurdepääsu võimalusi tänu lairibaihendusele ja tagada kõigile Euroopa kodanikele digitaalosalused ning juurdepääs e-teenustele.

4.5.5 Peamised tõkked, mis takistavad loomemajandusel digitaal tehnoloogiast maksimaalse kasu saamist, peituvad siiski sellise õigusraamistiku puudumises, mis võimaldaks tagada intellektuaalomandi õiguste kaitse kultuuri- ja loomemajanduse digitaalse infosisu valdkonnas (kus praegu kehtivad reeglid on sageli koostatud suurettevõtjate vajadusi silmas pidades) ja juurdepääsuõiguse infosisule kõigi kasutajate/kodanike ja VKEde jaoks, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate piirkondade elanikele (kellele kehtivad sageli põhjendamatud piirangulised juurdepääsueeskirjad).

4.5.6 Intellektuaalomandi õiguste küsimust tuleb vaadelda seoses piraatluse ja võltsimise problemaatikaga, mille tõttu jäi loomemajandusel (kino, teleseriaalid, helisalvestised ja tarkvara) üksnes 2008. aastal saamata hinnanguliselt rohkem kui 10 miljardi euro ulatuses maksutulust ja loomata 185 000 töökohta (vt uurimust TERA „Digitaal majanduse edendamine: töökohtade säilitamise olulisus ELi loomemajanduses“). Digitaalne piraatlus on kuritegu, mis kahjustab nii suuri kui ka väikeseid ettevõtteid ning nõuab Euroopa tasandil palju tõhusamaid ja paremini kooskõlastatud meetmeid, et tagada ühtlasi tarbijate kaitse ja võidelda ebaseadusliku tootmise vastu laiemal tasandil.

4.5.7 Kõnealuses kontekstis tuleks hinnata võimalust, mida pakuvad avatud lähtekoodiga tarkvara ja *Wikinomics* mudelid, arvestades nende konkreetset võimet rakendada väikeettevõtjate tegevust, mida iseloomustab tootmisprotsesside killustatus, väga isikupärased loominguks panused, muutuvad tootmistsüklid ja piiratud rahastamisvahendid.

4.5.8 CReATE projekti⁽⁸⁾ aruandes info- ja sidetehnoloogia ning kultuuri- ja loomemajanduse kohta rõhutatakse nelja põhilist arengut, mis võimaldavad kõnealusel tehnoloogial olla kultuuri- ja loomemajanduse majandusliku arengu tõukejõuks: digitaallevi, et lihtsustada interneti-põhise infosisu levitamist; visuaalsete kogemuste arendamine, tõkete eemaldamine ja jätkusuutlike ettevõtlusvormide arendamine, eelkõige ELi ebasoodsas olukorras olevates piirkondades; võime kohandada töökorraldust vastavalt vahenditele, mis on jaotatud kõigi piirkondade vahel ning mida ühendavad üksnes tehnoloogia ja infosisu pakkujad avaliku, erasektori ja kodanike partnerluste raames.

⁽⁸⁾ Täiendava teabe saamiseks projekti CReATE kohta vaata veebilehte <http://www.lets-create.eu/>.

4.5.9 Teises komisjoni esitatud küsimuses käsitletakse partnerluse edendamist kunsti- ja disainikoolide ja ettevõtete, eelkõige käsitööstusettevõtete vahel, ning e-oskuste arendamist, eelkõige seal, kus neid veel ei ole või on puudulikud. Euroopa loovuse ja innovatsiooni aasta 2009 manifestis juba rõhutati vajadust luua uus haridus, mis valmistaks inimesi ette teadmiste põhiseks ühiskonnaks. Siin on siiski tegemist konkreetse probleemiga, mis peitub integratsiooni puudumises hariduse ja ettevõtete vahel, eelkõige loominguks arendamisel nn e-oskuste valdkonnas, ning üldisemalt võimetuses kohandada inimressursid kõnealuse sektori erakordselt kiirele arengule.

4.5.10 Praktilised ettepanekud kõnealuses valdkonnas on järgmised:

- a) loomemajandusalaste teadmiste suurendamine juba põhihariduse tasemel; loova ettevõtlusvaimu edendamine ning koostöövõimaluste suurendamine põhihariduse ning kunsti- ja disainikoolide vahel (näiteks praktika ja seminaride kujul);
- b) võistluste ja auhindade loomine noortele talentidele ja institutsioonidele, kes edendavad noorte asjaomaseid teadmisi;
- c) kunsti- ja kultuurihariduse edendamine ning üldisemalt huvi äratamine loomemajanduse tegevuste ja toodete vastu alg- ja keskhariduse tasemel;
- d) toetusmeetmed kõnealuses sektoris äsja kooli lõpetanud noortele finantsvõimaluste tagamise teel asjaomastele noortele või ettevõtetele, kes nad tööle võtavad;
- e) toetus tööalase konkurentsivõime säilitamiseks elukestva õppe ja diplomite vastastikuse tunnustamise kaudu Euroopa tasandil;
- f) kunsti- ja disainikoolide õppijate e-oskuste ja tehniliste teadmiste arendamine;
- g) partnerluste käivitamine käsitööstusettevõtete ja VKEde ühendustega Euroopa Liidus, et tõhusalt panustada oskusteabe, ettevõtlusvaimu ja kõigi nende mittemateriaalsete väärtuste edastamise protsessi, millel põhineb loov areng.

4.6 Loovuse rahastamine

4.6.1 Kolmandas komisjoni esitatud küsimuses käsitletakse loovuse rahastamist, nt kuidas innustada erainvesteeringuid ja PPPPsid ning parandada kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtete laenuvõimalusi. Selles küsimuses tuleks rõhutada ühest küljest seda, et ettevõtete suurem huvi projektide/tööde majandusliku ja finantsilise jätkusuutlikkuse vastu tõhustaks vaieldamatult laenuvõimalusi ning teisest küljest seda, et krediidiasutustel on üksnes piiratud pädevused uute ideede majandusliku ja finantsmõju hindamiseks.

4.6.2 Praktilised ettepanekud kõnealuses valdkonnas on järgmised:

- a) koostada äriplaanide suunised kultuuri- ja loomemajanduse projektide/teenuste/tööde jaoks ning konkreetsed kvaliteedinäitajad majandus- ja finantsprotsesside kohta, et lihtsustada sektori investeringute tehnilist ja majanduslikku hindamist vältimaks tarbetut kulu ja halduskoormust VKEdes jaoks;
- b) luua asjakohane koolitus isikutele, kelle ülesandeks on projektide hindamine; arendada kultuuri- ja loomemajanduse toetuspoliitikaid ja programme, põhinedes seejuures terviklikul lähenemisviisil;
- c) tagada piiratud ressursse kasutades soodsaid laene disaini- ja käivitusetapiks või projektide teostatavuse ja jätkusuutlikkuse kohta esialgse kontrolli tegemiseks (nt teostatavuse sertifitseerimine), mis lihtsustaks täiendavate vahendite leidmist tootmisetapiks ning tulemuste levitamiseks suuremale hulgale huvitatud ettevõtetele;
- d) rakendada maksusüsteeme, mis ei karista kultuuri- ja loomemajanduse ettevõtteid, eelkõige VKEsid individuaalselt või kollektiivselt, kasutades selleks maksusoodustusi ja/või maksuvabastusi (nt kõnealuse sektori *off-line*- ja *on-line*-toodete käibemaksu alandamine nagu USAs);
- e) arendada mitmesuguseid soodsaid laenuvõimalusi, sealhulgas avaliku ja erasektori ühiste tagatisfondide kaudu VKEdes jaoks (Euroopa krediidiühistute võrgustik VKEdes jaoks) ning rotatsioonifondide kaudu;
- f) edendada uut liiki ühendusi ja partnerlusi loomemajanduse eri sidusrühmade jaoks (IKT, muusika, raamatukirjastamine jms).

4.6.3 Sellega seondub ELi toetus loomemajanduse investeringutele. ELi poliitikad loomemajanduse suunamiseks ja toetamiseks peaksid aitama kaasa riiklike ja piirkondlike eeskirjade ning poliitika ühtlustamisele, mille eesmärk on edendada kultuuri- ja loomemajandust avaliku sektori toetuse ning võimaluste osas saada eralaenu ja laenusoodustusi, eesmärgiga innustada erineva arengutasemega piirkondade partnerlusi ja projekte (vt KEA aruannet „*Business Innovation Support Services for Creative Industries*”) (9).

4.7 Loovuse sotsiaalne mõõde

4.7.1 Lõpuks tuleks rõhutada kultuuri- ja loomemajanduse klastrite arengu sotsiaalset mõju. Loomulikult ei ole ühe kogukonna majanduskasvu ja sotsiaalse arengu vahelist tihedat seost võimalik lahutada kultuuri- ja loomemajanduse arengust. Kõnealune sektor on tihedalt seotud ümbritseva keskkonnaga: klasterid põhinevad kohalikel sotsiaal-majanduslikel suhetel, mida ei ole võimalik luua mujal, ettevõtjate piirkondlikel juurtel ja kõnealuse sektori otsesuhetel haridus- ja koolitussektoriga. Seetõttu tuleks avada struktureeritud dialoog kultuuri- ja loomemajanduse ning kohalike omavalitsuste vahel ning tõhustada institutsioonide ja haldusasutuste pädevusi eesmärgistatud koolituste ja kohalike kogukondade aktiivse kaasamise kaudu.

4.7.2 Lõpetuseks rõhutab komitee vajadust arutada ELi institutsioonides üksikasjalikumalt loomemajanduse klastrite arengu sotsiaalset mõju ning seda, kuidas kõnealuse sektori töötajate töötingimusi parandada. Loomemajandus nõuab eesmärgistatud meetmeid sotsiaalkaitse valdkonnas, kuna sektorit iseloomustab teatud eripära, sealhulgas ebakindlad töökohad, lühiajalised ja väga lühiajalised lepingud, intellektuaalomandi õiguste ebapiisav kaitse, töötajate, vabakutseliste ja loovisikute liikuvust reguleerivate eeskirjade puudumine.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

(9) Vt viide 4.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning ohvrite kaitset ja millega tunnustatakse kehtetuks raamotsus 2002/629/JSK”

KOM(2010) 95 lõplik – 2010/0065 (COD)

(2011/C 51/10)

Raportöör: **Ionuț SIBIAN**

22. juulil 2010. aastal otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning ohvrite kaitset ja millega tunnustatakse kehtetuks raamotsus 2002/629/JSK”

KOM(2010) 95 lõplik – 2010/0065 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 2. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja uuendamist, otsustas täiskogu panna kõnealuse arvamuse hääletusele täiskogu oktoobri istungjärgul ja määrata Ionuț SIBIANI pearaportööriks vastavalt kodukorra artiklile 20.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 ühehäälselt vastu järgmise arvamuse.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Liidu pühendumist inimkaubanduse tõkestamisel, selle vastu võitlemisel ning inimkaubanduse ohvrite õiguste kaitsmisel. Samuti toetab komitee direktiivi terviklikku ja ühtset lähenemisi.

1.2 Inimkaubandus on inimõiguste ränk rikkumine ja sel kuriteoliigil on mitmeid aspekte, mida kõiki tuleb arvesse võtta. Direktiivis esitatud inimkaubanduse määratlus hõlmab eri liiki ohvreid ja ärakasutamise vorme, sh kerjamine ja ärakasutamine kuritegelikuks tegevuseks, mis on kaks uut valdkonda, mis on direktiivi lisatud. Määratlus hõlmab ka inimkaubandust elundite eemaldamise eesmärgil. Viimane kujutab endast füüsilise puutumatus ja inimõiguste ränka rikkumist. Komitee väljendab tugevat toetust inimkaubandusega seotud süütegude laiale määratlusele.

1.3 Komitee nõustub seisukohaga, et inimkaubandusega seotud süütegude eest määratud kriminaalkaristused peavad olema proportsionaalsed nende kuritegude äärmiselt suure raskusastmega. Seetõttu soovitab komitee kehtestada karmimad karistused ja sanktsioonid ning konfiskeerida ebaseaduslikust tegevusest saadud vara. Inimkaubandusjuhtumite uurimine peaks hõlmama ka finantsuurimist. Väga oluline on karistuste ja sanktsioonide ühtlustamine liikmesriikide vahel.

1.4 Lisaks sanktsioonide kehtestamisele on selle inimõiguste raske rikkumise vastases võitluses väga oluline aspekt kohtu

määratud karistuste täideviimise tagamine. Komitee teeb ettepaneku, et inimkaubandusjuhtude korral ei lubataks mingitki võimalust, et sanktsiooni muudetakse leebemaks või vanglakaristust lühendatakse enne kohtuotsuses määratud tähtaega äraandmist.

1.5 Komitee toetab seisukohta, et inimkaubanduse ohvrid on kaitsetus seisundis ja neid tuleb kaitsta uuesti ohvriks langemise ja lisatraumade eest kriminaalmenetluse ajal. Komitee soovitab direktiivi artikli 7 („Liikmesriigid näevad [...] ette võimaluse jätta inimkaubanduse ohvrile süüdistus esitamata või karistus määramata [...]”) ümber sõnastada ja asendada sõna „võimalus” tugevama mõistega, et ohvrile süüdistuse esitamata või karistuse määramata jätmine muutuks reeglilik, mitte ei jääks erandiks.

1.6 Arvestades inimkaubanduse ohvrite erilist olukorda, teeb komitee ettepaneku, et inimkaubanduse ohvritele tagataks tasuta kvaliteetne õigusabi alates hetkest, mil isik on tuvastatud inimkaubanduse ohvrina.

1.7 Alaealiste puhul peaks ohvritele pakutav abi ja toetus endast kujutama eelkõige laste kokkuvii mist perekonnaga, kui perekond ei osalenud inimkaubanduses.

1.8 Et inimkaubanduse ohvrid taas täielikult ühiskonda integreerida ja vältida nende langemist uuesti inimkaubanduse ohvriks päritoluriiki tagasipöördumisel, tuleks ohvritele pakkuda järelemõtlemisaega,⁽¹⁾ mille jooksul pakutakse neile peale arstiabi ka haridusvõimalusi ja/või kutsealast koolitust.

1.9 Samuti tuleb inimkaubanduse ohvritele kohaldada mitte-tagasisaatmise põhimõtet, millega tagatakse, et ohvreid ei saadeta tagasi päritoluriiki, kui nende elu või vabadus võib olla ohus.

1.10 Komitee toetab seisukohta, et edasised inimkaubandusvastased meetmed ja otsused peaksid hõlmama ennetust. Sellega seoses on vaja põhjalikke teadmisi ja analüüse inimkaubanduse tegelike põhjuste kohta, et asjaomaste tegurite vastu tõhusalt võidelda ja selle kaudu inimkaubandust vähendada.

1.11 Inimkaubandus on nii ülemaailmne kui ka kohalik probleem. Komitee on veendunud, et õiguskaitse ja vastutusele võtmise poliitika saavad olla tõhusad üksnes siis, kui tehakse ulatuslikku koostööd, mis hõlmab valitsusväliseid organisatioone, tööandjate organisatioone, erasektorit, ametiühinguid ja kõiki valitsustasandeid. Inimkaubitsejatele tuleb luua ebasoodus keskkond.

1.12 Inimkaubandusvastases võitluses on keskne roll kodanikuühiskonnal. Komitee tunneb heameelt selle üle, et direktiivis nähakse ette koostöö kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Oluline on just see, et nimetatud organisatsioonid kaastakse sellesse protsessi igas etapis – alates ohvrite tuvastamisest kuni neile abi andmiseni. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel võiks olla oluline roll võimalike ohvrite taas ühiskonda integreerimisel, mistõttu võib nende tegevusel olla kaudne ennetav mõju, aidates ära hoida uuesti ohvriks langemist ja inimkaubanduses osalemist.

1.13 Komitee nõustub, et inimkaubanduse vallas puuduvad võrreldavad andmed. Seetõttu tuleb ELi liikmesriikides koguda ühtlustatud viisil kvaliteetseid andmeid inimkaubanduse kohta, määrates sel eesmärgil riiklikud raportöörid.

1.14 Inimkaubandusandmetega tegelevate riiklike aruandlusorganite loomine peaks muutuma reegliseks ja nende ülesanded tuleb selgelt määratleda. Direktiivi kohaselt võivad liikmesriigid luua riiklikud aruandlusorganid või muud samaväärsed mehhanismid. Komitee arvates tuleks direktiivis nimetada ainult ühte liiki asutust. Iga liikmesriigi vastav asutus peaks koordineerima poliitikat ja meetmeid piirkondlikul tasandil ja teiste liikmesriikidega, et vältida suuri erinevusi ELi liikmesriikide vahel.

1.15 Komitee loodab, et liikmesriikide kokkulepe määrata Euroopa koordineerija, kes koordineeriks inimkaubandusevastast võitlust ELi tasandil, toob kaasa järjekindlad, piisavad ja otsustavad meetmed.

⁽¹⁾ See järelemõtlemisaeg võiks Norra eeskujul olla vähemalt kuus kuud.

2. Komisjoni ettepanek

Direktiivi ettepanek põhineb Euroopa Nõukogu konventsioonil ja selles kasutatakse samasugust terviklikku lähenemisviisi, mis hõlmab ennetamist, süüdistuse esitamist, ohvrite kaitset ja järelevalvet. Lisaks on ettepanekul järgmine lisaväärtus:

— meetmed, millega muuta karistused süütegude raskusastmega proportsionaalseks;

— senisest laiem ja siduvam ekstraterritoriaalse jurisdiktsiooni eeskiri, mis kohustab liikmesriike esitama süüdistust oma kodanikele ja alalistele elanikele, kes on pannud toime inimkaubandusega seotud kuriteo väljaspool liikmesriigi territooriumi;

— Palermo protokolliga kohaselt laiendatakse sellise sätte reguleerimisala, milles käsitletakse ohvrite karistamata jätmist osalemise eest kuritegelikus tegevuses, olenemata sellest, milliseid ebaseaduslikke vahendeid inimkaubitsejad on kasutanud;

— paremad meetmed ohvrite kaitsmisel ja abistamisel, eelkõige seoses arstiabiga;

— kaitse tagamine ohvri päritoluriigis, kui ohvrid sinna tagasi saadetakse;

— erimeetmed inimkaubanduse ohvriks langenud laste, naiste ja teiste kaitsetute elanikerühmade kaitseks;

— lisaks on sarnase sisuga sätete integreerimisel ELi õigusse eelised, mida pakuvad ELi õiguskorras seatud tugevad piirangud, nimelt kohene jõustumine ja rakendamise järelevalve.

3. Konkreetsete märkused

3.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab ELi pühendumist inimkaubanduse tõkestamisel, selle vastu võitlemisel ning inimkaubanduse ohvrite õiguste kaitsmisel. Kavandatava direktiivi eesmärk on kehtestada miinimumeeskirjad sanktsioonide kohaldamiseks inimkaubanduskuritegude puhul ning tugevdada selliste kuritegude tõkestamist ja kuriteoohvrite kaitset.

3.2 Komitee toetab direktiivi terviklikku ja ühtset lähenemisviisi. Inimkaubandust peetakse orjuse tänapäevaseks vormiks ja organiseeritud kuritegevuse seisukohast äärmiselt tulutoovaks äriks ning selle maht on kasvamas ka Euroopas (Europoli 2009. aasta hinnangul). Seetõttu on äärmiselt oluline, et EL järgiks inimõigustepõhist ja terviklikku lähenemisviisi, mis keskenduks välissuhetele, tagasisaatmis- ja taasintegreerimispoliitikale, sotsiaalküsimustele, sotsiaalsele kaasatusele, rände- ja varjupaigapoliitikale.

3.3 Komitee märgib, et kuna direktiivis käsitletakse inimkaubanduses toimunud hiljutisi arenguid, on inimkaubanduse määratlus kooskõlas rahvusvaheliselt kokkulepitud normidega, mis on sätestatud sellistes dokumentides nagu ÜRO riikidevahelise organiseeritud kuritegevuse vastast konventsiooni täiendav ÜRO protokoll inimestega, eelkõige naiste ja lastega kauplemise takistamise, sellise kauplemise vastu võitlemise ja selle eest karistamise kohta ning Euroopa Nõukogu inimkaubandusvastaseid meetmeid käsitlev konventsioon.

3.4 Direktiivi preambulis on selgelt kirjeldatud, keda hõlmab mõiste „eriti kaitsetud isikud“. Kuna lapsed on kaitsetumad ja neid ähvardab suurem oht langeda inimkaubanduse ohvriks, tuleks lapsohvritele pöörata eritählepanu. Komitee leiab, et esikohale tuleb seada lapse huvid, nagu on sätestatud ÜRO lapse õiguste konventsioonis ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas.

3.5 Samas on oluline, et inimkaubanduse määratlus hõlmaks kõiki liiki ohvreid, nii naisi kui mehi, arvestades nende võimalikku kaitsetut seisundit.

3.6 Arvesse tuleb võtta selle kuriteoliigi kõiki aspekte. Inimkaubanduse määratlus hõlmab eri liiki ohvreid ja ärakasutamise vorme, sh kerjamine ja ärakasutamine kuritegelikuks tegevuseks. Kaks viimast on uued valdkonnad, mis on kavandatud direktiivi lisatud. Määratlus hõlmab ka inimkaubandust elundite eemaldamise eesmärgil. Viimane kujutab endast füüsilise puutumatus ja inimõiguste ränka rikkumist. Komitee väljendab tugevat toetust inimkaubandusega seotud süütegude laiale määratlusele.

3.7 Komitee arvates peaksid liikmesriigid inimkaubanduse laiema määratluse (ja samuti inimkaubandusevastase võitluse valdkonna laiendatud mõisted) oma õigusaktidesse üle võtma, et tagada raamistik, tegelemaks selle keerulise, muutuva ja eri vormides esineva kuritegevusega. Näiteks tuleks seejuures käsitleda interneti ja üldse infotehnoloogiate abil sooritavaid võimalikke kuriteovorme.

3.8 Direktiiviga astutakse suur samm edasi, sätestades täpsed karistuste ja sanktsioonide määrad. Eesmärk on sanktsioonide määrad liikmesriikides ühtlustada.

3.9 Komitee on teadlik raskustest, mis direktiivi koostamisel tekkisid ühtsete maksimaalsete karistumäärade kehtestamise osas. Siiski on karistumäärade ühtlustamine oluline, sest liikmesriikidevahelised erinevused on märgatavad: kolme- kuni kahekümnendaastane vabadusekaotus kergemate süütegude korral ning kümneaastane kuni eluaegne vabadusekaotus raskendavate asjaolude korral. Hoolimata karistussüsteemide ja poliitika erinevustest leiab komitee, et rangete ja karmide karistuste poliitika ning kriminaalkuriteoks tunnistamine on õige vastus inimkaubanduse kasvule.

3.10 Kätesaadavate andmete põhjal hõlmab Euroopa Liidu sisene või Euroopa Liitu sissetoodavate inimestega kaubitsemine

igal aastal hinnanguliselt sadu tuhandeid inimesi. 2008. aastal kasvas Eurojusti poolt avatud kohtuasjade arv 10 % võrreldes 2007. aastaga. Praegu eksisteerib inimkaubandus ühes või teises vormis kõigis 27 liikmesriigis ning selle esinemissagedus kasvab.

3.11 Karistuste ja sanktsioonide määrad inimkaubandusest tulu saavatele isikutele peaksid kajastama selle kuriteo tõsidust ning toimima tõhusa hoiatusvahendina. Seega võiks esitatud karistumäärasid karmistada, sest komitee arvates ei kajasta viieaastane vabadusekaotus tegelikult sellise kuriteo tõsidust. Rangemad sanktsioonid aitaksid direktiivi eesmärke paremini saavutada. Raskendavate asjaolude korral määratavaid karistusi tuleks samuti vastavalt kohandada. Selle kategooria kuritegude korral ei tohiks järgida tava lühendada vanglakaristusi hea käitumise eest või riigipühade vms puhul.

3.12 Veel üks aspekt, mida liikmesriigid peaksid äärmiselt oluliseks pidama, on karistuste täideviimise tagamine. Arvestades selliste kuritegude tõsidust, ei tohiks lubada vanglakaristuste lühendamist ja enneaegset vabastamist enne kohtuotsuses määratud tähtaja täielikku ärakandmist.

3.13 Lisaks direktiivis sätestatud karistustele peaksid liikmesriigid kehtestama vara konfiskeerimise sanktsioonid, mis vähendaks märgatavalt inimkaubandusega tegelejate majanduslikku motivatsiooni⁽²⁾, ning samuti riigist lahkumise keelu ja piirangud teatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste osas. Inimkaubandusjuhtumite uurimine peaks hõlmama ka finantsuurimist.

3.14 Komitee toetab seisukohta, et inimkaubanduse ohvrid on kaitsetus seisundis ja neid tuleb kaitsta uuesti ohvriks langeamise ja lisatraumade eest kriminaalmenetluse ajal. Neil peab olema võimalik oma õigusi tõhusalt kasutada ning saada vajalikku abi ja toetust.

3.15 Komitee toetab täielikult seisukohta, et inimkaubanduse ohvreid tuleb kaitsta süüdistuse esitamise või karistuse määramise eest kuritegeliku tegevuse puhul, mis tulenes nende olukorras inimkaubanduse ohvriks langemise ajal (nt valedokumentide kasutamine, prostitutsioon, ebaseaduslik sisseränne jne). Sellist kaitset on vaja selleks, et hoida ära nende uuesti ohvriks langemist ja julgustada neid esinema tunnistajatena kriminaalmenetluses. Artikkel 7 on sõnastatud järgmiselt: „Liikmesriigid näevad [...] ette võimaluse jätta inimkaubanduse ohvrile süüdistus esitamata või karistus määramata [...]“. Komitee soovib asendada sõna „võimalus“ tugevama mõistega, et süüdistuse esitamata või karistuse määramata jätmine muutuks reegliseks, mitte ei jääks erandiks.

⁽²⁾ Europoli 2009. aasta aruandest inimkaubanduse kohta Euroopa Liidus selgub, et selle äri aastast mahtu mõõdetakse miljonites eurodes.

3.16 Ohvreid tuleb kaitsta uuesti ohvriks langemise ja lisatraumade eest kriminaalmenetluse ajal. Seega tuleks kõigile inimkaubanduse ohvritele tagada võimalus anda tunnistus läbi-paistmatu seina taga või eraldi ruumis, et ohvrid ei peaks inimkaubitsejatega ja süüteo toimepanijatega silmitsi olema, mis võib tekitada pinget või hirmu.

3.17 Komitee leiab, et inimkaubanduse ohvritele tuleks tagada tasuta kvaliteetne õigusabi alates hetkest, mil isik on tuvastatud inimkaubanduse ohvrina. Sellise abi pakkumine on ka riigi huvides, sest sellega tagatakse ohvrile vajalik kaitse võimalikult varakult ning tema vabatahtlik koostöö kriminaaluurimises ja -menetluses.

3.18 Komitee arvates on väga oluline taas rõhutada mitte-tagasisaatmise põhimõtet, millega tagatakse, et ohvreid ei saadeta tagasi päritoluriiki, kui nende elu või vabadus võib olla ohus.

3.19 Komitee leiab, et direktiivis kavandatud ekstraterritoriaalse jurisdiktsiooni eeskiri võib tekitada kriminaalmenetluses konflikte jurisdiktsiooni kehtestamisel.

3.20 Inimkaubanduse lapsohvritele pakutav abi ja toetus peaksid endast kujutama eelkõige laste kokkuvuimist perekonnaga, kui perekond ei osalenud inimkaubanduses.

3.21 Et inimkaubanduse ohvrid taas täielikult ühiskonda integreerida ja vältida nende langemist uuesti inimkaubanduse ohvriks päritoluriiki tagasipöördumisel, tuleks ohvritele pakkuda järelemõtlemisaega,⁽³⁾ mille jooksul pakutakse neile peale arstiabi ka haridusvõimalusi ja/või kutsealast koolitust. Sõltumata sellest, kas ohvrid esinevad tunnistajana õigusrikkuja vastu ja kas nad lähevad vabatahtlikult tagasi oma päritoluriiki või mitte, tuleks ohvritele tagada järelemõtlemisaeg.

3.22 Komitee toetab seisukohta, et edasised inimkaubandusvastased meetmed ja otsused peaksid hõlmama nii ennetust kui ka ohvrite kaitset ja nende abistamist ning tõhusamat koostööd kõigi sidusrühmade vahel.

3.23 Liikmesriigid peaksid pöörama tähelepanu inimkaubanduse tegelikele põhjustele, milleks on näiteks vaesus ja ülemaailmsed erinevused õigusriigi rakendamisel. Ebahütlane heaolu jaotus, hariduse puudumine, diskrimineerimine, halb valitsemistava, suur tööpuudus, nõrk jõustamissüsteem, relvastatud konfliktid ja korruptsioon tekitavad inimkaubanduseks soodsa keskkonna. Nende tegurite vastu võitlemine peaks aitama vähendada ka inimkaubandust.

3.24 Kuigi direktiivi määratlus juriidilise isiku kohta, keda saab vastutusele võtta inimkaubandusega seotud kuritegude eest, ei hõlma riike ja riigivõimu teostavaid ametiasutusi, on oluline, et riigid teeksid kõik nende võimuses oleva, et tuvastada ja lõpetada juhud, kus avalik sektor osaleb inimkaubanduses või aitab sellele kaasa. Kui riigiametnikud on seotud sellise ebaseadusliku või kriminaalse tegevusega, tuleb neile esitada süüdistus ja nad süüdi mõista, tegemata seejuures erandeid.

3.25 Liikmesriigid peavad arvestama sellega, et ka inimkaubandust juhib pakkumise ja nõudluse dünaamika. Seetõttu tuleks rakendada meetmeid nõudluse vähendamiseks, mis aitaks omakorda vähendada inimkaubanduse praegust mahtu. Kui liikmesriigid võtaksid asjakohased meetmed kõikide ärakasutamise vormide aluseks oleva nõudluse vähendamiseks ja inimkaubanduse ohvriks langemise riski minimeerimiseks, oleks see suur samm kõnealuse kuritegevuse vähendamiseks.

3.26 Inimkaubandus on nii ülemaailmne kui ka kohalik probleem. Komitee on veendunud, et õiguskaitse ja vastutusele võtmise poliitika saavad olla tõhusad üksnes siis, kui tehakse ulatuslikku koostööd, mis hõlmab valitsusväliseid organisatsioone, tööandjate organisatsioone, erasektorit, ametiühinguid ja kõiki valitsustasandeid. Inimkaubitsejatele tuleb luua ebasoodus keskkond.

3.27 Direktiivi kohaselt peavad liikmesriigid võtma inimeste, eelkõige laste inimkaubanduse ohvriks langemise ohu vähendamise eesmärgil asjakohaseid meetmeid, nagu näiteks teavituse- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniad ning teadus- ja haridusprogrammid, mida vajadusel korraldatakse koostöös kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Komitee leiab, et ühekordsetest kampaaniatest ei piisa, ning teeb ettepaneku viia pidevalt läbi koolituskampaaniaid Euroopa tasandil.

3.28 Komitee tunneb heameelt selle üle, et direktiivis nähakse ette koostöö kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Oluline on just see, et nimetatud organisatsioonid kaastakse sellesse protsessi igas etapis – alates ohvrite tuvastamisest kuni neile abi andmiseni.

3.29 Kodanikuühiskonna organisatsioonidel võiks olla oluline roll võimalike ohvrite ühiskonda taasintegreerimisel, mistõttu võib nende tegevusel olla kaudne ennetav mõju, aidates ära hoida uuesti ohvriks langemist ja inimkaubanduses osalemist. Liikmesriigid peaksid ohvrite abistamisel tegema tihedat koostööd valitsusväliste organisatsioonidega. Koos valitsusväliste organisatsioonidega võiksid liikmesriigid toetada riskirühmadele, inimkaubanduse ohvriks langemisele ja nende perekondadele suunatud abitelefoni ja muude teabeallikate kasutuselevõttu.

⁽³⁾ See järelemõtlemisaeg võiks Norra eeskujul olla vähemalt kuus kuud.

3.30 Komitee märgib, et Euroopa Komisjon ⁽⁴⁾ käivitas sihipärase ettepanekute konkursi eriprogrammi „Kuritegevuse ennetamine ja selle vastu võitlemine” raames, mis on üldprogrammi „Turvalisus ja vabaduste kaitse” üks osa. Selle eesmärk on tugevdada ELi inimkaubandusevastast poliitikat ja parandada mitte-seadusandlike meetmeid, millega võidelda inimkaubanduse vastu. 2010. aastaks seatud prioriteedid hõlmavad järgmiseid aspekte: ennetamine, ohvrite kaitse, õigusrikkujatele süüdistuse esitamine, süütegude uurimine, koordineerimis- ja koostöömehhanismid ning usaldusväärsete andmete kogumine. Programmi käsituses on 4 miljonit eurot ja selle raames kavandatakse 12 projekti rahastamist. See on hea algus, ent inimkaubanduse vastu võitlevatele valitsusvälistele organisatsioonidele on vaja palju toetust. Liikmesriigid peaksid võtma endale kohustuse anda kodanikuühiskonna organisatsioonidele sellekohast toetust.

3.31 Komitee arvates saaks tööstuse iseregulatsiooni (nt käitumisjuhised), õiglaste kaubandustavade ja tarneahela haldamisega tagada, et inimkaubanduse ohvriks langenud inimesi ei sunnita töötama ja seega ei kaasataks neid ettevõtte tootmisse ega teenustesse. Võõrtöölise värbamise heade tavade juhiste koostamine ning lähte- ja sihtriikide kahepoolne koostöö võõrtöölise värbamise ja töötingimuste jälgimisel on samuti väga teretulnud meetmed inimkaubanduse ennetamisel.

3.32 Inimkaubandusevastased meetmed ei tohi olla piiratud seadusandlike aktide vastuvõtmisega, vaid rakendada tuleb ka muid täiendavaid meetmeid, nagu andmete kogumine ja edastamine, koostöö, partnerluse arendamine ja heade tavade levitamine. Seetõttu rõhutab komitee vajadust ühtse järjekindla lähenemisviisi järele Euroopa tasandil.

3.33 Komitee nõustub, et inimkaubanduse vallas puuduvad võrreldavad andmed. Seetõttu tuleb ELi liikmesriikides ühtlustatud viisil koguda kvaliteetseid andmeid inimkaubanduse kohta, määrates sel eesmärgil riiklikud raportöörid.

3.34 Inimkaubandusandmetega tegelevate riiklike aruandlusorganite loomine peaks muutuma reegliks ja nende ülesanded tuleb selgelt määratleda. Direktiivi kohaselt võivad liikmesriigid luua riiklikud aruandlusorganid või muud samaväärsed mehhanismid. Komitee arvates tuleks direktiivis nimetada ainult ühte liiki asutust. Iga liikmesriigi vastav asutus peaks koordineerima poliitikat ja meetmeid piirkondlikul tasandil ja teiste liikmesriikidega, et vältida suuri erinevusi ELi liikmesriikide vahel.

3.35 Kuigi inimkaubandust käsitletakse mitmetes Euroopa Liidu ja kolmandate riikide kokkulepetes (näiteks on see kaasatud Aafrika ja Euroopa Liidu strateegilisse partnerlusse ja idapartnerlusse, samuti on see Euroopa Liidu ja Lääne-Balkani riikide stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingute üks prioriteetidest), leiab komitee, et inimkaubandusevastane võitlus peaks saama nende kokkulepete üheks prioriteetseks ülesandeks. Aktiivselt tuleks tegutseda selle nimel, et EL sõlmiks sarnased kokkulepped ka teiste riikidega.

3.36 Komitee loodab, et liikmesriikide kokkulepe määrata Euroopa koordineerija, kes koordineeriks inimkaubandusevastast võitlust ELi tasandil, toob kaasa järjekindlad, piisavad ja otsustavad meetmed.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽⁴⁾ Õigus-, vabadus- ja turvalisusküsimuste peadirektoraat, direktoraat F (turvalisus), osakond F4 (finantstoetus – turvalisus).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus „Euroopa aktiivsena vananemise aasta (2012)“ ”

KOM(2010) 462 lõplik

(2011/C 51/11)

Raportöör: **Renate HEINISCH**

Kaasraportöör: **José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

7. septembril 2010. aastal otsustasid nõukogu ja Euroopa Parlament vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus „Euroopa aktiivsena vananemise aasta (2012)“”

KOM(2010) 462 lõplik.

Komitee juhatus tegi 14. septembril 2010. aastal käesoleva arvamuse ettevalmistamise ülesandeks tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioonile.

Arvestades töö kiireloomulisust, määras Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 raportööriks Renate HEINISCHI ja kaasraportööriks José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO ning võttis ühehäälselt vastu järgmise arvamuse.

1. Järeldused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab ettepanekut nimetada 2012. aasta Euroopa aktiivsena vananemise aastaks. Siiski ei kajasta see nimi ja selle taga seisev kontseptsioon seda, mis komitee arvates peaks olema aasta eesmärk: vananemist peab iseloomustama aktiivsus, aga ka **hea tervis, vääriskus ja elurõõm**. Seetõttu ei tohiks aktiivsena vananemise all mõista vaid võimalust osaleda kauem tööturul või ühiskonnas. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles muutma aasta nime nii, et see oleks vähem piirav ja hõlmaks neid teisi elukvaliteedi aspekte.

1.2 Eelmiste Euroopa aastate toimumise ja sisuga nende senises vormis ei saa olla täiesti rahul. Euroopa aastate meetmed peavad olema veelgi nähtavamad ja sisuliselt tõhusamad.

1.3 Komisjoni praeguses ettepanekus ei ole ette nähtud selget koordineerimist ELi tasandil. Koordineerimine keskse ja vastutava organi poolt on aga hädavajalik, et tugevdada seda algatust ja tagada selle püsiv mõju.

1.4 Keskne koordineerimine on vajalik ka eelarve koostamiseks ja vahendite jaotamiseks. Komitee arvates puudub siinkohal konkreetne eelarveraamistik.

1.5 Selleks et Euroopa aastal 2012 oleks positiivne mõju, tuleb kogu Euroopas ühtlustada mõistete „vananemine”,

„aktiivne”, „terve” ja „vääriskas” tähendus. Ainult ühtne arusaam neist põhialustest viib võrreldavate meetmeteni.

1.6 Komitee väljendab heameelt, et artiklis 5 kaasatakse tegevusse Euroopa Parlament, liikmesriigid, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja Regioonide Komitee. Komitee peab ennast sobivaks võtma endale juhtiv roll teadlikkuse suurendamise meetmetes, konstruktiivsete arutelude juhtimisel sotsiaalpartnereite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel ning nende sisu edastamisel. Komitee kaalub eelkõige vaatlusrühma loomist, et hinnata Euroopa ja liikmesriikide tasandil toimuvaid sündmusi ning seega toetada soovitud Euroopa aktiivsena vananemise liitu, millele tuleks anda ülesanne koordineerida tegevust ELi tasandil. Samuti võiks komitee võtta endale aasta saadiku rolli. Lisaks tuleks korraldada konverents kõnealuse aasta olulisimate sisuliste aspektide kohta ja esitada konverentsi järeldused vaatlusrühma koostatavas omaalgatuslikus arvamuses.

2. Üldised märkused

2.1 Juba mitu aastat on nii Euroopa Komisjonis kui ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees arutatud demograafiliste muutustega kaasnevaid probleeme, millega liikmesriigid silmitsi seisavad. Arutlusteemad on teiste hulgas põlvkondadevaheline solidaarsus, eakamad töötajad, tervishoid, eakate ja pikaajaline hooldus, eakate vastu suunatud vägivald, elukestev õpe, eakate vajadused ja vananeva elanikkonna mõju tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemile ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuste loetelu aadressil http://www.eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp

2.2 Nõukogu viimaste eesistujariikide, Euroopa 2020. aasta strateegia, vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta (2010) ja Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta (2011) eesmärkide jätkuna tehti ettepanek nimetada 2012. aasta Euroopa aktiivsena vananemise aastaks. Komitee nõustub, et Euroopa aasta nimi „Aktiivsena vananemine” on lühipealkirjane selge ning hõlmab ka ilma nimes mainimata põlvkondadevahelise solidaarsuse põhimõtet. Ent lühipealkiri ei kajasta käsitletavate teemade mitmekesisust.

2.3 Maailma Tervishoiuorganisatsioon määratleb „aktiivsena vananemist” protsessina, kus optimeeritakse tervishoiu- ja osalemisvõimalused ning turvalisustingimused, et parandada vananemise protsessis inimeste elukvaliteeti⁽²⁾. Selle määratluse järgi tuleb aktiivsena vananemist edendada eelkõige tervena vananemise ja iseseisvalt elamise kaudu. Eakamate inimeste osalemisvõimalusi saab parandada ühelt poolt tööturul, luues paremad töötingimused, ning teiselt poolt ühiskonnas, kaotades sotsiaalse tõrjutuse ja pakkudes vabatahtliku tegevuse võimalusi. Lisaks saab aktiivsest vananemisest rääkida ainult siis, kui on tagatud minimaalne turvalisus. Seetõttu leiab komitee, et näiteks pealkiri „Aktiivsena, tervena ja väarikana vananemise Euroopa aasta” oleks palju väljendusjõulisem.

2.4 Eelpool nimetatud arvamuste⁽³⁾ ettevalmistamisel on komitee alati oma aruteludesse kaasanud asjaomased peadirektoraadid. Seepärast väljendab komitee heameelt, et komisjon kavatab ka 2012. aasta tegevustesse kaasata kõik asjaomased peadirektoraadid oma vastavate struktuuriliste ja rahaliste ressursidega. Seejuures tuleb silmas pidada, et see toimuks kooskõlastatult.

2.5 Sellega seoses kiidab komitee heaks selle, et Euroopa 2012. aasta teemat arutatakse edasi seminaril „Tervena vananemine: tarbijate ettevalmistamine aktiivsena vananemiseks”⁽⁴⁾ ja kolmandal demograafiafoorumil⁽⁵⁾.

2.6 Samuti tunnustab komitee ettenähtud kolmeaastast ajakava (2011. aastast 2014. aasta alguseni). See pikem periood aitab teemat juurutada kõigisse olulistesse poliitikavaldkondadesse.

2.7 Komitee tervitab ka ettepanekus nimetatud temaatilisi prioriteete. Vajalikud sisulised täiendused esitatakse punktis 3.3 „Meetmete sisu”.

3. Konkreetsete märkused

3.1 Artikkel 1 „Eesmärk”

3.1.1 Demograafiliste muutuste üle peetavas avalikus arutelus on rahvastiku vananemist pikka aega vaadeldud koormana ühis-

konnale üldiselt ja eelkõige sotsiaal- ja tervishoiusüsteemile. Sellised negatiivsed arusaamad hakkavad vähehaaval muutuma. Üha enam tõstetakse esile eakate inimeste potentsiaali ja pööratakse tähelepanu võimalustele, mida pakub vananev ühiskond.

3.1.2 Et demograafiliste muutustega kaasnevatel positiivsetel aspektidel oleks mõju nii vananevatele inimestele endile kui ka ühiskonnale tervikuna, on peamine eeldus siiski see, et inimestel on võimalus vananeda tervena ja turvalistes tingimustes. Ainult nii saavad nad oma potentsiaali aktiivselt kasutada ja anda panuse põlvkondadevahelisse solidaarsusesse. Vaid selline nimi, nagu komitee on esitanud punktis 2.3, kajastaks neid äärmiselt vajalikke eeldusi.

3.1.3 Selleks et Euroopa aastal 2012 oleks positiivne mõju, tuleb kogu Euroopas ühtlustada mõistete „vananemine”, „aktiivne”, „terve” ja „väarikas” tähendus. Ainult ühtne arusaam neist põhialustest viib võrreldavate meetmeteni.

3.2 Artikkel 2 „Eesmärgid”

3.2.1 Aktiivsena vananemise all ei tohi mõista vaid võimalust osaleda kauem tööturul või osaleda ühiskonnas vabatahtliku ühiskondliku töö kaudu. Pigem tuleb tunnustada ja väärtustada eakamate inimeste kõiki erinevaid panuseid ühiskonda ning vältida sotsiaalset tõrjutust. Siia kuulub muu hulgas nooremate pereliikmete rahaline ja/või sotsiaalne toetamine, kaaslaste ja sõprade hooldamine, vaimne ja kunstiline loovus ja innovaativsus, kogemuste ja väärtuste edasiandmine ja palju muud. Kõik need tegevused on – küll teatud piirini – võimalikud ka tervise- ja muude piirangute korral. Kui need tegevused toimuvad sellistes raskendatud tingimustes, tuleb neid seda enam hinnata.

3.2.2 Seepärast tunnustab ja toetab komitee komisjoni nimetatud eesmäärke: i) luua eakamatele töötajatele soodsamad töötingimused, ii) ergutada ühiskondlikus elus aktiivset osalemist ja iii) toetada tervena vananemist. Ent komitee arvates tuleks neile lisada eraldi eesmärgina turvalistes tingimustes ja väarikalt vananemine.

3.2.3 Komitee peab asjakohaseks ka nimetatud eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmeid. Soovitatavalt võiks järgida seejuures järgmist sihipärast ajalist järjestust:

- üldsuse teadlikkuse suurendamine,
- koostöö ja koostoime ergutamine liikmesriikide vahel ja
- kohustuste ja praktiliste meetmete raamistiku loomine.

⁽²⁾ „[...] as the process of optimizing opportunities for health, participation and security in order to enhance quality of life as people age”, World Health Organisation (2002), Active Ageing – A Policy Framework, lk. 12.

⁽³⁾ Vt punkt 2.1. ja joonealune märkus 1.

⁽⁴⁾ „Healthy Ageing: Consumer empowerment for active ageing”, 18. oktoober 2010.

⁽⁵⁾ Third Demography Forum, 22.–23. november 2010.

3.3 Artikkel 3 „Meetmete sisu”

3.3.1 Komitee peab artiklis 3 nimetatud meetmeid asjakohaseks. Need on sõnastatud siiski liiga üldiselt, sarnanedes eelmiste Euroopa aastate sõnastustega ja sobides iga võimaliku kampaaniaga. Meetmed peaksid saama kodanikumõõtme ja mitte jääma ainult ekspertide hoolde. Mõned eelmisel konsultatsioonil tehtud ettepanekud võiksid suurendada mõju üldsusele. Lisaks teeb komitee varasemate arvamuste põhjal ettepaneku lisada laiemasse arutellu allpool esitatud teemad.

3.3.1.1 Selleks et võimaldada eakamatel inimestel **osaleda kauem tööturul**, on vaja ulatuslikke meetmeid ja muudatusi ⁽⁶⁾.

3.3.1.2 Et lihtsustada ja samas väärtustada eakamate inimeste mitmekülgse vabatahtliku ja ühiskondliku tegevuse näol antavat panust kogu ühiskonda ja noorematele põlvkondadele, tuleb luua kogu ELi hõlmav **vabatahtliku tegevuse** staatus, ühtlustada selle käsitust, tunnustada vabatahtlikku tegevust, kujundada selleks vajalikke oskusi ⁽⁷⁾ ning määratleda vabatahtliku tegevuse raamtingimused, et see ei kahjustaks noorte võimalusi tööturul.

3.3.1.3 Eakamate inimeste tegutsemisvõime säilitamiseks tuleb parandada **haiguste ennetamist, tervise edendamist ja terviseõpetust** kõigis vanuserühmades ⁽⁸⁾.

3.3.1.4 Eesmärk on **avada ametlik haridussüsteem** eakamatele inimestele, et toetada nende täiendusõpet ja sotsiaalset kaasatust. See peaks hõlmama ka seda, et kõigisse ühiskonnarühmadesse kuuluvatele eakamatele inimestele tagatakse juurdepääs **uutele info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele** (nt ELi programmi „Väärikas vananemine infoühiskonnas” kaudu) ⁽⁹⁾.

3.3.1.5 Unustada ei tohi seda, et demograafilised muutused pakuvad ka võimalusi. See puudutab näiteks uusi **karjäärivõimalusi ja töökohti** hooldusteenuste, eri tegevusalade koordi-

neerimise, poliitilise nõustamise jms valdkonnas. Ühe uue **tarbijarühmana** pakuvad eakamad inimesed võimalusi ka majanduses, näiteks universaalsaini, intelligentse elukeskkonna valdkonnas ning tarbijanõustamises. Lisaks tuleb tarbijate positsiooni ja nende õigusi tugevdada ⁽¹⁰⁾.

3.3.1.6 Kõigi nimetatud teemavaldkondade meetmete puhul tuleb järgida **võrdsuspõhimõtet**, mis hõlmab ühtlaselt kõiki rahvastikurühmi: naised ja mehed, terved ja haiged, sisserännanud ja põliselanikud. Eritähelepanu tuleb pöörata vaesus elavatele inimestele ⁽¹¹⁾.

3.3.2 Nende eesmärkide elluviimiseks kõnealustes valdkondades on vaja mitmeid strateegiaid ja meetmeid.

3.3.2.1 Pidevalt tuleb korraldada **kampaaniaid, millega suurendada teadlikkust** eakamate inimeste potentsiaalset, et neid rohkem väärtustada ning motiveerida neid näitama üles kodanikuaktiivsust kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil. See puudutab ka meediakampaaniaid, mille kaudu avardada arusaama uut moodi vananemisest.

3.3.2.2 Edendada tuleb **Euroopa projekte**, nagu projekt Transage, Euroopa võrgustik LiLL (Learning in Later Life), et võimaldada kohtumisi ja kogemustevahetust Euroopa eri riikide eakamate inimeste vahel ja suurendada teadlikkust elukestvast õppest (sh Learning for a long life).

3.3.2.3 Toetada tuleb **põlvkondadevahelise ühistöö** projekte, näiteks mitut põlvkonda hõlmavad võrgustikud ja keskused, vestluskohvikud, Euroopa põlvkondadevahelised filmifestivalid jne, et suurendada võimalusi üksteiselt õppida ja vähendada eakamate inimeste isoleeritust.

3.3.2.4 Sellega seoses on äärmiselt tähtis võtta arvesse kohalike ja piirkondlike erinevusi. Eriti tõhusaks on osutunud tegevus kohalikul tasandil.

3.4 Artikkel 4 „Koostöö liikmesriikidega”

3.4.1 Liikmesriikide tegevuse piisava koordineerituse tagamiseks tuleb kindlasti õigel ajal määrata riiklik koordinaator (hiljemalt märtsiks 2011). Iga liikmesriik peab tagama, et riiklik koordineerimisasutus kaasab paljud erinevad riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi sidusrühmad, samuti väiksemad organisatsioonid ja osalejad ning teavitab neid taotluste esitamise viisidest, menetlustest ning olemasolevatest toetusvõimalusest.

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 25. märtsi 2009. aasta omaalgatuslik arvamus „Vananevate töötajate olukord tööstuse muutuste taustal – toetuse pakkumine ja vanuselise struktuuri erinevuste juhtimine tööstussektorites ja ettevõtetes”. Raportöör: Marian Krzaklewski, ELT C 228, 22.9.2009, lk 24.

⁽⁷⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 13. detsembri 2006. aasta arvamus „Vabatahtlik tegevus, selle roll ja mõju Euroopa ühiskonnas”. Raportöör: Erika Koller, kaasraportöör: Soscha Eulenburg (ELT C 325, 30.12.2006, lk 46).

⁽⁸⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 15. juuli 2010. aasta ettevalmistav arvamus „Elanikkonna vananemise mõju tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemidele”. Raportöör: Renate Heinisch (ELT ...)

⁽⁹⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 13. märtsi 2008. aasta arvamus „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Täiskasvanuhariduse alane tegevuskava. Õppida võib alati”. Raportöör: Renate Heinisch, kaasraportöör: An Le Nouail Marlière, kaasraportöör: José Isaiás Rodríguez García-Caro (ELT C 204, 9.8.2008, lk 89).

⁽¹⁰⁾ Vt joonealuses märkuses 8 nimetatud arvamus.

⁽¹¹⁾ 2008. aastal ulatus vaesumisohus elavate (65aastaste ja vanemate) eakamate inimeste osakaal 27-liikmelises ELis 19 %ni. Vt: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database

3.5 Artikkel 5 „Kooskõlastamine Euroopa Liidu tasandil”

3.5.1 Komitee avaldab tunnustust selles artiklis nimetatud komisjoni kooskõlastamistegevustele ELi tasandil. Samas väljendab komitee muret selle üle, et komisjoni praeguses ettepanekus ei ole ette nähtud selget koordineerimist peadirektoraaide vahel ja ELi tasandil. Koordineerimine keskse ja vastutava organi poolt on hädavajalik, et tugevdada kogu algatust ja tagada selle püsiv mõju.

3.5.2 Lisaks peab komitee vajalikuks allpool nimetatud meetmeid.

3.5.2.1 Nagu komitee on juba soovitanud, tuleks Euroopa Perede Liidu eeskujule tuginedes luua **Euroopa aktiivsena vananemise liit**,⁽¹²⁾ et juurutada aktiivsena, tervena ja väärrikana vananemise teematikat kõigisse poliitikavaldkondadesse ja tagada meetmete koordineerimine pärast 2012. aastat.

3.5.2.2 Nimetatud meetmete rakendamiseks tuleb ette näha eelarvevahendid, sest komitee arvates on nende rahastamine olemasolevatest fondidest ja programmidest raske ning võib osutada ebapiisavaks. Vabatahtliku tegevuse aastale (2011) eraldati 6 miljonit eurot ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise aastale (2010) 17 miljonit eurot. Ka Euroopa aastale 2012 tuleb eraldada piisavalt rahalisi vahendeid. Majanduskriisi tõttu nõustub komitee seisukohaga, et olemasolevate programmide vahendid tuleb täielikult ära kasutada. Sel juhul tuleb aga arusaadavalt selgitada, millises mahus ja millistele projektidele

tehadse soovitatud fondide ja programmide vahendid kättesaadavaks ning kuidas neid koordineeritakse.

3.5.2.3 Sillana ELi institutsioonide ja organiseeritud kodanikuühiskonna vahel on komitee valmis 2012. aastal endale olulise rolli võtma. Komitee kaalub eelkõige vaatlusrühma loomist, et hinnata Euroopa ja liikmesriikide tasandil toimuvaid sündmusi ning seega toetada soovitatud Euroopa aktiivsena vananemise liitu. Samuti võiks komitee võtta endale aasta saadiku rolli. Lisaks tuleks korraldada konverents kõnealuse aasta olulisimate sisuliste aspektide kohta ja konverentsi järel dused esitada omaalgatuslikus arvamuses.

3.6 Artikkel 6 „Järjepidevus ja vastastikune täiendus”

3.6.1 Aktiivsena, tervena ja väärrikana vananemise teemaatikas tuleb lähtuda eelmistest Euroopa aastatest – 2010 ja 2011 – ning seda tuleb vaadelda laiemas kontekstis, sest nii vaesusevastane võitlus kui ka vabatahtliku tegevuse toetamine on otseselt seotud aktiivsena, tervena ja väärrikana vananemisega.

3.7 Artikkel 7 „Hindamine”

3.7.1 Komitee tervitab selgesõnaliselt seda, et hiljemalt 2014. aasta alguseks on kavas koostada Euroopa aasta hindamisaruanne. Selle jaoks – nagu tegelikult ka teiste programmide jaoks – tuleb välja töötada menetlus, millega nähakse ette ebatõhusaks osutunud meetmete lõpetamine.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽¹²⁾ Vt joonealuses märkuses 8 nimetatud arvamus.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Era- ja avaliku sektori investeeringute kasutamine majanduse elavdamiseks ja pikaajalise struktuurimuutuse saavutamiseks: avaliku ja erasektori partnerluse arendamine”

KOM(2009) 615 lõplik

(2011/C 51/12)

Raportöör: **Bernard HUVELIN**

19. novembril 2009 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Era- ja avaliku sektori investeeringute kasutamine majanduse elavdamiseks ja pikaajalise struktuurimuutuse saavutamiseks: avaliku ja erasektori partnerluse arendamine”

KOM(2009) 615 lõplik.

Komitee asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon võttis arvamuse vastu 7. septembril 2010.

Võttes arvesse komitee ametiaja vahetumist, otsustas täiskogu kõnealust arvamust käsitleda täiskogu oktoobrikuu istungjärgul ja nimetas kooskõlas kodukorra artikliga 20 pearaportööriks Bernard HUVELINI.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 151, vastu hääletas 3, erapooletuks jäi 11.

1. Sissejuhatus

1.1 Komisjon avaldas 19. novembril 2009. aastal teatise „Era- ja avaliku sektori investeeringute kasutamine majanduse elavdamiseks ja pikaajalise struktuurimuutuse saavutamiseks: avaliku ja erasektori partnerluse arendamine”, milles esitatakse komisjoni tulevase tegevuse suunised.

Dokument on kiiduväärt algatus ja sisaldab huvitavaid aluspõhimõtteid avaliku ja erasektori partnerluse jaoks, mis on vägagi asjakohane, arvestades vajadust mobiliseerida avaliku ja erasektori investeeringud, eelkõige finantskriisi perioodi ajal, ning avaliku ja erasektori partnerluste arvu ja mahu märkimisväärset kahanemist 2009. aastal. Selles antakse ülevaade sellise partnerluse eelistest ja eripäradest ning analüüsitakse ka põhjuseid, mis on võinud viimastel aastatel selle kasutamise arengut takistada. Siiski tuleks arvesse võtta mõningaid võimalikke avaliku ja erasektori partnerlusega kaasnevaid puuduseid ning teatud eelnevate tehingute kogemusi (tehingukulud, järelläbirääkimiste oht, konkurentsi intensiivsuse vähenemine keskpikas ja pikas perspektiivis, sageli pikas perspektiivis oodatavad kulude suurenemised, pikaajaliste puudustega avaliku sektori jaoks kaasnevad (peidetud) lepingusätted keerukates lepingutes, demokraatliku kontrolli kadumine), samuti EUROSTATi juhistest tulenevaid probleeme eelarvepuudujäägi deklareerimisest hoidumisega ning sellega kaasnevaid valesid stiimuleid (seotud ka kulude suurenemisega).

Komisjon kinnitab dokumendis muu hulgas, et kavatseb „uurida uusi viise avaliku ja erasektori partnerluse arendamise toetami-

seks”. Komisjoni teatist tuleks täiendada ettepanekutega institutsioonilise raamistiku edasiarendamiseks, millega vähendada avaliku ja erasektori partnerluse probleeme ja puudusi.

Teatises esile toodud avaliku ja erasektori partnerlust toetavad argumendid on järgmised:

- vähendada infrastruktuurikulusid, kasutades konkurentsivõimelise erasektori tõhusust ja innovatsioonipotentsiaali;
- hajutada infrastruktuuri rahastamisega seotud kulud vara kasutusajale;
- parandada riskijagamist avaliku ja erasektori partnerite vahel;
- suurendada jõupingutusi säästva arengu, innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse vallas;
- anda erasektorile keskse rolli peamiste tööstus-, ettevõtlus- ja infrastruktuuriprogrammide väljatöötamises;

— suurendada ELi ettevõtjate turuosa riigihangete valdkonnas kolmandate riikide turudel.

Samuti tasub veelkord meelde tuletada, et komisjoni seisukoht avaliku ja erasektori partnerluse kohta katab nii kontsessioonilepingutega seonduva (mille puhul maksab ehitise kasutaja) kui ka avaliku ja erasektori partnerluslepingutega seonduva (mille puhul kannab kulud täielikult või osaliselt ametiasutus).

1.2 Komisjoni viis eesmärki 2010. aastaks

Komisjon esitab oma teatistes järgmised ettepanekud:

— luua avaliku ja erasektori partnerluse rühm, kus asjaomased sidusrühmad saaksid oma probleemide üle arutleda; määratleda suunised, mis aitaksid liikmesriikidel vähendada halduskoormust ja viivitusi avaliku ja erasektori partnerluste rakendamises;

— suurendada koostöös Euroopa Investeeringuspangaga avaliku ja erasektori partnerlustele kättesaadavat rahastamist, luues ja täiendades rahastamisvahendeid tegevuse võtmevaldkondades;

— tagada, et juhul, kui kaasatud on ühenduse rahastamine, ei esineks avalike vahendite eraldamisel diskrimineerimist seoses projektide haldamisega, olgu need siis avaliku või erasektori projektid;

— luua tõhusam innovatsiooni käsitlev raamistik, mis annab muu hulgas ELile võimaluse osaleda eraõiguslikes üksustes ja otseselt investeerida konkreetsetesse projektidesse;

— kaaluda käimasoleva mõjuhindamise alusel kontsessioone käsitlevate konkreetsete õiguslike vahendite loomist.

1.3 Komisjoni dokumendi uurimisest nähtub siiski, et avaliku ja erasektori partnerluse puhul konstateeritud teatud vähem positiivsed aspektid on jäetud mainimata. Nendeks on nimelt teatud partnerlusprojektide probleemid, mida tuleks märkida eelkõige seetõttu, et komitee saaks neid oma ettepanekutes arvestada. Ebaõnnestumiste puhul täheldati peamiselt järgmisi põhjuseid:

— läbipaistvuse ebapiisavus teatud riikides või mõnedes lepingutes, tasuvusuuringutes, tulemuslikkuse aruannetes avaliku ja erasektori partnerite vahel, sh alltöövõtu lepingud teistele ettevõtetele, mis piirab demokraatlikku kontrolli;

— võimalikud stiimulid poliitikute jaoks viia ellu mõned avaliku ja erasektori partnerlused, millega kaasneb kulude suurenemine, sest avaliku ja erasektori partnerluste puhul,

kus ehitusinvesteeringuid finantseeritakse lepingute kehtivusaja alguses esmajoones erakapitaliga, võib (infrastruktuuri)projekte EUROSTATi olemasolevate eelarvealaste reeglite alusel varem realiseerida – võrreldes eelarvelisel finantseerimisel põhineva tavapärase realiseerimisega. Avaliku ja erasektori partnerluste puhul, kus käitaja hüvitis pärineb eelarvest, suurendab erafinantseerimine siiski kaudselt riigivõlga. Sest erafinantseeringu kaudu tekivad sarnaselt riikliku laenu võtmisega tulevikus maksekohustused, mis piiravad järgmiste eelarvevaldkonna seadusandjate manööverdamisruumi;

— mõningates olukordades puudub tegelik eelhindamine, mis võimaldaks avaliku ja erasektori partnerluse menetluse ja lepingu saaja objektiivset valikut;

— teatud olukordades vähene riskijagamine avaliku ja erasektori vahel, mis ei järgi tõelise partnerluse põhimõtet;

— mõningatel juhtudel lüngad pädevate riigiasutuste teostatavas kontrollis.

Kõiki neid küsimusi võeti komitee ettepanekutes arvesse.

1.3.1 Sellest tulenevalt põhineb komitee ettepanek kolmel ideel.

1.3.2 Esiteks tuleb olla teadlik sellest, et komitee põhjalikul käsitlemisel võib olla reaalne mõju kõnealusele teemale, mis on oluline infrastruktuuri tuleviku jaoks üldiselt (ehk majanduskasv ja avalik haldus), kuid samas ei tohi unustada, et tegemist on – siiski kriitiliselt vaadeldava – panusega vahendi loomisse riigihangete tellijate jaoks, kellel on igal juhul täielik õigus seda kasutada või kasutamata jätta.

Komitee soovib tegutseda tõelise liikumapaneva jõuna, andes panuse olemasolevate heade tavade arendamiseks ning kandes hoolt selle eest, et vähendatakse valesid stiimuleid, tunnistatakse probleeme seoses demokraatliku ja ühiskondliku kontrolliga ning lahendatakse need, samuti et hinnatakse õigesti avaliku ja erasektori partnerluse pikaajalisi mõjusid. Selles küsimuses on veel palju arenguruumi, et töötada välja võimalikult hea vahend.

1.3.3 Lisaks tuleb arvesse võtta nii häid tavasid kui ka läbikukkumisi teatud juhtudel ja soovitada komisjoni dokumendi täiendamist, et avaliku ja erasektori partnerluse vahend oleks vastuvõetav kõikides liikmesriikides. Samuti tuleb arvestada selle rakendamisel saavutatud edu, aga ka selle rakendamisega seotud raskusi ning võtta meetmeid nende raskuste vältimiseks tulevikus.

1.3.4 Komitee soovib, et avaliku ja erasektori partnerluse lepinguliste sätete rakendamine toimuks kooskõlas asjaomasele tegevusele (kavandamine, ehitamine, hooldus) kohaldatavate sotsiaalsete õigusnormidega. Pädevatel asutustel peab olema võimalik nõuda senise personali ülevõtmist eelnevatel tingimustel. Selleks soovib komitee, et avaliku ja erasektori partnerluslepingutes osalevad asutused lisaksid need sotsiaalnõuded oma lepingudokumentidesse ja võtaksid arvesse pakkujatega peetud läbirääkimiste tulemusi. Sama põhimõtet tuleks rakendada ka puudega inimeste lipipääsule avaliku ja erasektori partnerluse raames teostatud objektidele vastavalt kogu Euroopa Liidus kehtivatele õigusnormidele.

1.3.5 Kuna avaliku ja erasektori partnerluse puhul kasutatakse avaliku sektori vahendeid ning tegemist peab olema riigihangete tellija vaba otsusega, siis nõuab komitee:

- avaliku ja erasektori partnerluse projektide lepingute avaldamist;
- EUROSTATi reeglite vastava muutmise kaalumist, et avaliku ja erasektori partnerluse projektide raames kasutatavat võõrkapitali käsitletaks eelarvereeglite täitmise kontrollimisel vajadusel samamoodi nagu avaliku sektori kapitali tavapäraselt elluviidavate projektide puhul eelarvelise rahastamise raames.

2. Euroopa avaliku ja erasektori partnerluse koht Euroopa majanduses ning seda toetavad argumendid

Organisatsiooni BusinessEurope hinnangul viiakse praegu üksnes 4 % infrastruktuuriprojektidest kogu maailmas ellu avaliku ja erasektori partnerluse kaudu. Euroopa Liidu liikmesriikidest sõlmitakse enim avaliku ja erasektori partnerluslepinguid Ühendkuningriigis (58 % kõigist lepingutest Euroopas). Teised peamised riigid, kus kasutatakse avaliku ja erasektori partnerlusi, on Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia ja Portugal.

Arvestades, et OECD hinnangul suurenevad 2030. aastaks maantee-, raudtee-, elektri- ja veevarustuse aastakulud 2,5 %-ni maailma SKPst, on oluline, et riigiasutused võtaksid kasutusele kõikvõimalikud lepinguliigid, mis võimaldaksid vastata avalike teenuste ja infrastruktuuri ootustele ja vajadustele. Kontsessioonilepingud ning avaliku ja erasektori partnerlus on andnud sellele probleemile tõelise ja ajaloolise lahenduse, näidates, et pädevust, energiat ja kapitali koondades võib avaliku ja erasektori partnerlus kindlalt toetada majanduskasvu. Mõju on veelgi suurem, kui arvestada asjaolu, et investeeringute eelarved vähenevad ilmselt peaaegu kõigis ELi riikides seoses eesootavate säästukavadega.

2.1 Avaliku ja erasektori partnerlust toetavaid argumente on komisjoni dokumendis põhjalikult käsitletud. Siiski ei ole komisjoni dokumendis rõhutatud avaliku ja erasektori partnerluse projektide ebaõnnestumisi. Need tulenevad alljärgnevatest põhjustest:

- projekte viiakse ellu avaliku ja erasektori partnerluse lähene misviisi järgi, kuigi need ei ole selleks sobilikud; siinkohal tuleb viidata sellele, et lisandväärtusahela astmete ülekandmine eraettevõtetele koos (kulu)risi jaotamisega eraettevõtetele ei too tingimata tõhususe eeliseid. Tõhususe eeliseid oleks eelkõige võimalik saavutada arvukate eelduste täitmisel (vähene keskkonnaalne ohtlikkus, kõrge optimeerimis potentsiaal lisandväärtusahela astmete vahel, mitte väike konkurentsi intensiivsus, avaliku sektori oskusteave lepingute koostamisel, sõlmimisel ja kontrollimisel jne);
- vahel on ellu viidud teatud avaliku ja erasektori partnerlusi, millega kaasneb kulude suurenemine, sest avaliku ja erasektori partnerluse puhul, kus ehitusinvesteeringuid finantseeritakse lepingute kehtivusaaja alguses esmajoones erakapitaliga, võib (infrastruktuuri)projekte EUROSTATi olemasolevate eelarvalaste reeglite alusel varem realiseerida – võrreldes tavapärase eelarvelisel rahastamisega põhineva realiseerimisega. Avaliku ja erasektori partnerluse puhul, kus käitaja hüvitis pärineb eelarvest, võivad siiski kaudselt suurendada riigivõlga. Sest teatud avaliku ja erasektori partnerlused tekitavad sarnaselt riikliku laenu võtmisega tulevikus maksekohustusi, mis piiravad järgmiste eelarvevaldkonna seadusandjate paindlikkust. Avaliku ja erasektori partnerlused, mille elluviimisel minnakse mööda eelarvepiirangute põhimõttest avaliku sektori laenu võtmisel, tuleb rahvamajanduslikult vaatepunktist tagasi lükata. Lisaks kaotavad poliitikud ja muud sidusrühmad huvi tasuvuse objektiivse hindamise vastu;
- ebapiisav läbipaistvus teatud avaliku ja erasektori partnerite vaheliste lepingute puhul, sh alltöövõtu lepingud teistele ettevõtetele;
- sageli ebapiisav läbipaistvus lepingute, tasuvusuuringute ja tulemuslikkuse aruannete puhul viib selleni, et erinevaid kokkulepluseprobleeme, mis nende pikaajaliste ja keerukate ning samuti eelfinantseerimise võimalustega lepingute puhul tekivad, ei ole võimalik piisavalt kontrollida ega demokraatlikku kontrolli läbi viia;
- teatud juhtudel puudub tõeline eelkontroll, mis võimaldaks avaliku ja erasektori partnerluse menetluste ja lepingupartnerite objektiivset valikut;
- teatud juhtudel riski jaotamine avaliku ja erasektori vahel, mille puhul ei ole osalejate vahel tegelikku partnerlust;
- ja lõpuks teatud juhtudel on asjaomaste asutuste poolne kontroll puudulik, eriti seoses mõjudega avaliku sektori eelarvetele ja tulemuse kvaliteediga.

Selleks, et tagada komitee arvamuse täiendavus, on komitee valinud pisut erineva esitusviisi, mis põhineb ehk mõnevõrra realistlikumal lootel avaliku ja erasektori partnerluse eelistest ja puudustest.

2.1.1 Liiga tihti kiputakse arvama, et tähtsaim argument avaliku ja erasektori partnerluslepingu valimiseks on eelarve. Ehkki selle olulisust ei saa alahinnata (tuleme selle juurde hiljem tagasi), on põhjalik uurimine ja saadud kogemused näidanud, et üldise majandusliku mõju seisukohast ei ole see kõige olulisem.

Tähtsaim argument avaliku ja erasektori partnerluse valimiseks on optimaalne ajakasutus. Kõik avaliku ja erasektori partnerluse tehingute erapooletud ja tähelepanelikud vaatlejad täheldasid, et

- avaliku ja erasektori partnerlus võimaldab käivitada avaliku infrastruktuuri projekte palju kiiremini, kui seda võimaldab tavamenetlus. Selline ajaline eelis toob sotsiaalset kasu, mida veel ei osata hästi hinnata, kuid mis on sellegipoolest oluline. Sotsiaalne kasu väljendub üldiselt suurenenud majandusaktiivsuses, mis omakorda toob kaasa maksutulu, mis vähendab kogukonna finantskoormust;
- ettevalmistus- ja uuringute tähtsajad on võrreldes tavapärase riigihankemenetlustega sageli lühemad tingimusel, et kõik valikud on oma pädevuse piires teinud avaliku sektori klient;
- tähtaegadest peetakse paremini kinni, kuna projektide teostajatel on suurem vastutus.

Neid tõenäolisi ajalisi eelseid tuleks käsitleda avaliku ja erasektori partnerluslepingute peamise trumbina, isegi kui need mõnikord tunduvad olevat vastuolus tellijate väljakujunenud tavade ja tavapärase menetluste peaaegu rutiinse kasutamisega.

Eelkõige majanduse elavdamise ja kriisist väljumise kavade perioodil saab avaliku ja erasektori partnerlus olla ning peab olema vahend vastuvõetud otsuste elluviimise tulemuslikuks kiirendamiseks ning pakkuma esmajärgulise võimaluse anda majanduse elavdamise kavale selle mõju suurendamiseks vajalik hoog.

2.1.2 Avaliku ja erasektori partnerlust toetav teine argument on selle võime toetada projekti ühtsust, tagades ühiskonnale maksimaalse majandusliku tõhususe.

Nagu väljendatakse komisjoni dokumendis, on see tingitud tootmisahela võimalikult ulatuslikust integreerimisest – alates kujundusetapist kuni hooldus- ja kasutusetapini, hõlmates infrastruktuuri tegelikku elluviimist.

Sellises olukorras mõistavad arendajad, et ehitamise protsess ja kvaliteet peavad olema optimaalsed, kuna aja jooksul muutuvad nad vastutavaks ka infrastruktuuri toimimise eest ning nad peavad lepingu lõppedes andma ametiasutusele üle asjakohaselt toimiva infrastruktuuri, mis vastab lepingu täitmise normidele ja

eeskirjadele. Seega võtavad nad selliste projektide puhul kohe integreeritud lähenemisviisi, mida on palju raskem saavutada juhtudel, kus ülesannete ja nendega seotud vastutuse jagamine on jäigem, nagu see kipub olema riigihanketehingute puhul.

2.1.3 Avaliku ja erasektori partnerlust toetav kolmas argument on loomulikult rahastamine.

Lihtne on ette kujutada sellise avaliku sektori otsustaja olukorda, kes haldab eelarvet (teades hästi selle piiranguid) ja otsib võimalust luua infrastruktuur, mida tema vastutusallas olev kogukond vajab. Avaliku ja erasektori partnerlus võib pakkuda rahastamisvõimaluse probleemidele, mille lahendamiseks jääb eelarve ebapiisavaks.

Enne kui tuleme põhjalikumalt tagasi ettepanekute juurde, mida võiks teha avaliku ja erasektori partnerluse rahastamisvõimaluste laiendamiseks üldiselt, tasuks ehk uurida peaaegu kõigis Euroopa riikides kehtestatud avaliku sektori raamatupidamiseseskirjade piiratud – teema, millest kõik on ammu teadlikud, kuid mida keegi ei julge puudutada – ja eelkõige seda, et praegused raamatupidamiseskirjad ei võimalda jaotada avaliku sektori investeeringute maksumust nende tavapärase kasutusaja peale.

Avaliku ja erasektori partnerluslepingu kaudu rahastamine võimaldab ühiskonnal jagada koormust normaalse amortisatsiooniaja peale. Kas ei võiks see olla esimene samm selles suunas, et muuta paljude soovil avaliku sektori raamatupidamiseskirju, mis aeglustavad üha enam otsuste tegemist ning mis ei kajasta kunagi sageli üsnagi ilmselget majanduslikku olukorda?

Avaliku ja erasektori partnerluse mudeli kasutamine asjakohase poliitilise arutelu käivitamiseks võib olla Euroopa Liidu jaoks võimalus tõestada oma praktilist lähenemisviisi. Lisaks on mõnedes riikides tutvustatud avaliku ja erasektori partnerluse kasutuselevõttu kui esimest sammu avaliku halduse ja selle kasutatavate vahendite vajaliku reformi suunas.

2.2 Enne kaugemaleulatuvate poliitiliste otsuste langetamist taotleb komitee igakülge mõjuuuringu avaliku ja erasektori partnerluste eeliste ja puuduste kohta sõltumatu hinnangu läbiviimist, ning soovib, et arvestataks ja kasutataks ära sotsiaalpartnerite, sh VKEdes esindusorganisatsioonide, ettepanekuid. Sealjuures tuleks uurida protsesside kiirust, kulude küsimust, teenuste kvaliteeti ning sotsiaalseid mõjusid töötajatele ja kasutajatele. Komitee arvates on oluline, et nii väikese kui keskmise suurusega ettevõtetel oleksid avaliku ja erasektori partnerluses osalemiseks parimad võimalused.

3. Komitee aruteluteemad

Need peavad olema kooskõlas kolme väljapakutud argumentidega (tähtaeg – projektide ühtsus – rahastamisvõimalused) ning komisjoni ettepanekute ja kehtiva õigus- ja regulatiivraamistikuga.

Ettepanekud on jagatud kahte kategooriasse:

- rahastamisega seotud küsimused üldiselt;
- õigusstruktuuridega seotud küsimused, püüdes eristada, milliseid neist tuleks:
 - säilitada;
 - muuta;
 - edasi arendada.

Ettepanekutes tuleks kindlasti arvestada kolme põhinõudega, mis kehtivad nii kõnealuse erimenetluse kui ka kõigi riigihanke-menetluste korral, nimelt:

- eelhindamine, mis võimaldab põhjendada nii tellija kavandatud investeeringu teostamist kui ka konkreetse menetluse valikut;
- läbipaistvus konsulteerimisetapis, esialgse valiku tegemisel ja samuti tegevuse elluviimise ajal;
- kontroll, mida viivad läbi pädevad haldusasutused ja asjaomaste eelarvete eest vastutavad valitud kogud.

3.1 Rahalised aspektid

Rahalisest aspektist tuuakse esile neli põhiteemat.

3.1.1 Avaliku ja erasektori partnerluse määratlust Eurostati menetlustes tuleks muuta selles suhtes, et avaliku sektori maksekohustusi avaliku ja erasektori partnerluste raames tuleb riigivõla suhtes käsitleda sarnaselt maksekohustustega tavaliste avaliku sektori lepingute raames.

3.1.2 **Struktuurifondide roll** avaliku ja erasektori partnerluse rahastamises on seni olnud väike. Kas see pole vastuoluline, arvestades, et nende eesmärgid on oma olemuselt täielikult kooskõlas?

Isegi kui selles valdkonnas on juba saadud teatud kogemusi (seitsmes riigis), on arenguruumi veel palju ning kahtlemata tuleb potentsiaalselt huvitatud riike ja ametiasutusi rohkem teavitada, et nad saaksid üldise pildi avaliku ja erasektori partnerluse rahastamisvahendist, mida saab ühendada mis tahes liiki avaliku sektori rahastamisvahenditega, eelkõige muidugi ELi vahenditega.

3.1.3 Komisjoni ettepanek, et Euroopa Investeeringupank võtaks oma pädevusele tuginedes enda kanda juhtiva rolli

Euroopa avaliku ja erasektori partnerluse rahastamispoliitikas, on loomulik. See ei tohiks olla üksnes koordineeriv ja nõuandev roll seoses valdkonna meetmetega, vaid peaks samuti toetama finantsstruktuure, mis nõuavad praegusel kriisiperioodil üha suuremat pädevust ja oskusteadmisi.

Euroopa Investeeringupangal on nimetatud aspektide osas kaks eelist: tehniline pädevus ja vajalik poliitiline erapooletus. Seega võiks ta toimida riiklike ja kohalike järelevalveasutuste alalise vahendajana.

Sellest tulenevalt oleks sobiv paluda Euroopa Investeeringupanga abi eelkõige järgmistes küsimustes:

- Euroopa avaliku ja erasektori partnerluse eksperdikeskuse EPEC (Euroopa Investeeringupanga juurde spetsiaalselt loodud asutus Euroopa avaliku ja erasektori partnerlustegevuse jälgimiseks) tegevuse osatähtsuse soovitatav suurendamine: EPECi ümber tuleks luua ELi avalik organ, mis jälgiks ja juhiks avaliku ja erasektori partnerlust käsitlevat ühist poliitikat ning pakuks liikmesriikidele praktilist abi. EPECi üks uus ülesanne oleks abi korraldamine ja selle järelevalve sellistes kogukondades, mis on väikesed ja millel puuduvad piisavad vahendid;

- erasektori ekspertide rühma (kuhu kuuluks võrdselt tööandjate, ametiühingute ja kodanikuühiskonna, sh VKE-de esindusorganisatsioonide esindajaid, finantseksperthe, juriste jne) loomine ja juhtimine: see oleks huvitav kontaktasutus EPECi avaliku sektori ekspertide rühmaga nõuandva lähenemisviisi kaudu;

- kõigi avaliku ja erasektori partnerluslepingute korrapärase järelevalve Euroopa tasandil;

- mehhanismide loomine avaliku ja erasektori partnerluste refinantseerimiseks pärast ehitusetappi, näiteks kasutades võlakirjaturgu, nagu soovitatakse allpool esitatud punktis 3.1.4.

3.1.4 Avaliku ja erasektori partnerlustegevuse uurimisest nähtub, et tänu oma põhiomadustele (pikaajalisus ja kõrgetasemelised avaliku sektori toetajad) võib finantsaspektist olla tege- mist erakordse vahendiga hoiuste (sh pensionihoiuste) kogumiseks turul.

Mõned riigid on juba alustanud aktiivset tööd, et luua üks või mitu erifondi, mis osaleksid finantsturul ning mis oleksid suunatud avaliku ja erasektori partnerluste teostatavate hangete refinantseerimiseks pärast ehitusperioodi (seega vältides ehitusega seotud viivitus- ja kuluriske). Sellise vahendi loomisel Euroopa tasandil võiks olla märkimisväärne mõju ja selle tehnilise haldamise eest võiks vähemalt algetapis vastutada Euroopa Investeeringupank.

Samas viitab komitee aga ka sellele, et paljud avaliku ja erasektori partnerlused tegelevad (majanduslike) üldhuviteenustega. Nimetatud teenuste kvaliteet, kättesaadavus ja taskukohasus on olulisemad kui puhtalt finantskriteeriumid.

3.2 Õiguslik ja regulatiivne aspekt

Komitee soovib jätkusuutlikult töötada selles suunas, et avaliku ja erasektori partnerlusi kasutatakse vaid siis, kui nad – teatud poliitilisi raamtingimusi (sotsiaalsete standardite, teenuste kvaliteedi jms osas) täites – pikemas perspektiivis ning tehingukulusid, uute läbirääkimiste kulusid jne arvesse võttes – toovad kaasa kulude vähenemise. Samas tuleks kõrvaldada eelfinantseerimisstiimulid, mis viitab EUROSTATi kriteeriumide reformimise tungivale vajadusele. Avaliku ja erasektori partnerluste uurimine näitab, et oma keeruka olemuse ja teatud riikides või teatud lepingutes ebapiisava läbipaistvuse (lepingute, tasuvusuuringute jms osas) tõttu ei allu mõned neist demokraatlikule kontrollile. Seega kutsume Euroopa Komisjoni tungivalt üles liikmesriikidele sellega seonduvaid probleeme teadvustama.

Vaatleme praegust olukorda järgmise kolme küsimuse valguses:

— Mida on vaja säilitada?

— Mida on vaja muuta?

— Mida on vaja edasi arendada?

3.2.1 Mida säilitada olemasolevatest õigustekstidest?

Asjaomastes tekstides ega õiguses ei leidu täpset määratlust selle kohta, mida mõeldakse avaliku ja erasektori partnerluse all riigihankeid, kontsessioone ja infrastruktuuri elluviimisega seotud küsimusi käsitlevates sätetes.

Lähemal uurimisel ning paljude avaliku ja erasektori partnerlust juba kasutatavate riikide kogemust arvestades tundub, et selge määratluse puudumine ELi tasandil ei ole kuidagi takistanud tegevuse arendamist ja selle järelevalvet Euroopa ametiasutuste poolt.

Kui komisjoni vaikimisest järeldada seda, et ta ei näe vajadust täpsema määratluse järele, siis võiks komitee seda seisukohta jagada ja peaks seda tegema, jättes liikmesriikidele vabaduse kohandada määratlust vastavalt oma konkreetsele olukorrale ja tavadele.

Selline seisukoht jätab lahtiseks küsimuse, kas jätta teatud kehtivad õigustekstid muutmata. Tasub meelde tuletada, et Euroopa Parlamendis hiljuti toimunud hääletuse alusel tuleks

riigihangete valdkonnas esmalt kasutada pigem olemasolevaid tekste, kui püüda koostada uusi.

Konteksti arvestades soovib komitee, et säilitataks direktiiv 2004/18, milles käsitletakse ehitustööde riigihankelepingute sõlmimise puhul üksnes ehitustööde kontsessiooni, ega lisataks sellesse avaliku ja erasektori partnerluse määratlust, mille reguleerimise pädevus kuulub ELi liikmesriikide ametiasutustele. Direktiivis määratletakse ehitustööde kontsessiooni järgmiselt: „Riiklike ehitustööde kontsessioon – sama liiki leping kui ehitustööde riigihankeleping, välja arvatud asjaolu, et vastutasuks teostatavate tööde eest antakse üksnes ehitise ekspluateerimise õigus või see õigus koos tasuga”.

Teenuste kontsessiooni määratletakse täpselt samamoodi (sõna „teenused” asendab sõna „ehitustööd”), kuid direktiivis jäetakse reguleerimata selle kohaldamine, pühendades samas terve peatüki ehitustööde kontsessioonilepingute sõlmimise korrale.

Eespool nimetatud määratlustest on teadlikult välja jäetud üksikasjad, mida peetakse riiklikeks ja mis muudaksid ühe ühise teksti moodustamise võimatuks.

Praktilistest kaalutlustest lähtudes leiab komitee, et puudub vajadus mõiste „kontsessioon” (ehk nimelt pikaajaline leping, mis hõlmab avaliku ehitustöö või teenuse väljatöötamist, elluviimist, rahastamist, haldamist ja/või hooldust) üksikasjalikuma määratluse järele, kuna praeguses olukorras katab see tõhusalt tavapärastest riigihangetest erinevad mis tahes liiki avalikud lepingud, mille sõlmimisele kehtivad ELi miinimumnõuded.

Komitee on seisukohal, et pigem tasub vältida reguleerimist kõnealuses valdkonnas, mis võib kiiresti muutuda erakordselt keeruliseks. Seda enam, et praegu saavad sidusrühmad kõikides liikmesriikides ja vastavalt nende riiklikele traditsioonidele sõlmida avaliku ja erasektori partnerluslepinguid laiemas mõttes (erasektori kasutajate rahastatud kontsessioonid, riigi rahastatud partnerluslepingud ning muud avaliku ja erasektori partnerluslepingud), mis pakub nimetatud probleemidele asjakohase lahenduse.

3.2.2 Mida on vaja muuta?

Seoses direktiiviga 2004/18 soovib komitee siiski, et kasutatud tekstide ühtluse huvides kaalutaks seoses käesoleva arvamusega avaliku ja erasektori partnerluse kohta teenuste kontsessioonide kohaldamise kriteeriumide täpsustamist, kuna see on nimetatud direktiivis unustatud, ehkki teenuste kontsessioonid on direktiivis selgelt määratletud.

Komitee kasutab võimalust selgitada institutsioonilise avaliku ja erasektori partnerluse delikaatset probleemi, mida on osaliselt käsitletud 2008. aastal avaldatud tõlgendavas teatises, milles tuletati meelde konkurentsieeskirjade tingimusteta järgimist olukorras, kus avalik-õiguslikud isikud kasutavad hangeteks riigi osalusega ettevõtteid.

Tegelikuses ei ole avalik-õiguslikud isikud sellest teatisest kas teadlikud või ignoreerivad seda tahtlikult või tahtmatult. Kui komisjon kavatab jätkata kavaga luua kontsessioonide jaoks eraldi õigusakt, peaks see sisaldama konkreetseid sätteid institutsioonilise avaliku ja erasektori partnerluse tegevuse algatamise ja uuendamise kohta. Samuti tuleks õigusakte parandada, et vältida Euroopa kohtupraktika kuritarvitamist, mille kohta on palju näiteid ja mis ohustavad vahel taotletud läbipaistvust.

3.2.3 Mida on vaja edasi arendada?

Menetluste osas soovib komitee parandatud raamistikku avaliku ja erasektori partnerluse kolme järgmise põhiaspekti jaoks:

- eelhindamine, mida kasutatakse sageli avaliku ja erasektori partnerluse kogumaksumuse mõju hindamiseks tavapärase riigihankega võrreldes. Hea vahend on ka nn avaliku sektori võrdlusvahend (*public sector comparator*);
- konkursimenetlus, mille puhul esineb kohati kõrvalekaldumisi seoses eetika, tähtaegade ja eraõiguslikele ettevõtetele esitatavate nõuetega;
- avaliku ja erasektori partnerlustehingute järelevalve, et hinnata võimalikult täpselt nendest tulenevat kasu ning parandada seeläbi edasiste tehingute eelhindamist.

3.2.3.1 Eelhindamine

Esiagne analüüs, mille eesmärk on põhjendada teatud menetluse eelistamist mõnele teisele, peaks muutuma kohustuslikuks reegliks kõigi riigihangete sõlmimise puhul.

Avaliku sektori tellija jaoks on tegemist parima vahendiga hindamiseks oma kavandatava otsuse mõju – või pigem mõjusid. Hindamise tulemuste avaldamise kohustuslikuks muutmine oleks paljudel juhtudel suur samm suurema läbipaistvuse suunas, mida on vaja parimate lahenduste ja eeskirjadele vastava konkurentsi tagamiseks.

See peab samuti pakkuma võimaluse hinnata kogumaksumuse aspektist selliste rahastamise erinevuste mõju, mis tulenevad intressimäärade, mida turud kohaldavad avaliku sektori laenajatele ning avaliku ja erasektori projektidele. Tasub märkida, et see eelhindamise aspekt on juba kohustuslik riikides, mis on avaliku ja erasektori partnerluse osas kõige arenenumad.

Prantsusmaal on eelhindamise aluseks neli kriteeriumit: kogumaksumus, riskide ülekandmine, säästev areng ja lepingu täitmine. Komitee soovib neid kriteeriume süstematiseerida, lisades kriteeriumi asjaomaste riikide sotsiaalsete õigusaktide range järgimise nõude kohta, nagu juba soovitati punktis 1.3.4.

3.2.3.2 Konkursimenetlus

See lähenemisviis, mis erineb tavapärase menetluste lõpuleviimiseks kasutatavatest lihtsatest kahepoolsetest läbirääkimistest, on tegelikult laialdaselt kasutusel – ning mõnedes riikides isegi kohustuslik – laiemas tähenduses avaliku ja erasektori partnerluslepingute sõlmimisel. Selle käigus sõlmitakse lõplik leping kliendi poolt läbiviidud eelhindamise alusel valitud kahe või kolme partneriga peetud läbirääkimistel, mille jooksul kaalutakse ja parandatakse järk-järgult lepingu sisu.

Siiski selgusid praeguse kasutuse kohta läbi viidud uuringust järgmised asjaolud:

- mõned riigiasutused on käivitanud halvasti ettevalmistatud konkursimenetlusi, kuna neil on selles osas vähe kogemusi. See on viinud vaidlusteni seoses lepingu punktide, tähtaegade ja lõppvoorus osalevatele ettevõtetele esitatavate kohati liiga üksikasjalike nõudmistega;
- avaliku sektori tellijatel on endiselt mõnikord kiusatus kasutada kõnealust menetlust valesti, et nad ei peaks järgima intellektuaalomandi ja uuenduslike ideede kaitse tavapäraseid õigusi.

Mõistagi peaks originaalseid ideid kaitsma pakkumiste konfidentsiaalsus. Siiski on kogemus näidanud, et tegelikuses see nii ei ole ja ebaeetiline käitumine võidakse lihtsalt maskeerida lekkeks, mille allikat ei suudeta tuvastada.

ELi lepingulise raamistiku ühtlustamisel peaks arvesse võtma vahendeid intellektuaalomandi kaitseks, mis on iseenesest edu ja innovatsiooni tagatis.

3.2.3.3 Avaliku ja erasektori partnerlustehingute järelevalve

Läbipaistvuse ja kontrollinõuete järgimise tagamiseks on vaja koostada süsteemne nimekiri avaliku ja erasektori partnerlustehingutest ning jälgida nende täitmist riiklikul ja Euroopa tasandil. See ülesanne tuleks – lisaks sellele, mida juba eelnevalt mainiti seoses Euroopa Investeerimispinga ja EPECiga – usaldada mõnele neutraalsele organisatsioonile, kellel ei ole süsteemset motivatsiooni avaliku ja erasektori partnerluste positiivseks ega negatiivseks hindamiseks, ja seega tuleks see usaldada eksperdirühmale.

4. Järeldused

- Komisjoni teatis on huvipakkuv ja asjakohane dokument, kui arvestada avaliku ja erasektori investeeringute kasutamise vajadust – eelkõige praeguse finantskriisi ajal. Tuleb jätkata rahvusvahelise raamistiku loomist avaliku ja erasektori partnerluste parandamiseks ning nende pakutavate võimaluste ja eeliste kasutamiseks, aga ka selleks, et leevendada mõningaid eelnimetatud partnerluste probleeme, mida on käsitletud arvamuse eelmistes punktides (eelfinantseerimise ja kulude suurenemise probleemide, mida tuleb selliste pikaajaliste lepinguliste suhete puhul sageli ette).
- Avaliku ja erasektori partnerluste pakutavaid võimalusi ei tasu lihtsalt eitada, sest need võivad kaasa aidata avalike (väikeste ja suurte) infrastruktuuride arendamisele ning seeläbi Euroopa Liidu majandusarengule.
- EL peaks siiski tagama, et tal on avaliku ja erasektori partnerluste jaoks sobivad vahendid varasematest raskustest õppimiseks, parandades selleks järelevalvemenetlusi ja kogudes korrapäraselt tehingute lõpptulemusi. Komitee arvates on oluline, et ka VKEd saaksid paremad võimalused avaliku ja erasektori partnerlustes osalemiseks.

- Paljud ELi ja riiklikud õiguslikud vahendid on juba praegu olemas, seetõttu ei pea komitee vajalikuks alustada kõike otsast peale, et luua üksainus ja teoorias täiuslik raamistik. Nii kaotataks palju aega ja saavutataks üksnes piiratud kasu või koguni soovitud vastupidiseid tulemusi. Sidusrühmad toimivad iga päev nende õigusraamistike alusel ja kõige kahtluse alla seadmine aeglustaks riigihangete tellimist või viiks avaliku ja erasektori partnerluste koguni tõsiselt tasakaalust välja. Direktiivis 2004/18 esitatud praegused määratlused tuleks jätta muutmata ja täiendamata. Nii on igal liikmesriigil vabadus kehtestada avaliku ja erasektori partnerlustele selline õiguslik määratlus, mis sobib kõige paremini kokku asjaomase riigi konkreetse konteksti ja seal valitsevate heade tavadega.
- Kõige otstarbekam on olemasolevaid vahendeid optimeerida, täpsustades ja parandades neid mõnedes punktides ning kasutades selleks olemasolevaid pädevusi, eelkõige Euroopa Investeerimispinga rahastamisplatvormi. Samuti tuleks tugevdada EPECi ja ekspertide rühma rolli, mis aitaks veelgi enam edendada lepinguliste menetluste üldistumist, heade tavade kogumist, edendamist ja väärtustamist ja dialoogi pidamist erasektoriga Euroopa tasandil, luues selleks erasektori ekspertide töörühma.
- Tulevikus tuleks uurida ka läbipaistvuse arendamist, kogumaksumusel põhinevat eelhindamist, edu- ja ebaõnnestumise analüüsi ning õigusaktidest kinnipidamist.
- Vaja on kaaluda mehhanismi loomist avaliku ja erasektori partnerluste refinantseerimiseks pärast ehitusetappi, et kasutada ära võlakirjaturgu, mille võimalusi ei rakendata praegu veel piisavalt.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ (mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi) seoses hariliku maksumäära miinimumtaseme järgimise kohustuse kestusega”

KOM(2010) 331 lõplik – 2010/0179 (CNS)

(2011/C 51/13)

Raportöör: **Edgardo Maria IOZIA**

24. juunil 2010 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 113 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ (mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi) seoses hariliku maksumäära miinimumtaseme järgimise kohustuse kestusega”

KOM(2010) 331 lõplik – 2010/0179 (CNS).

Komitee juhatus tegi 13. juulil 2010 käesoleva arvamuse ettevalmistamise ülesandeks majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioonile.

Arvestades töö kiireloomulisust, määras komitee 21. oktoobril 2010 toimunud täiskogu 466. istungjärgul pearaportööriks Edgardo Maria Iozia ja võttis ühehäälselt vastu järgmise arvamuse.

1. Komitee arvamuse põhisisu ja märkused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nendib, et veel kord – loodetavasti viimast korda – tuleb viie aasta võrra pikendada nn üleminekusüsteemi, et rakendada 15 %-le seatud käibemaksumäära miinimumtasest, mis kehtestati juba 1992. aastal ning mis kaotab kehtivuse käesoleva aasta 31. detsembril 2010. Komitee peab kõnealuse direktiivi vastuvõtmist kiiduväärseks.

1.2 Kui üleminekusüsteemi ei pikendata, võib see negatiivselt mõjutada siseturu toimimist. Juba praegu erinevad Euroopas rakendatavad harilikud maksumäärad kümne protsendipunkti piires, ulatudes 15 %-st Küprosel ja Luksemburgis 25 %-ni Taanis, Ungaris ja Rootsis. Komisjon on igati õigustatult teinud juba kahel juhul ülemmäära kehtestamise ettepaneku, millele aga nõukogu ei ole andnud oma heakskiitu, kuid aluslepingute kohaselt on kõnealuses valdkonnas vaja saavutada üksmeel.

1.3 Komitee tervitab komisjoni otsust avaldada hiljemalt käesoleva aasta lõpus roheline raamat uue käibemaksustrateegia ning maksumäärade järkjärgulise ühtlustamise võimaluse kohta. Komitee, kellega roheline raamatu teemal nõuetekohaselt konsulteeritakse, soovib, et võimalikult kiiresti loodaks täielikult ühtlustatud Euroopa maksusüsteem ning et üleminekusüsteemi saaks lõplikult kõrvale jätta.

1.4 Mitmes kõnealusel teemal koostatud arvamuses on komitee väljendanud toetust vajadusele luua lihtne ja ühtlustatud kaudse maksustamise süsteem, mis leevendaks halduskoormust, tooks selget kasu ettevõtetele ja kodanikele, tagaks

õiglase maksustamise ja kindla sissetuleku riigi eelarvesse, vähendaks maksupettuste ohtu ning toetaks siseturu arengut ja lõpuleviimist.

1.5 Komitee on teadlik asjaolust, et maksuküsimuste valdkonnas ühehäälsuse nõude säilitamise tõttu on keeruline kiiresti kehtestada lõplikku päritoluriigis maksustamise süsteemi. Kokkuleppe puudumine aluslepingute läbivaatamise küsimuses pikendab häirivalt otsuste langetamise aega kõnealuses valdkonnas. Praegu, 43 aastat pärast kaudse maksustamise süsteemi käivitamist Euroopas oleme ühehäälsuse nõude tõttu ikka veel samas punktis.

1.6 „Selles tuleb süüdistada liikmesriike, et 33 aastat tagasi tehtud põhimõttelise otsuse rakendamisel ei ole saavutatud mingit edu. Euroopa käibemaksualaste õigusaktide ajalugu on ebaõnnestumiste jada, mida ei tule süüks panna mitte komisjonile, kes on piüdnud edendada seda teemat kiiduväärse järjepidevuse ja visadusega, vaid liikmesriikidele, kes on komisjoni jõupingutusi pidevalt nurja ajanud”⁽¹⁾. Need Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee poolt 2001. aastal öeldud sõnad on kahjuks jätkuvalt asjakohased.

1.7 Komitee on seisukohal, et enam ei saa edasi lükata sellise uue maksusüsteemi kehtestamist, mis võimaldaks tõhusalt võidelda maksupettuste vastu ning millega kaasneks liikmesriikide ja ELi sissetulekute kasv ning mis võimaldaks vähendada halduskoormust ja aidata kaasa siseturu arengule.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Käibemaksusüsteemi toimimise parandamine siseturul”, EÜT C 193/45, 10.7.2001.

2. Taust

2.1 Kooskõlas direktiivi 77/388/EMÜ artikli 12 lõike 3 punktiga a määrab nõukogu komisjoni ettepanekul ja pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendi ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega ühehäälselt kindlaks käibemaksu määra taseme.

2.2 Kuna nõutud ühehäälsust ei saavutatud, oli komisjon sunnitud neli korda pikendama tähtaega ainsa ühehäälselt vastu võetud otsuse põhjal: **15 %-lise maksumäära miinimumtaseme** kehtestamine direktiivis 92/77/EMÜ. **Maksude lõpliku ühtlustamise** ettepanekuist ei saavutanud ükski vajalikku ühehäälsust.

3. Euroopa Komisjoni ettepanek

3.1 Mõeldes direktiivis 2006/112/EÜ ette nähtud üleminekusüsteemi järgmise tähtaja lõppemisele 31. detsembril 2010, teeb komisjon ettepaneku pikendada ajavahemikuks 1. jaanuarist 2011 kuni 31. detsembrini 2015 süsteemi veel kord ning kehtestada **hariliku maksumäära alampiiriks 15 %**.

3.2 Ettepaneku punkti 9 kohaselt kavatseb komisjon avaldada lähiajal rohelise raamatu uue käibemaksustrateegia kohta, millega algatatakse konsulteerimine maksude edasise ühtlustamise küsimuses. Selle liikmesriikidevahelise konsulteerimise tulemusel saab komisjon võtta vastu asjakohase otsuse ELis rakendatava käibemaksu hariliku maksumäära kohta.

4. Komitee märkused

4.1 Arvestades maksustamise praegust olukorda 27 liikmesriigis (eelkõige käibemaksu valdkonnas), võib komitee üksnes nõustuda komisjoni ettepanekuga, mida ta peab jätkuvalt vajalikuks.

4.2 Komitee toetab täielikult komisjoni otsust avaldada kõnealusel teemal roheline raamat, et kaotada lõplikult üleminekusüsteem ja käivitada eri maksumäärade, erandite, vähendatud maksumäärade ja nn parkimismaksude rägastikus ning kogu süsteemis üldiselt maksude ühtlustamise protsess, vaatamata asjaolule, et varem takistasid kitsad riiklikud huvid lihtsustamist ja siseturu täielikku lõpuleviimist.

4.3 Euroopas esineb maksupettust hinnanguliselt 200 kuni 250 miljardi euro ulatuses. Komitee jagab Euroopa Parlamendi seisukohta, mille kohaselt tuleks tõhustada selle vastu võitlemist, sest „käibemaksupettused [ei mõjuta] mitte üksnes liikmesriikide eelarvete rahastamist, vaid ka Euroopa Liidu omavahendite üldist tasakaalu, sest käibemaksu omavahendite vähenemine tuleb kompenseerida rahvamajanduse kogutulu omavahendite kasvuga”⁽²⁾.

4.4 Komitee peab seetõttu hädavajalikuks liikmesriikide kooskõlastatud ja ühtlustatud tegevust, et saavutada korraga erinevad eesmärgid: halduskoormuse vähendamine, maksutulu suurendamine tänu tõhusale võitlusele maksudest kõrvalehiilmise vastu ja maksude ühtlustamine, mis kõik aitavad kaasa siseturu arengule, ilma et maksumäärad looksid eeliseid või ebasoodsaid tingimusi konkurentsivõime osas.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi õigusloomega seotud resolutsioon (4. detsember 2008) seoses nõukogu direktiivi ettepanekuga, millega muudetakse ühist käibemaksusüsteemi käsitlevat nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ eesmärgiga võidelda maksudest kõrvalehoidmisega ELi-sisestes tehingutes.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Rahvusvaheline kliimapoliitika pärast Kopenhaageni konverentsi: ülemaailmsele kliimakaitsestrateegiale uue energia andmiseks tuleb tegutseda kohe”

KOM(2010) 86 lõplik

(2011/C 51/14)

Raportöör: **Stéphane BUFFETAUT**

9. märtsil 2010 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Rahvusvaheline kliimapoliitika pärast Kopenhaageni konverentsi: ülemaailmsele kliimakaitsestrateegiale uue energia andmiseks tuleb tegutseda kohe”

KOM(2010) 86 lõplik.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 31. augustil 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 118, vastu hääletas 7, erapooletuks jäi 3 liiget.

1. Järeldused

1.1 Kopenhaageni kokkulepe tekitas esialgu suurt pettumust, kuna ei suudetud saavutada üldist kokkulepet kliimamuutustega võitlemise eesmärkides ja meetmetes. Lähemal vaatlemisel võib öelda, et leping sisaldab eeliseid, mitte üksnes eesmärgi raames hoida maailma keskmise temperatuuri tõus alla 2 °C võrreldes industriaalühiskonna eelse tasemega, vaid ka tehnosiirde ja arengumaade rahastamise ning maakasutuse ja metsanduse alaste kokkulepete valdkonnas. Nüüd tuleb selle järeldusi täiendada järgmistes, Cancunis ja Lõuna-Aafrikas toimuvates läbirääkimisvoorudes.

1.2 Kõnealust kokkulepet on siiski raske pidada Euroopa Liidu diplomaatiliseks võiduks. ELi diplomaatiline teenistus peaks mõtlema oma strateegia muutmise peale. Uue diplomaatilise teenistuse loomine pärast Lissaboni lepingu vastuvõtmist võib ehk muuta komisjonisiseseid poliitilisi lähtekohti. Kuidas sellega ka ei oleks, kukkus ühepoolne kohustus vähendada 2020. aastal heitkoguseid 20 % või isegi 30 % läbi ning ei viinud siduva lepingu saavutamiseni. Meie partnerid on väga pragmaatilise lähenemisviisiga ning umbusklikud igasuguste suurte põhimõteteliste deklaratsioonide suhtes, mille taga peituvad võimalikud eeskirjad ja kohustused, vaatamata sellele võeti põhimõtteline eesmärk hoida maailma keskmise temperatuuri tõus alla 2 °C lõpuks vastu.

1.3 Euroopa Liit ei olnud Kopenhaageni läbirääkimistel eriti edukas ega mõjukas. Osaliselt oli see tingitud liiga kõrgele seatud eesmärkidest, millega paljud riigid ei suutnud selles järgus kaasa minna, ning osaliselt sellest, et mõned riigid kahtlesid Euroopa eesmärkide täidetavuses. EL peaks nüüd keskenduma

majanduse elavdamise protsessiga samal ajal (ja ühtlasi nimeetatud protsessi raames) püstitatud CO₂-heite vähendamise eesmärkide praktilise teostamise viisidele. Selle kahekordse ettevõtmise õnnestumine suurendaks ELi usaldusväärust ja mõju rahvusvahelistel läbirääkimistel.

Jäädes kindlaks võetud otsustele, eelkõige kliima- ja energiapaketi raames, peaks Euroopa Liit:

— võtma vastavalt Saksamaa, Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi keskkonnaministrite soovitusel kohustuse piirata aegsasti oma süsinikdioksiidi heiteid, et saavutada 2020. aastaks praeguse 20 %-lise eesmärgi asemel 30 %-line heidete vähendamine, kui majanduslikud ja sotsiaalsed olud seda ilma konkurentsivõimet kahjustamata lubavad ning eeldusel, et sellega kaasnevad selle saavutamiseks vajalikud meetmed ja investeeringud. Asjaolu, et heitkogused ELis on majanduskriisi tagajärjel oluliselt vähenenud, ei ole iseenesest piisav põhjus kõrgema eesmärgi seadmiseks, kuna heitkogused võivad majanduse elavnemisel jälle kasvada;

— mobiliseerima ja kooskõlastama ELi ja riikide teadussuutlikust uue süsinikdioksiidivaese tehnoloogia ja energiatõhususe valdkonnas. Tegemist on ressursside parema jaotusega, et saavutada suurem tõhusus ning tõestada, et poliitiliste deklaratsioonide ja õigusnormide taga on olemas konkreetseks tegevuseks vajalikud meetmed. Väga oluline on ka tagada teadussektori koostöö majandusosalistega, nagu tööstus ja põllumajandus, et tuua paljulubav tehnoloogia kiiresti turule;

- olema oma väljajütemistes tagasihoidlikumad, et meie partneritel ei jääks muljet, nagu me üritaksime neile meie „eeskujulikku Euroopa mudelit” peale suruda;
- koondama üldise kokkuleppe ootel oma diplomaatilised jõupingutused sektoripõhisemate lepingute sõlmimisele valdkondades, nagu maakasutus ja metsandus, tehnosiire (kaotamata seejuures meie suhtelist eelist kõnealuses valdkonnas), võetud kohustuste hindamise ja järelmeetmete süsteem, finantsabi ja selle eraldamine. Mõõdunud aasta mais Oslos toimunud rahvusvaheline konverents kliima ja metsanduse teemal on eduka tegevuse hea näide;
- arendama liikmesriikide toetusel aktiivset diplomaatilist tegevust USA, Venemaa ja BASIC rühma riikidega, kuna ühtegi ülemaailmset lepingut ei ole võimalik sõlmida ilma USA ja teiste suurriikide toetuseta;
- juhtima kahepoolsete ja mitmepoolsete läbirääkimiste käigus jõuliselt ka muid foorumeid kui ÜRO, et valmistada ette ülemaailmset lepingut. Kõik see peab toimuma avatud viisil, et mitte tekitada teatud riikides kartust, nagu surutaks neile peale valmislahendusi;
- võttes arvesse suuremahulisi investeeringuid, mis Hiina, USA ja Lõuna-Korea on juba teinud keskkonnasäästlikku majandusse, jätkama ELi ambitsioonikat poliitikat, kui me soovime olla homse majanduse liikumapanev jõud ning mitte kaotada oma konkurentsieeliseid ja muutuda sõltuvaks teiste loodud patentidest, oskusteabest ja tehnikast. Heitkoguste vähendamise eesmärk võib olla kasulik vahend, kuid sellest üksi ei piisa, et saavutada tehnoloogilist hüpet tõeliselt jätkusuutliku arengu saavutamiseks.

1.4 Et toetada asjaomaseid diplomaatilisi püüdeid, peaks EL kaasama ka kodanikuühiskonna, et tõsta üldsuse teadlikkust vajadusest arendada ühiskonda loodusvarade säästlikuma kasutamise, taastuvate energiaallikate ulatuslikuma kasutamise ja ühiskondliku vastutustunde suurendamise suunas.

2. Sissejuhatus

2.1 Kopenhaageni tippkohtumise järeldused kutsusid esile väga erinevaid reaktsioone.

2.2 Mõne riigi ja arutus osaleja jaoks oli Kopenhaageni kokkuleppe just esimene julgustav samm, kuna paljud riigid, sealhulgas Hiina, India ja USA, kiitsid selle heaks. Samuti kiitsid nad heaks eesmärgi hoida maailma keskmise temperatuuri tõus alla 2 °C võrreldes industriaalühiskonna eelse tasemega. Teised pidasid seda aga äärmiselt pettumust valmistavaks, kuna ei jõutud üksikasjalikule kokkuleppele eesmärgi saavutamiseks vajalikes meetmetes ega kohustuste jagamises riikide vahel.

2.3 Pettumust valmistasid ka kokkuleppes sisalduvad riikide tagasihoidlikud eesmärgid ja pühendumus, mida tõendab asjaolu, et ka kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise vabatahtlikud eesmärgid, mille riigid on kokkuleppe järel esitanud, jäävad alla selle taseme, mida oleks vaja keskmise temperatuuri tõusu hoidmiseks alla 2 °C ning milles EL ja teised kokkuleppet lootsid.

2.4 Konverents oli ilmselgelt diplomaatiline pettumus Euroopa Liidu ja eelkõige komisjoni jaoks. Eriti just meie avalik seisukoht ühepoolse kohustuse kohta vähendada meie süsinikdioksiidi heiteid 20 % või isegi 30 % aastaks 2020 ei saavutanud soovitud diplomaatilist edu, st ei julgustanud teisi arenenud riike võtma samasuguseid kohustusi ega mõjutanud arenguriike võtma konkreetsemaid kohustusi. Seepärast peame analüüsima, miks Euroopa Liidu diplomaatiline strateegia ebaõnnestus ja kuidas saaks seda paremini toimima panna.

3. Pragmatilisem ja tagasihoidlikum lähenemisviis

3.1 Isegi kui suhted USA ja Hiina vahel on komplitseeritud, näib, et Kopenhaageni kokkuleppe on praktikas USA ja BASIC rühma riikide (Brasiilia, Lõuna-Aafrika, India ja Hiina) vahel varem sõlmitud kokkuleppe ümbersõnastus.

3.2 Sellest saab teha mitu järeldust:

- paljud tähtsava majandusega riigid, samuti USA ja ka mõned teised arenenud riigid seavad jätkuvalt oma majanduse lühiajalise tõusu säilitamise (või taastamise) tähtsamale kohale kui kliimamuutustega tegelemise (hoolimata sellest, et kliima pidurdamatu soojenemine, kui kasvuhoonegaaside heiteid ei vähendata, võib tekitada kõikide riikide majanduste kesk-pikas perspektiivis palju rohkem kahju). On võimalik, et nimetatud riikide hääl jääbki järgmisel paaril aastal ambitsioonikuse piiritlemisel domineerima, kui just (või seni, kuni) uued kliimaga seotud sündmused või veelgi kindlamad teaduslikud andmed või suurem nõudlus fossiilkütuste piiratud varu järele ei mõjuta neid teema üle põhjalikult järele mõtlema. EL peab kohandama oma strateegiat sellise uue üleilmse jõudude tasakaaluga;

- USA lähenemisviis põhineb peamiselt usaldusel teaduse ja tehnika edusammude vastu ning on oma olemuselt pigem praktiline kui regulatiivne; USA (ja Hiina) suunavad lähiaastatel oma peamised jõupingutused kahtlemata maailma parima vähese CO₂-heittega tulevikutööstuse rajamiseks. Euroopa peab kindlasti tegema vähemalt sama sihispäraseid jõupingutusi liikumisel süsinikuvaese majanduse suunas;

— arenguriigid või tõrka majandusega riigid usuvad, et arenenud riikide innukus on varjatud vahend pidurada või takistada arengu- või tõrka majandusega riikide arengut ning seda enam, et arenenud riigid ei ole ise kaugelki veel saavutanud oma välja kuulutatud eesmäärke.

Põhjus, miks ei ole ennast eeskujuks seada sooviv Euroopa Liit suutnud sugugi veenda ülejäänud maailma oma lähenemisviisi põhjendatuses, on selles, et EL on liialt tuginenud abstraktsetele arvutustele, mis peaksid näitama iga riigi vajalikku sihtmäära, ja jätkuvalt puudulikule heitkogustega kauplemise süsteemile ega ole teinud midagi konkreetset, et tõendada selliste eesmärkide saavutamise võimalikkust, investeerides piisavalt teadusuuringutesse, uuendustegevusse ja üleminekutehnoloogiasse, mis võimaldaks uue süsinikdioksiidivaese ja energiatõhusama majanduse esilekerkimist nii ELis kui ka mujal. Võib loota, et strateegia 2020 on kasulik vahend selles valdkonnas. Peame suutma näidata, et Euroopa kiire liikumine vähese CO₂-heituga majanduse suunas on tõesti edukas ja annab meile üha suuremad konkurentsieelised, kui teised sama edukad ei ole. Sellel on maailmas palju innustavam mõju kui süngel juttudel tõenäoliselt võimatult kõrgetest sihtmääradest, raskustest nende saavutamisel ja kohustuste jagamise moraalsest tähtsusest.

3.3 Eelöeldut arvestades ei tohiks me jääda rahvusvahelises kontekstis jäägitult arvestama võimalusega saavutada kõikides punktides lõplik kokkulepe enne 2011. aasta lõppu. Lõpliku kokkuleppe puudumine on parem kui ebapiisavate eesmärkidega kokkulepe, mis soodustaks enesega rahulolu üha kasvava kliimamuutuste ohu taustal. Pigem tuleks selliste puudulike eesmärkidega kokkulepet võtta ajutise või vahemeetmena – mis on parem kui üldse mitte midagi teha –, kuni jõutakse karmimate eesmärkidega sobivama kokkuleppeni millalgi hiljem, kui mõned juhtriigid ja -rühmad on juba saavutanud edu vähese CO₂-heituga majanduse poole liikumisel ning suudavad võtta otsustavamal viisil suuremaid ja eesmärgipärasemaid kohustusi ning innustada ka teisi sama tegema.

3.4 Seni ei tohiks aga lubada, et juhul, kui üldist kokkulepet endiselt ei saavutata, takistab see rahvusvahelisel kogukonnal liikuda samm-sammult edasi konkreetsete läbirääkimiste ja valdkondlike lepingute sõlmimise kaudu nt metsanduse, energiatõhususe, tehnosiirde, finantsabi või elektrisõidukite alase koostöö valdkonnas. Möödunud aasta mais rahvusvahelise kliima ja metsanduse teemalise konverentsi tulemusel sõlmitud Oslo leping troopiliste metsade kohta on hea näide edukast strateegiast. See päädis partnerlusega, mis hõlmab üheksat doonorriiki, sealhulgas Norra, USA, Prantsusmaa, Saksamaa, Rootsi, Ühendkuningriiki, Taani, Jaapani ja Austraalia, koos Euroopa Liidu ja ligikaudu 40 metsariigiga. Selle uue partnerluse eesmärk on moodustada koheselt finantsmehhanism oma metsi säilitavate riikide abistamiseks. Perioodiks 2010–2012 on ette nähtud meetmeid 4 miljardi dollari ulatuses. Seega on metsade raadamisest ja hävitamisest (REDD) tulenevate heidete vähendamise mehhanism saanud tänu metsade väärtustamisele uut hoogu.

3.5 Selle lähenemisviisi võib võtta kokku järgmise lausega: „*Vähem sõnu, rohkem tegusid*”. Seejuures on vajalik tagasihoidlikum hoiak mitte eesmärkide, vaid nende esitamise suhtes.

3.6 Kopenhaageni kokkulepet tuleb hakata rakendama selle praegusel kujul ning võtta see lähtepunktiks üldise dünaamika tekitamiseks, takerdumata seejuures ideoloogilistesse seisukohavõttudesse. Vastupidiselt sellele tuleks esitada konkreetsete projektide ettepanekuid ning koguda enda ümber nende riikide rühmitusi, kes on valmis investeerima kindlatesse projektidesse, mis aitaks meil ehk vältida Kyoto kokkulepete muutmist pühaks müüdiiks. Siiski peame seejuures jääma tähelepanelikuks paljude arenguriikide soovi suhtes säilitada Kyoto lähenemise põhisuunad.

3.7 Lisaks tõrka majandusega riikide problemaatikale on vaeste riikide problemaatika otsustava tähtsusega. Me ei saa lasta neil riikidel uskuda, et kliimamuutuste vastase võitluse ajend on hoida neid arenenud riikide ülemvõimu all. Nn õiglase kliimakavade suuniseid tuleb säilitada, et näidata rikaste riikide pühendumust ja head tahet.

3.8 Sellega seoses tuleks järgida Kopenhaageni finantskokkulepet, eraldades selleks kiiresti uusi vahendeid. ELi abi suuruseks määrati 2,4 miljardit eurot aastas perioodil 2010–2012. Seega on vajalik alustada finantseerimisega võimalikult kiiresti. Selge on see, et USA ei täida endale võetud kohustusi seni kuni Hiina ja India ei võta meetmeid, eelkõige mõõtmise, järelevalve- ja kontrollisüsteemi raames.

4. Tegevuse planeerimiseks on vaja omale enne selgeks teha lähtepunkt. Milline on Kopenhaageni kokkuleppe tegelik sisu, väljaspool ideoloogilisi ja poliitilisi seisukohavõtte?

4.1 Viimase 20 aasta rahvusvahelistes aruteludes kliimamuutuste üle on tuginetud valitsustevahelise kliimamuutuste rühma (IPCC) teadustööle, mille taga on juhtivteadlased kõigist teemaga seotud valdkondadest üle kogu maailma, kes analüüsisid ja hindasid tõendeid inimtegevusest tingitud kliimamuutuste ja nende mõju kohta. Aastate jooksul IPCC poolt tehtud sagedased hindamised on kinnitanud, et teadusringkondades on järjepidevalt suurenenud veendumus ja konsensus selles, et inimtegevus on mõjutanud kliimamuutusi ja et sellel on teatud tagajärjed.

4.2 Kahjuks on IPCC viimase aja töödes esinenud menetlusvigu, mida meedia ja skeptikud ära kasutasid, et levitada Kopenhaageni konverentsi ajal kahtlusi tõendite kohta ja aegsasti kliimameetmete võtmise vajaduse kohta. Ilmselgelt peab IPCC oma menetlusi parandama tagamaks, et rühma töö on täiesti läbipaistev ning selle järeldusi on vastastikku põhjalikult hinnatud, nagu InterAcademy Council hiljuti soovitas.

4.3 Üheski IPCC töö analüüsis ei ole seatud kahtluse alla selle peamisi järeldusi ning rühma menetlusvigadest hoolimata suureneb rahvusvahelise teadusringkonna konsensus kliimamuutuste ja nende põhjuse küsimuses järjepidevalt. Paljude riikide valitsused üle kogu maailma on sellistes lähtealustes veendunud ja on võtnud Kopenhaageni kokkuleppes kohustuse püüelda selle poole, et maailma keskmise temperatuuri tõus jääks alla 2 °C. Komitee toetab kindlalt eelnimetatud järeldusi ja väljendatud poliitilist tahet.

4.4 Kopenhaageni kokkuleppes luuakse ka raamistik riikide kasvuhoonegaaside vähendamise kohustuste ja nende kohustuste täitmise kavade sätestamiseks. Pärast Kopenhaageni kohtumist on paljud riigid esitanud andmeid oma praeguste kavade ja kohustuste kohta. See on kasulik märguanne maailma eri paigus toimuva tegevuse ja tehtud algatuste kohta. Samas siiani võetud kohustustega ei suudeta hoida temperatuuritõusu maailmas alla 2 °C. Isegi parimal juhul vähendaksid arenenud riikide võetud kohustused aastaks 2020 kasvuhoonegaaside hulka vaid 18 %, mis ei vasta kaugeltki valitsustevahelise kliimamuutuste rühma hinnangutele, mille kohaselt tuleb selleks ajaks kasvuhoonegaase vähendada 25-40 %. Komitee arvates peaks EL rahvusvahelistel läbirääkimistel lähtuma sellest, et riikide praegusi kohustusi saab pidada vaid esimeseks sammuks ning püüdma neid kohustusi igal võimalikul juhul täpsustada ja suurendada.

4.5 ÜRO senist protsessi ähvardab oht jääda surnud ringi. Nähtavasti oleks esialgu vajalik kasutada muid mitmepoolseid läbirääkimisvorme, nagu G20, mitmepoolsed kokkulepped jms, mis annaksid tugevama ja realistlikuma aluse näol ÜRO läbirääkimistele uue hoo. Mingil juhul ei asenda need ÜRO-d, vaid neid kasutatakse ÜRO kokkulepete ettevalmistamiseks. Viimased peavad olema konkreetset ning leidma rakendamist igapäevaelus ja poliitikas, olgugi et need hõlmavad vaid ühte aspekti kliimamuutuste või siis keskkonnahoidliku või süsinikuaese energia alase uuendustegevuse valdkonnas. Seoses sellega võiks EL mängida võtmerolli, tagades läbirääkimiste läbipaistvuse ning arendades aktiivset diplomaatiat arengu- ja väikeriikidega.

4.6 Tähelepanelikult tuleb jälgida riikide poolt Kopenhaageni kokkuleppe, Hiina viisaastakuplaani ning Ameerika Ühendriikide mis tahes tulevaste õigusaktide raames võetud kohustuste praktilist täitmist.

4.7 See peab innustama ELi vaatama läbi oma suhtumist, eelkõige sellist, mis jätab mulje, et EL soovib teistele peale suruda samasugust siduvat kokkulepet, mida EL oma territooriumil rakendab. Muuhulgas võiks mõtiskleda taolise kokkuleppe olemuse üle. Kui me räägime siduvast kokkuleppes, tähendab see vahetut kohaldamist. Samas on selge, et meil

puuduvad selleks vahendid ning et meie partnerid seda ei soovi. Parem oleks rääkida kindlaid ja kontrollitavaid nõudeid sisaldavast kokkuleppes.

4.8 Mõistagi ei ole mitmed suurriigid veel valmis sõlmima siduvat kokkulepet üldeesmärkide kohta. Nende jaoks oleks vastuvõetavam rääkida järkjärgulise lähenemisviisi raames läbi täpsed ja kontrollitavad kohustused.

4.9 Kahtlemata on edasine samm spetsiifilisemate ja tehnilisemate kokkulepete sõlmimine, millele saab lisada teaduslikku ja uurimisalast koostööd käsitlevad kokkulepped ning kindlasti tehnosiirde ja vähim arenenud riikide toetamise kokkulepped. Seejuures austatakse riikide sõltumatust, kuid riigid peavad samas andma tagatise rahaliste vahendite ja toetuste nõuetekohase kasutamise kohta.

5. Kuidas valmistada tõhusalt ette Cancúni konverentsi?

5.1 Euroopa peab kõigepealt „kodus korra majja lööma” ning näitama, kuidas muuta kiirem üleminek säästvale ja süsinikuaesele ühiskonnale majanduslikuks eduks. Praegu on oht, et programmid taastuvenergia laiendamiseks ja kõigis sektoreis energiatõhususe arendamiseks aeglustuvad ning et Euroopa uued innovatiivsed tööstused neis sektoreis jäävad alla välismaisele konkurentsile, mida soodustatakse tõsiselt Hiinas, Lõuna-Koreas ja teistes riikides. Euroopa vajab rangemaid meetmeid, et anda uut hoogu ja investeringuid oma vähest süsinikdioksiidi tootvatesse tööstusharudesse, mida nood vajavad oma konkurentsivõimelise positsiooni säilitamiseks maailmas. Seda sektorit tuleb eriliselt toetada 2020. aasta strateegia rakendamisel ja riikide majanduse taaselustamise programmides.

5.2 Kliimamuutuste volinik ning Saksamaa, Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi keskkonnaministrid on soovitanud, et ELi võtaks ühepoolse kohustuse piirata aegsasti oma süsinikdioksiidi heiteid, et saavutada 2020. aastaks praeguse 20 %-lise eesmärgi asemel 30 %-line heidete vähendamine, eelkõige selleks, et näidata poliitilist tahet ja pühendumust võtta vajalikke meetmeid ning teha vajalikke investeringuid taastuvenergiasse ja energiatõhususse. Asjaolu, et heitkogused ELis on majanduskriisi tagajärjel oluliselt vähenenud, ei ole iseenesest piisav põhjus kõrgema eesmärgi seadmiseks, kuna heitkogused võivad majanduse elavnemisel jälle kasvada. Komitee toetaks siiski 30 %-lise heidete vähendamise eesmärki, kui majanduslikud ja sotsiaalsed olud seda ilma konkurentsivõimet kahjustamata lubavad ning eeldusel, et sellega kaasnevad vajalikud meetmed ja investeringud. EL peab eelkõige olema usaldusväärne. Süsinikdioksiidi vähendamise eesmärgid peavad olema ambitsioonikad ning realselt ellu viidud.

5.3 Rahvusvahelisel tasandil oleks vaja teha intensiivset ettevalmistustööd sellise organi nagu G20 raames, kuna sellesse kuuluvad riigid, kes paiskavad õhku 90 % kogu süsihappegaasidest. Nemad peaksid visandama kokkuleppe esialgsed põhipunktid. Seejärel jätkatakse saavutatud diplomaatiliste kompromisside arutamist ÜROs. See peaks toimuma läbipaistvalt ning kaasama võimalikult suurel määral vähim arenenud riike.

5.4 Seejärel peaks ÜRO raames jõudma vähem keeruka läbirääkimisprotsessini. Teadagi osutusid Kopenhaageni läbirääkimised väga keeruliseks ning toimusid kuue, sageli paralleelse, töösessioonina.

5.5 Läbirääkimised peavad ilmingimata olema lihtsustatud ülesehitusega ning vajaduse korral tuleb jätta kõrvale Kyoto protokoll, mis niikuinii katab vaid 30 % heitkogustest. Mõistagi peab see olema esitatud ja selgitatud diplomaatilisel viisil, jätmata muljet, et suurimaid heitkoguseid paiskavad riigid püüavad oma kohustustest vabaneda, kuid teistele kohustusi panna.

5.6 Keskenduda tuleb võtmeaspektidele, nagu heitkoguste piiramine ja vähendamine selgete eesmärkide alusel, teaduslik, tehniline ja finantsabi vähim arenenud riikidele, sõlmitud kokkulepete järelevalve, metsade eriküsimus – seda tuleb teha laskumata keerukatesse õiguslikesse mehhanismidesse, mis oleks mõnele osapoolle vastumeelne ning võib läbirääkimised peatada.

5.7 Komitee nõustub ka komisjoni teatise lõigetes 3.2 ja 3.3 püstitatud konkreetsete läbirääkimisalasate eesmärkidega, et luua kindel ja läbipaistev raamistik heitkoguseid ja tulemuslikkust käsitleva aruandluse jaoks, tagada lähitulevikuks kiire stardirahastamine, samuti pikaajaline arenguriikide rahastamine, laiendada ja tõhustada rahvusvahelist süsinikuturgu ja reformida puhta arengu mehhanismi, mis ei täida praegu oma eesmärke.

5.8 Rahvusvahelise kliimapoliitika alane teatis sisaldab seeest asjakohasemaid ja realistlikumaid ettepanekuid. Komisjon rõhutab õigusega vajadust täita Kopenhaageni kokkulepet. Samuti tõstab komisjon esile Euroopa 2020. aasta strateegia orienteeritust „säästvusele”. Selles on säästvat majanduskasvu määratletud kui ressursitõhusa tuleviku-Euroopa kujundamise aluseks olev prioriteet, mis aitab luua uusi nn keskkonناسõbralikke töökohti ning tugevdada energiatõhusust ja -julgeolekut.

5.9 Komisjon rõhutab ka mõõtmise-, kontrolli- ja järelevalvesüsteemi täpsema määratlemise olulisust, kuigi on hästi teada, et see punkt tekitab läbirääkimistel suuri probleeme, eelkõige Hiinaga. Seega tuleks leida selge ja läbipaistev raamistik, mis ei riiva riikide sõltumatust ja väärikust. ELi roll võiks siin olla huvitatud kolmandatele riikidele hindamis- ja kontrollimeetmete rakendusmeetodite väljapakkumine.

5.10 Kopenhaageni kokkuleppes ette nähtud viivitamatuid finantssätteid tuleb rakendada võimalikult kiiresti. See on parim viis tõestada arenenud riikide head tahet arenguriikide suhtes, toetudes vajaduse korral juba olemasolevatele algatustele.

5.11 Seoses pikaajalise rahastamisega on komisjoni sõnul võimalik kasutada mitmeid ressursse:

— rahvusvahelise CO₂-turu raames saadud ressursid; seni ei ole see aga eriti tulemuslik olnud, osalt seetõttu, et nimetatud turg ei ole ülemaailmne, teisalt seetõttu, et tegemist on kunstliku turuga (CO₂-l ei ole reaalselt väärtust), mis võib muutuda spekulatiivseks „saastelubade” turuks;

— mere- ja lennutranspordi toetused;

— riiklikud vahendid; samas on kõik kursis liikmesriikide praeguse eelarveolukorraga.

Sellest lähtuvalt ja hoolimata raskustest on rahalistest kohustustest kinnipidamine kolmandate riikide, eelkõige kõige vaesemate riikide, silmis omamoodi usaldustest. Jääb kõige keerulisem probleem – milliste kriteeriumide alusel peaks toimuma vahendite eraldamine, projektide asjakohasuse hindamine ja edukas lõpuleviimine.

5.12 Samuti tuleb suuremaid jõupingutusi teha taastuvenergia valdkonna teadus- ja arendustegevuses ning energiatõhususe edendamisel, kas või üksnes sel põhjusel, et fossiilsete vedelate ja gaasiliste ressursside (nafta ja gaas) varud pidevalt kahanevad. Tegemist on ressursside parema jaotamisega, et saavutada suurem tõhusus ning tõestada, et poliitiliste deklaratsioonide ja õigusnormide taga on konkreetseks tegevuseks vajalikud meetmed. Suurt muret tekitab asjaolu, et nii olulised tulevikuprojektid nagu Galileo või ITER on suurte rahastamisprobleemide ees.

5.13 Et toetada asjaomaseid diplomaatilisi püüdlusi, peaks EL kaasama ka organiseeritud kodanikuühiskonna, eesmärgiga tösta üldsuse teadlikkust vajadusest suunata ühiskonda loodus-

varade säästlikuma kasutamise, taastuvate energiaallikate ulatuslikuma kasutamise ja ühiskondliku vastutustunde suurendamise suunas.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele tervikliku tootepoliitika rakendamise praeguse seisuga kohta”

KOM(2009) 693 lõplik

(2011/C 51/15)

Raportöör: **Josef ZBOŘIL**

Euroopa Komisjon otsustas 21. detsembril 2009. aastal vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele tervikliku tootepoliitika rakendamise praeguse seisuga kohta”

KOM(2009) 693 lõplik.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektioon võttis arvamuse vastu 7. juulil 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 ühehäälselt vastu järgmise arvamuse.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab Euroopa Komisjoni aruannet tervikliku tootepoliitika rakendamise kohta, milles antakse põhjalik ülevaade tervikliku tootepoliitika põhimõtete rakendamise protsessist. Aruanne on hästi sobitatud säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava laiemasse konteksti.

1.2 Integreeritud lähenemisviisil põhinevas strateegias võetakse kohaselt arvesse subsidiaarsuse põhimõtet ja iga liikmesriigi erijooni. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et praktilisi meetmeid rakendatakse peamiselt tütarettevõtete tasandil ning müüja ja tarbija koosmõju tulemusena turul.

1.3 Komitee leiab, et kuigi terviklik tootepoliitika hõlmab turujõudude küsimust, tuleb turumehhanismide, nt keskkonnamaksude ja stiimulite osas veel palju tööd teha selleks, et kooskõlastatult parandada nende rakendatavust. Komitee soovib pöörata suuremat tähelepanu kogemuste vahetamisele liikmesriikide vahel ning eriti stiimulitele, nende rakendamisele ja pikaajaliste vabatahtlike kokkulepete rollile.

1.4 Komitee on veendunud, et standardimine oleks kasulik paljudele toodetele, kuna see mõjutaks positiivselt nende ringlussevõttu, tõhusust, keskkonnamõju ja muid tegureid. Ökodesaini direktiivi rakendamisel on standardimisel äärmiselt oluline roll ning seda on vaja tulevikku silmas pidades tugevdada.

1.5 Komitee arvates aitaks kahe keskkonnajuhtimissüsteemi suurem ühtlustamine (EMASi viimine suuremasse kooskõlla ISO

14001-ga) tagada EMASi süstemaatilisema rakendamise säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava osana.

1.6 Kõik määrused, poliitikameetmed või vahendid, sh säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava rakendamiseks, tuleb koostada ja vastu võtta nii, et nad ei kahjustaks konkurentsikeskkonda ega siseturu toimimist ning austaksid täielikult parema reguleerimise põhimõtet ja jätkusuutlikkuse eesmärki. Äärmiselt oluline on tagada, et praktilistel kaalutlustel vastu võetud uued poliitikameetmed ei kattuks ega oleks vastuolus juba paikapandud ELi vahendite ja poliitikameetmetega.

1.7 Ka kulutõhusus on säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava edu tagamisel väga oluline. Esialgsele mõjuanalüüsile tuleks lisada makro- ja mikromajandusliku mõju analüüs, kuna need erinevad sageli suuresti sellest, mis majanduselus tegelikult toimub.

1.8 Hindamismenetluses tuleks võimalikult varases etapis ja maksimaalse läbipaistvusega võtta arvesse ka peamisi väärtusahelaid. Kehtivad õigusaktid ökodesaini ja märgistamise kohta ei tohiks muutuda Euroopa toodetele takistuseks, vaid peaksid aitama neil olla edukad nii siseturul kui ka rahvusvahelistel turgudel. Igasugused algatused, eriti toodete märgistamise kohta ja tarbimise muutmiseks, peaksid põhinema kindlal ja tõendatud teaduslikul alusel ning neid tuleks kasutada vaid valdkondades, kus tarbimismustrit on võimalik muuta.

1.9 Komitee väljendab toetust nii tervikliku tootepoliitika ideele kui ka säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavale, mille eesmärk on toetada säästvamate toodete ja tootmisprotsesside väljatöötamist kooskõlas komitee varasemate selle valdkonna arvamustega⁽¹⁾. Kõnealuse lähene misviisiga saavutatakse suurem lisaväärtus nii keskkonna kui ka Euroopa majanduse konkurentsivõime jaoks.

1.10 Komitee on veendunud, et seepärast tuleks esmatahtsaks pidada olemasolevaid ühenduse programme, nagu Euroopa energiatehnoloogia strateegiline kava, keskkonnatehnoloogia tegevuskava ja tehnoloogiliste platvormide tegevused. Erilist tähelepanu tuleks pöörata heale koordineerimisele ja piisavale ambitsioonikusele.

1.11 Ökoinnovatsiooni valdkonna teadus- ja arendustöös osalejate parem koostöö, majandusvaldkond ja ettevõtted, uurimiskeskused ja kõrgharidusasutused peaksid tagama valdkonnas uuendustegevuse, mis on ülimalt tähtis.

1.12 Kui terviklikku tootepoliitikat arendatakse säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavast lahus, on oht, et sellega kaasnevad ebavajalikud vastuolud ja ebakindlus. Seepärast nõustub komitee täielikult sellega, et igasugune edaspidine tegevus tervikliku tootepoliitika vallas kuulub nüüdsest hindamisele ja peab toimuma säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava raames.

1.13 Nii tervikliku tootepoliitika kui ka säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava rakendamine peab endast kujutama dünaamilist protsessi, mis tugineb eri huvitatud osapoolte (alates ettevõtetest ja poliitikakujundajatest kuni tarbijaorganisatsioonide ja keskkonnaküsimustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonideni) pidevale dialoogile ja koostööle, et tugevdada tarbijatega suhtlemiseks kasutatavaid vahendeid, mahepõllunduslikku tootmist ning säästvate riigihangete ja riiklike tellimuste edendamist.

2. Komisjoni dokument

2.1 Komisjon võttis 18. juunil 2003 vastu teatise „Terviklik tootepoliitika – lähtudes kogu olulusringi hõlmavast keskkonnasõbralikust mõtteviisist”⁽²⁾. Terviklik tootepoliitika põhineb järgmistel tähelepanekutel.

— Kaupade ja teenuste (st toodete) tootmine ja kasutamine on keskkonnale avaldatava negatiivse üldmõju peamine põhjus.

Olukord on halvenemas, kuna ELis ja kogu maailmas tarbitavate toodete hulk pidevalt suureneb.

— Tooted avaldavad keskkonnale survet ja mõju erinevates olulusringi etappides (tootmisahelas, kasutusetaapis, tarbetuks muutunud toote kasutusel kõrvaldamise etapis). Parandusmeetmed tuleb välja töötada nii, et välditakse keskkonnamuutuse ülekandmist toote olulusringi muusse etappi või muusse geograafilisse piirkonda.

— Kuna tooted ja mõjud on väga erinevad, ei ole nende kõikide käsitlemiseks ühte ühist poliitikavahendit. Sobiv poliitikavahend või vahendite kombinatsioon tuleb valida igal üksikjuhul eraldi ning seda tuleb rakendada kooskõlastatult ja sageli mitmes poliitikavaldkonnas korraga.

2.2 Teatise on määratletud tervikliku tootepoliitika eesmärk ning kehtestatud selle viis põhimõtet: 1) kogu olulusringi hõlmav mõtteviis; 2) töötamine turuga; 3) sidusrühmade ulatuslik kaasamine; 4) toodete pidev täiustamine; 5) poliitikavahendite kooskõlastatud kasutamine. Terviklikku tootepoliitikat oli kavas rakendada kolme strateegilise meetme kaudu:

— Toetatakse üldisi poliitikameetmeid, eelkõige ELi säästva arengu strateegiat,⁽³⁾ ELi kuuendat keskkonnaalast tegevusprogrammi⁽⁴⁾ ning säästva tarbimise ja tootmise programmide kümneaastast raamistikku⁽⁵⁾.

— Täiendatakse toodetega seotud olemasolevaid meetmeid; selleks nähakse ette raamistik, mille alusel saaks keskkonnaprobleeme käsitleda toodete olulusringi silmas pidades.

— Suurendatakse keskkonnaalase tootepoliitika vahendite koostõla ja ühtsust.

2.3 Tervikliku tootepoliitika põhimõtted on ühendatud **säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika** üldise raamistikuga ja selle **2008. aasta tegevuskavaga**,⁽⁶⁾ mis tähendab, et terviklikku tootepoliitikat käsitleva teatise vastuvõtmisega käivitatud protsessi on tegevuskavas kindlalt arvesse võetud ja edasi arendatud.

2.4 **Energiat tarbivate toodete ökodisaini käsitleva direktiiviga** võetakse tervikliku tootepoliitika põhimõtted üle tootepoliitika käsitlevatesse õigusaktidesse. Nimetatud direktiivi reguleerimisala laiendati 2009. aastal säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava raames uutele tooterühmadele (energiamahtudega tooted)⁽⁷⁾.

⁽³⁾ ELi säästva arengu uuendatud strateegia, 9. juuni 2006, nr 10117/06.

⁽⁴⁾ KOM(2001) 31 lõplik.

⁽⁵⁾ Vt http://www.un.org/esa/dsd/dsd_aofw_scpp/scpp_tenyearframprog.shtml.

⁽⁶⁾ KOM(2008) 397 lõplik.

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta direktiiv 2009/125/EÜ, mis käsitleb raamistikku kehtestamist energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks.

⁽¹⁾ ELT C 80, 30.3.2004, lk 39–44, ELT C 218, 11.9.2009, lk 46.

⁽²⁾ KOM(2003) 302 lõplik.

2.5 Uue **jäätmete raamdirektiiviga** ⁽⁸⁾ muudeti mitmed tervikliku tootepoliitika osad õiguslikult siduvaks, eelkõige nõue, mille kohaselt tuleb jäätmepoliitika väljatöötamisel arvesse võtta materjalide kogu olelusringi.

2.6 Loodusvarade säästlikku kasutamist ning jäätmetekke vältimist ja ringlussevõttu käsitlevates **teemastrateegiates** on heaks kiidetud kogu olelusringi hõlmav mõtteviis ning põhimõtted, mille kohaselt tuleb tooteid pidevalt arendada ⁽⁹⁾ ja teha koostööd turuga ⁽¹⁰⁾. Näiteks jäätmestrateegias kutsutakse üles looma ELis tugevaid ringlussevõtu turgusid.

2.7 Kohe pärast tervikliku tootepoliitikat käsitleva teatise vastuvõtmist alustas komisjon **olelusringi hindamise Euroopa platvormi** loomist ning olelusringi hindamise Euroopa kvaliteetandmebaasi ja olelusringi hindamise juhendi väljatöötamist.

2.8 Üldiselt on keskkonnasõbraliku tootepoliitika arendamine ELis olnud edukas. Kuna terviklik tootepoliitika on pigem siiski protsess kui lõpptulemus, on veel küllaldaselt võimalusi täiendavate meetmete jaoks.

2.9 Kõnealuse poliitika käsitust võib kohaldada ka **muude kui tööstustoodete ning teenuste keskkonnasõbralikkuse** suurendamiseks. **Maksustamist ja toetusi käsitlevaid tervikliku tootepoliitika vahendeid** ei ole ühenduse tasandil veel kohaldatud.

2.10 Tervikliku tootepoliitika ühendamist muude meetmetega on raske dokumenteerida, kuna uute meetmete puhul ei viidata sageli otseselt terviklikule tootepoliitikale. Siiski on peamised tööstusharud ja poliitikakujundajad võtnud üha enam omaks kogu olelusringi hõlmavat mõtteviisi, samuti on andmed kogu olelusringi kohta paremini kättesaadavad ja meetoodikat käsitlevate kokkulepete osas on saavutatud edu. Ka on edukalt kindlaks tehtud tooteid, mille puhul on täiustamise võimalused kõige suuremad, ning selgitatud välja selleks vajalikke meetmeid.

2.11 Säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava keskmes on praegu tarbijate teavitamine, ökodisaini käsitlevad õigusaktid, keskkonnasäästlik tootmine ja keskkonnahoidlikud riigihanked. Nimetatud tegevuskavaga jätkatakse terviklikku tootepoliitikat käsitleva teatisega käivitatud protsessi, et kasutada täiendavaid turuvõimalusi veelgi keskkonnasõbralikumate toodete tootmiseks ja säästva tarbimise edendamiseks. Teatise jõutakse järeltulele, et tegevuskava 2012. aastaks kavandatud läbivaatamine on suurepärane võimalus tervikliku tootepoliitika arengut täiendavalt hinnata.

3. Üldised märkused

3.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab Euroopa Komisjoni aruannet tervikliku tootepoliitika rakendamise kohta

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid.

⁽⁹⁾ KOM(2005) 670 lõplik.

⁽¹⁰⁾ KOM(2005) 666 lõplik.

ning selle juurde kuuluvat töödokumenti, milles antakse põhjalik ülevaade tervikliku tootepoliitika põhimõtete rakendamise protsessist. Ülevaates käsitletakse algatusi ja nende praktikas rakendamist komisjoni poolt, samuti võrreldakse olukorda eri liikmesriikides ja tuuakse välja nende erijooned. Aruanne on hästi sobitatud säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava laiemasse ideesse.

3.2 2003. aastal avaldatud Euroopa Komisjoni algne teatis tervikliku tootepoliitika kohta aitas kahtlemata algatada viljaka arutelu. Teatise hinnati nii ELi institutsioonide, liikmesriikide kui ka eri huvirühmade rolli selles, et vähendada võimalikult palju toodete mõju keskkonnale. Arutelu on muutnud ka arusaamist teemast tervikuna. Selle tulemusel on tehtud pidevaid jõupingutusi asjakohaste poliitiliste ja õiguslike vahendite väljatöötamiseks, mille kaudu vähendada toodete mõju keskkonnale.

3.3 Eesmärgiks seati sellise kontseptuaalse raamistiku loomine, mis põhineks toote olelusringi hindamisel, mis saab aidata parandada toodete keskkonnamõjuga tegelemiseks mõeldud eri poliitikameetmete koordineerimist ja kooskõla.

3.4 Haldusasutused, seadusandlikud organid ja asjaomased pooled on tervikliku tootepoliitika viis aluspõhimõtet edukalt oma töösse kaasanud. Kõnealustest põhimõtetest lähtub ka säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava, mis on tervikliku tootmispoliitika teatise algatatud protsessi loogiline jätk.

3.5 Komitee tervitab asjaolu, et kõik viis peamist põhimõtet on ametlikult sõnastatud ELi direktiivides ja poliitikadokumentides: (1) olelusringipõhine mõtteviis võeti ökodisaini direktiivi aluseks; (2) säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava ja stiimulite ettepanekute eesmärk oli suurem koostöö nii siseriiklikel kui ka Euroopa turgudel; (3) mitmete algatuste kaudu kaasatakse nii Euroopa kui ka liikmesriikide sidusrühmad; (4) säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava oluline osa on ka toodete funktsionaalsuse pidev parandamine; (5) vahendite koordineerimist ja ühtlustamist on parandatud, et tagada tegevuskava integreeritud lähenemisviisist tulenevate võimalike sünergiate täielik ärakasutamine.

3.6 Integreeritud lähenemisviisil põhinevas strateegias võetakse kohaselt arvesse subsidiaarsuse põhimõtet ja iga liikmesriigi erijooni ning hoidutakse kahjustamast siseturu konkurentsikeskkonda. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et põhimõtteid ja poliitikavahendeid rakendatakse peamiselt tütarettevõtete tasandil ning müüja ja tarbija koosmõju tulemusena turul. See peaks peegelduma kõigi huvitatud poolte laialdase heakskiidu pärilvitud tõhusate vahendite kasutamises.

3.7 Ehkki terviklik tootepoliitika on vilja kandnud ning seda on rakendatud mitmes konkreetsetes poliitikavahendis, leiab komitee, et on aeg pöörata rohkem tähelepanu tervikliku tootepoliitika rakendamise tõhususele. Eelkõige tuleks hinnata rakendamisel tehtud edusamme, samuti takistusi ja ebaõnnestumisi, nii et tegevuskava hindamisel 2012. aastal saaks võtta soovitud tõhususe saavutamiseks vastu vajalikud parandusmeetmed.

3.8 Komitee on veendunud, et selline toodetele keskendunud poliitika avaldab täit mõju vaid siis, kui meetmeid rakendatakse globaalsel tasandil, võttes arvesse kõiki majanduslikke ja kultuurilisi erinevusi. Üldine soodustuste süsteem, mis keskendub nii piirkondlikele kaubanduslepingutele kui ka arenguriikide jõupingutustele säästva arengu valdkonnas, on hea näide mehhanismist tervikliku tootepoliitika viie põhimõtte tõhusaks rakendamiseks globaalsel tasandil.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Komitee leiab, et kuigi terviklik tootepoliitika hõlmab turujõudude küsimust, mis on oluline selleks, et terviklik tootepoliitika ja muud vahendid oleksid edukad, tuleb turumehhanismide, nt keskkonnamaksude ja stiimulite osas veel palju tööd teha selleks, et kooskõlastatult parandada nende rakendatavust. Euroopa Liidul on seejuures aga vaieldamatult väiksem roll kui liikmesriikidel. Komisjonis 2007. aastal vastu võetud rohelises raamatus ja laialdastes konsultatsioonides asjaomaste sidusrühmadega on mõnevõrra rõhutatud turumehhanismide rolli. Komitee soovib siiski pöörata suuremat tähelepanu kogemuste vahetamisele liikmesriikide vahel ning eriti stiimulitele, nende kasutamisele ja pikaajaliste vabatahtlike kokkulepete rollile.

4.2 Tooted ja nende keskkonnamõju on tihedalt seotud ka standardimise teemaga. Komitee on veendunud, et standardimine oleks kasulik nii seoses mootorsõidukite heitgaasidega kui ka paljude teiste toodetega. See avaldaks positiivset mõju näiteks toodete ringlussevõetavusele ja keskkonnamõjule, samuti teistele keskkonnateguritele. Ka ökodisaini direktiivi rakendamisel on standardimisel äärmiselt oluline roll ning seda on vaja tulevikku silmas pidades suurendada. Standardimisest saadav eelis seisneb võimaluses kaasata kõik huvitatud pooled.

4.3 Keskkonnajuhtimissüsteemid EMAS ja ISO 14001 on mittekohustuslikud vahendid, mis toetavad terviklikku tootepoliitikat ja sellega seotud poliitikaid. On selge, et EMASi rangemad haldus- ja auditeerimisnõuded ei innusta seda laialdasemalt kasutama ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks on need tõkestavad. ISO 14001 kasutatakse laialdasemalt, osaliselt selle laiahaardelisuse tõttu, kuid eriti seepärast, et ta sobib paremini globaalsel tasandil tegutsevatele ettevõtetele. Komitee arvates aitaks kahe keskkonnajuhtimissüsteemi suurem ühtlustamine tagada EMASi süstemaatilisema rakendamise säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava osana.

4.4 Kõik määrad, poliitikameetmed või vahendid, sh vahendid säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava rakendamiseks, tuleb koostada ja vastu võtta nii, et see ei kahjustaks konkurentsikeskkonda ega siseturu toimimist ning austaks täielikult parema reguleerimise põhimõtet ja jätkusuutlikkuse eesmärki.

4.5 Rakendatud on juba mitmeid tulemusi andvaid poliitika-meetmeid, mis kujutavad endast positiivset sammu säästva tarbimise ja tootmise suunas Euroopa Liidus. Seepärast on vaja tagada, et uued poliitikad ei kattuks ega läheks vastuollu olemasolevate ELi poliitikate ja vahenditega. Vastasel juhul kannataks märkimisväärselt ELi majanduse konkurentsivõime: lõpliku otsuse peab alati langetama teadlik tarbija.

4.6 Komitee on veendunud, et ainult sidusa ja järjekindla poliitikaga, kust puudub mõttetu haldusbürokraatia, on võimalik luua positiivne õiguslik raamistik investeringuteks ELis. Ainult sellises raamistikus on võimalik luua uusi ja säilitada olemasolevaid töökohti ning vähendada süstemaatiliselt survet keskkonnale. Keemiliste ainete ja ehitusmaterjalide õiguslik raamistik ning elektri- ja elektroonikaseadmeid reguleerivad eeskirjad tekitavad ohu, et meetmed lähevad omavahel vastuollu. Selliste juhtudega kaasneb märkimisväärne õiguslik ebakindlus ja ebakõlad, mille käsitlemisel tuleb olla tähelepanelik. REACHi järgmine läbivaatamine⁽¹¹⁾ on suurepärane võimalus püüelda suurema ühtsuse järele ning kaaluda mitme valdkondliku meetme lisamist ELi hiljuti vastu võetud keemiliste ainete horisontaalsesse õiguslikku raamistikku.

4.7 Ka kulutõhusus on äärmiselt oluline, et säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava oleks edukas. Lisaks esialgsele analüüsile mõju ja kasu kohta tuleb teostada uuringud nii kogu majandussektori kui ka üksikute ettevõtete potentsiaali kohta, kuna makro- ja mikroanalüüside tulemused erinevad sageli suuresti sellest, mis majandusel tegelikult toimub.

4.8 Hindamismenetluses tuleks võimalikult varases etapis ja maksimaalse läbipaistvusega võtta arvesse ka peamisi väärtusahelaid. Kehtivad õigusaktid ökodisaini ja märgistamise kohta ei tohiks muutuda Euroopa toodetele takistuseks teiste majanduspiirkondadega konkureerimisel või seoses turu ebapiisava reaktsiooniga säästvamatele toodetele. Selle asemel peaksid need aitama Euroopa toodetel olla edukad nii siseturul kui ka rahvusvahelistel turgudel. Igasugused algatused, eriti need, mis on seotud toodete märgistamisega ja tarbimise muutmisega, peaksid põhinema tugeval ja tõendatud teaduslikul alusel. Märgistamine ei ole kuigi kasulik ettevõtetevaheliste toodete valdkonnas. Toodete märgistamine on lisaks vahend tarbijate teavitamiseks toodete mõjust keskkonnale. Uurida tuleks ka teisi teabevahendeid, sh rahvusvahelisi standardeid.

⁽¹¹⁾ Määrus (EÜ) nr 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist. Komisjonil on võimalus REACHi lisade läbivaatamiseks ja muutmiseks kooskõlas artikliga 131, kusjuures mitmeks läbivaatamiseks antakse spetsiaalsed volitused artiklis 138 või muudes REACHi sätetes.

4.9 Majandusvaldkond peab olema piisavalt paindlik, tagamaks toodete väljatöötamisel parema reageerimise tarbijate vajadustele selgelt määratletud turukeskkonnas. Säästva arengu põhimõtete rakendamine kogu ELis sõltub peamiselt vabatahtlikkusel põhinevast lähenemisviisist majandussektoris.

4.10 Seetõttu väljendab komitee toetust terviklikule tootepoliitikale ning säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavale, mis on suunatud säästvamate toodete ja tootmisprotsesside väljatöötamisele. Seeläbi saavutatakse suurem lisaväärtus nii keskkonna kui ka Euroopa majanduse konkurentsivõime jaoks. Selle tulemusel võivad avaneda ka uued turud nii ELis kui ka kogu maailmas. Uued turud peaksid olema ökoinnovatsiooni soodustavad ja tõhusad, milleks on lisaks liikmesriikide investeeringutele vaja ka ühenduse vahendeid, et toetada uurimis- ja arendustegevust säästvate tehnoloogiate valdkonnas. Tuleks kaaluda süsinikdioksiidiga seotud finantsvahenditest saadud tulude suunamist säästva tehnoloogia valdkonna investeeringuteks.

4.11 Komitee on veendunud, et seepärast tuleks esmatähtsaks pidada olemasolevaid ühenduse programme, nagu Euroopa energiategnoloogia strateegiline kava, keskkonnatehnoloogia tegevuskava ja tehnoloogiliste platvormide tegevused. Muutuse tegemiseks turul on siiski vaja rohkem jõupingutusi rahastamise valdkonnas. Erilist tähelepanu tuleks pöörata heale koordineerimisele ja piisavale ambitsioonikusele, eelkõige nii kohalike ja piirkondlike omavalitsuste kui ka ELi avalikest vahenditest finantseeritavate meetmete osas.

4.12 Üks edukaid algatusi on toidu säästva tarbimise Euroopa ümarlaud, mille kaaseesistuja on Euroopa Komisjon ning mida toetavad ÜRO Keskkonnaprogramm (UNEP) ja Euroopa Keskkonnaagentuur. Euroopa tasandi sidusrühmade

osalemine võimaldab kasutada ühtlustatud, olemusringi hõlmavat lähenemisviisi ning soodustab avatud ja tulemustele suunatud dialoogi toiduainete tarneahelas. Eesmärk on edendada teaduslikel alustel põhinevat, sidusat lähenemisviisi ning seada toiduainete tarneahel peamiseks panustajaks säästvasse tarbimisesse ja tootmisse Euroopas, arvestades seejuures ka säästva tarbimise ja tootmise maailma tegevuskava⁽¹²⁾.

4.13 Nii tervikliku tootepoliitika kui ka säästva tootmise ja tarbimise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava rakendamine peab endast kujutama dünaamilist protsessi, mis tugineb eri huvitatud osapoolte (alates ettevõtetest ja poliitikakujundajatest kuni tarbijaorganisatsioonide ja keskkonnaküsimustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonideni) pidevale dialoogile ja koostööle, et tugevdada tarbijatega suhtlemiseks kasutatavaid vahendeid, mahepõllunduslikku tootmist ning säästvate riigihangete ja riiklike tellimuste edendamist.

4.14 Parem koostöö ökoinnovatsiooni valdkonna teadus- ja arendustöös osalejate, majandusringkondade ja ettevõtete, uurimiskeskuste ja kõrgharidusasutuste vahel ei peaks mitte üksnes võimaldama kõnealuses valdkonnas vajalikku uuendustegevust, vaid aitama tagada ka oskusteabe edastamist, arvestades intellektuaalse omandi õigusi, ning teadmiste ja uute oskuste arengut, milleta terviklik tootepoliitika jääks utoopiliseks unistuseks.

4.15 Kui terviklikku tootepoliitikat arendatakse säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavast lahus, tekib oht, et sellega kaasnevad ebavajalikud vastuolud ja ebakindlus. Seepärast nõustub komitee täielikult sellega, et igasugune edaspidine tegevus tervikliku tootepoliitika vallas kuulub nüüdsest hindamisele ning peab toimuma säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskava raames.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽¹²⁾ www.food-scp.eu.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Muudetud ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 708/2007 võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamise kohta vesiviljeluses”

KOM(2010) 393 lõplik – 2009/0153 (COD)

(2011/C 51/16)

Pearaportöör: **José María ESPUNY MOYANO**

2. septembril 2010 otsustas Euroopa Parlament vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõikele 2 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Muudetud ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 708/2007 võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamise kohta vesiviljeluses”

KOM(2010) 393 lõplik – 2009/0153 (COD).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee juhatus tegi 14. septembril 2010 käesoleva arvamuse ettevalmistamise ülesandeks põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioonile.

Arvestades töö kiireloomulisust, määras komitee täiskogu 466. istungjärgul 21. oktoobril 2010 pearaportööriks **José María Espuny Moyano** ja võttis vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 177, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 10 komitee liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee peab sobivaks kinniste vesiviljelusrajatiste uut ja täpsemat määratlust, mis põhineb projekti IMPASSE (*Environmental impacts of alien species in aquaculture* – kooskõlastatud meede vesiviljeluses kasutatavate võõrliikide keskkonnamõju kohta) panustel, samuti täpsustusi seoses kõnealuste rajatiste kaugusega avatud veekogudest ja määruse (EÜ) nr 708/2007 sõnastuse parandamist, mis vastab suuresti komitee arvamuses CESE/453/2010 esitatud soovitudele.

1.2 Komitee arvates peaks vesiviljelus Euroopa Liidus saama jätkuvalt kasu võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamisest, eeldusel et võetakse meetmeid ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse muutuste vältimiseks, soodustades seeläbi kõnealuse valdkonna säästvat arengut.

1.3 Komitee rõhutab, et suletud vesiviljelusrajatiste halduskoormuse vähendamiseks on oluline kehtestada neile kõigile selged tingimused.

1.4 Samuti toetab komitee määruses (EÜ) nr 708/2007 Lissaboni lepingu jõustumisest tulenevalt tehtud muudatusi, mille peaesmärk on lubada I, II, III ja IV lisa muutmist komiteemenetluse teel.

2. Sissejuhatus

2.1 Vesiviljelus on pidevalt arenev tegevusvaldkond, mis peaks pakkuma lahendusi turu nõudmistele, mille hulka kuulub muu hulgas kasvatatavate ja kaubanduses kasutatavate liikide mitmekesistamine.

2.2 Ajaloos on Euroopa vesiviljelus, nagu ka põllumajandus ja karjakasvatus, toonud võõrliikide sissetoomisega kasu kogu ühiskonnale. Praegustest peamistest Euroopa Liidu vesiviljeluses kasvatatavatest liikidest võib võõrliigiks lugeda kümnest liigist nelja (nt vikerforell, hiidauster, harilik karpkala ja veenuskarp-lane), mille kasvatamine on nüüdseks aga saanud tavaliseks ja vajalikuks.

2.3 Sellele vaatamata peetakse invasiivsete võõrliikide sissetoomist maailma bioloogilise mitmekesisuse muutuse üheks peamiseks põhjuseks. Soovimatult satuvad veekeskkonna võõrliigid Euroopa Liitu eelkõige suurte laevade ballastveega ning sportkalapüügi ja akvaristika kaudu. Kliimamuutuste tagajärjel on mõned võõrliigid jõudnud ELi vetesse ka iseseisvalt.

2.4 Määruses (EÜ) nr 708/2007 võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamise kohta vesiviljeluses tehti hiljuti mõned muudatused, mida komitee oli käsitlenud oma arvamuses CESE 453/2010 (raportöör: Valerio Salvatore), mis võeti suure häälteenamusega vastu ja mis on jätkuvalt jõus. Mõned arvamuses esitatud soovitusel, mis puudutasid näiteks kinniste vesiviljelusrajatiste määratluse täpsustust, et nende puhul on alati tegemist maapealsete rajatistega, ning ohutut kaugust, võõrloomade eest kaitset jms tingimusi, on nüüd lisatud määruse muutmise ettepanekusse (artikli 3 muudatused), mis näitab komitee soovitude asjakohasust.

3. Üldised märkused

3.1 Euroopa Liit peab kohandama õigusraamistikku, et reguleerida akvakultuuri tavadid võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide vallas ning hõlmata ka võimalikud nendega kaasnevad sihtgruppi mittekuuluvad liigid, arvestades nii Lissaboni lepingu jõustumist kui ka mitme asutuse, sh Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee panust ja soovitusi.

3.2 Eelnimetatud õigusraamistiku eesmärk on vähendada negatiivse mõju ohtu, mis võib avalduda bioloogilisele mitmekesisusele, eriti liikidele, elupaikadele ja ökosüsteemide toimimisele. Raamistiku lähtepunktiks peaks olema ettevaatuspõhimõte ning selles tuleks kehtestada võimalike riskide hindamise kord ja situatsiooniplaanid.

3.3 Veekeskonna võõrliikidele, kes toodi Euroopa Liitu juba kaua aega tagasi ja keda kasvatatakse kui tavapäraseid liike, tuleks kehtestada teistsugune kord, mis laseks jätkata nende kasvatamist ilma lisabürokraatiata, tingimusel et nende transportil ei hõlmata sihtgruppi mittekuuluvaid liike.

3.4 Määrusega (EÜ) nr 708/2007 loodi võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide vesiviljelust reguleeriv raamistik, et hinnata ja minimeerida osutatud liikide võimalikku mõju vee-elupaikadele.

3.5 Keskkonnamõjude vähendamiseks tuleb võtta teatud meetmed, näiteks tegevusprotokollide kasutamine vastuvõtvates rajatistes ning eelnev keskkonnamõjude hindamine ja karantiin.

3.6 Tulemuslikuks riskijuhtimiseks võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamisel peavad asjaosalised, eelkõige liikmesriigid, täitma oma kohustusi.

3.7 Valdonna õigusaktide parandamiseks tuleks kasutada ära täienevaid teadmisi võõrliikide kasutamise kohta vesiviljeluses, eelkõige uusi teaduslikke teadmisi, mis on saadud tänu Euroopa Liidu rahastatavatele teadusalgatustele, näiteks projektile IMPASSE.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Määrust (EÜ) nr 708/2007 võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamise kohta vesiviljeluses tuleks kohandada Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 290 ja 291 uute sätetega, millega reguleeritakse vastavalt volituste delegeerimist

ja rakendusvolitusi. See viib määruse nr 708/2007 kooskõlla uue lepinguga sätestatud otsustamismenetlusega.

4.2 Kuna kinniseid vesiviljelusrajatisi võib lugeda turvaliseks kohaks, kus liikide väljapääsemise oht on võimalikult väike, tuleks võimaldada neile erand keskkonnamõju eelneva hindamise kohustusest.

4.3 Kinnistele vesiviljelusrajatistele kohaldatavaid vabastusi arvestades on eriti oluline määratleda bioloogilise ohutuse tingimused, millele kõnealused rajatised peavad vastama.

4.4 Kinnistele vesiviljelusrajatistele esitatavad nõuded peavad olema ranged: rajatiste veekogusid ei tohi pidada kasvatatavate liikide ainsaks põgenemisvõimaluseks. Erilist tähelepanu tuleb pöörata selle asukohale (mis peaks olema maismaal), kaitstusele kiskjate eest, võimalike üleujutuste ohule ning varguse- ja vandalismivastastele meetmetele, luues barjääriefekti haiguste levimisele ja aidates kaasa surnud isendite kõrvaldamisele.

4.5 Kogu ELi kinniste vesiviljelusrajatiste nimekirjad peavad olema igal ajal kõigile liikmesriikidele tutvumiseks kättesaadavad. Need nimekirjad tuleb esimesel võimalusel koostada ja internetis avaldada ning neid tuleb pidevalt ajakohastada.

4.6 Võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide transport kinnistesse vesiviljelusrajatistesse või sealt ära on problemaatiline, mistõttu tuleb see läbi viia nii, et oleks välistatud transportitavate isendite vabadusse pääsemine.

4.7 Võõrliikide liikumine lemmikloomapoodide, aianduskeskuste, ilutiikide ja akvaariumide kaudu kujutab endast samasugust ohtu bioloogilisele mitmekesisusele kui vesiviljelus, mistõttu peaksid võõrliikide transportile kehtima sama karmid nõuded kui vesiviljelusele.

4.8 Määruse (EÜ) nr 708/2007 muutmise ettepanekus seda küll ei käsitleta, kuid ei ole õige määratleda avatud vesiviljelusrajatist rajatisena, kus tegeletakse vesiviljelusega veekeskonnas, mis ei ole looduslikust veekeskonnast tõketege eraldatud, et takistada isendite väljapääsu. Tegelikult kasutatakse avatud vesiviljelusrajatistes füüsilisi tõkkeid, mis tagavad isendite püsimise ettenähtud alal. Puudub aga lihtsalt kindel garantiid, et teatud asjaolude korral (tormid, üleujutused, röövlomade rünnakud jne) ei pääse mõni isend avatud veekogudesse.

Brüssel, 21. oktoober 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

2011/C 51/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Rahvusvaheline kliimapolitiitika pärast Kopenhaageni konverentsi: ülemaailmsele kliimakaitsestrateegiale uue energia andmiseks tuleb tegutseda kohe” KOM(2010) 86 lõplik	69
2011/C 51/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele tervikliku tootepoliitika rakendamise praeguse seisu kohta” KOM(2009) 693 lõplik	75
2011/C 51/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Muudetud ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 708/2007 võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamise kohta vesiviljeluses” KOM(2010) 393 lõplik – 2009/0153 (COD)	80

Tellimishinnad aastal 2011 (ilma käibemaksuta, sisaldavad tavalise saatmise kulusid)

<i>Euroopa Liidu Teataja</i> L- ja C-seeria väljaanne ainult paberandjal	ELi 22 ametlikus keeles	1 100 eurot aastas
<i>Euroopa Liidu Teataja</i> L- ja C-seeria paberandjal + DVD-l aastane väljaanne	ELi 22 ametlikus keeles	1 200 eurot aastas
<i>Euroopa Liidu Teataja</i> L-seeria väljaanne ainult paberandjal	ELi 22 ametlikus keeles	770 eurot aastas
<i>Euroopa Liidu Teataja</i> L- ja C-seeria igakuiselt ja kumulatiivselt DVD-l	ELi 22 ametlikus keeles	400 eurot aastas
<i>Euroopa Liidu Teataja</i> lisa (S-seeria – avalikud hanked ja pakkumismenetlused) kord nädalas DVD-l	mitmekeelne: ELi 23 ametlikus keeles	300 eurot aastas
<i>Euroopa Liidu Teataja</i> C-seeria – värbamiskonkursid	konkursside keeled	50 eurot aastas

Euroopa Liidu Teatajat saab tellida Euroopa Liidu 22 ametlikus keeles. Teataja on jaotatud L-seeriaks (õigusaktid) ja C-seeriaks (teave ja teatised).

Iga keeleversioon tuleb tellida eraldi.

Vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 920/2005, mis avaldati ELTs L 156 18. juunil 2005 ja milles sätestatakse, et Euroopa Liidu institutsioonid ei ole ajutiselt kohustatud koostama ja avaldama kõiki õigusakte iiri keeles, müüakse ELT iirikeelseid väljaandeid eraldi.

Euroopa Liidu Teataja lisa (S-seeria – avalikud hanked ja pakkumismenetlused) tellimus sisaldab kõiki 23 keeleversiooni ühel mitmekeelsel DVD-l.

Soovi korral saab koos *Euroopa Liidu Teataja* tellimusega mitmesuguseid *Euroopa Liidu Teataja* kaasandeid. Kaasannete ilmumisest teavitatakse tellijaid teadaande vahendusel, mis avaldatakse *Euroopa Liidu Teatajas*.

Müük ja tellimused

Erinevate tasuliste perioodikaväljaannete tellimusi, k.a *Euroopa Liidu Teataja* tellimust, saab vormistada meie edasimüüjate kaudu. Edasimüüjate nimekiri on kättesaadav järgmisel veebilehel:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_et.htm

EUR-Lexi (<http://eur-lex.europa.eu>) kaudu pakutakse otsest ja tasuta juurdepääsu Euroopa Liidu õigusaktidele. Nimetatud veebilehel saab tutvuda *Euroopa Liidu Teatajaga* ning ka lepingute, õigusaktide, kohtupraktika ja ettevalmistatavate õigusaktidega.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saab veebilehelt <http://europa.eu>

